

บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน
ในจังหวัดกาญจนบุรี

THE ROLES OF ANUMNIKAYA BUDDHIST MONKS TOWARDS
THE COMMUNITY DEVELOPMENT IN KANCHANABURI PROVINCE

องปัดสิทธิศักดิ์ เกี้ยนยา (แซ่โค้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมภิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน
ในจังหวัดกาญจนบุรี

องปัดสิทริศักดิ์ เกียนยา (แซ่โคว์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ROLES OF ANUMNIKAYA BUDDHIST MONKS TOWARDS
THE COMMUNITY DEVELOPMENT IN KANCHANABURI PROVINCE**

OngpalatSittthisak Thianya (Saekhow)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสสุการี, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

กรรมการ

(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

กรรมการ

(อาจารย์ วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

กรรมการ

อาจารย์ วันชัย สุขตาม

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนใน
จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย : องปลัดสิทธิศักดิ์ เกี่ยนยา (แซ่ไค้ว)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต พ.ม.ช., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pub.Admin.)

: อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), ศศ.ม. (การจัดการการพัฒนาสังคม)

: อาจารย์ วันชัย สุขตาม พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), ศศ.บ.,

รป.ม. (การจัดการทุนมนุษย์)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระภิกษุสงฆ์ที่สังกัดอณัมนิกาย และประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๓๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๘๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ๑) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ๒) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ๓) ด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม ๔) ด้านการส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม และ ๕) ด้านการพัฒนาจิต พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนใน จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญและ วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า ปัจจัยที่ทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญและวุฒิการศึกษาทางธรรม ซึ่ง ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็น ได้แก่ เพศ จึงปฏิเสธสมมติฐาน การวิจัย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนา ชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า พระสงฆ์ควรพัฒนาและวางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชนให้ครบทุกด้านและให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับ พุทธศาสนิกชนอยู่เสมอ

Thesis Title : The Roles of Anumnikaya Buddhist Monks towards the Community Development in Kanchanaburi Province.

Researcher : Ongpalat Sitthisak Thianya (Saekhow)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Phichet Thangto, B.A., M.A., Ph.D. (Pub.Admin.)

: Phrakhrusangharak Kiattisak Kittipaño, B.A. (1st Class),
M.A. (Soc. Dev.)

: Mr.Wanchai Suktam B.A. (1st Class), M.P.A. (Human Capital
Management)

Date of Graduation : February 22 , 2012

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province, 2) to compare the roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province, classified by personal factors, and 3) to study the problems, suggestions and development guidelines of the roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province. The research methodology is the Survey Research collecting the data from Anumnikaya Buddhist monks and peoples in Kanchanaburi Province, 230 people. The statistics used in data analysis were the frequency, percentage (%), mean (\bar{X}) and standard deviation (S.D.), test the hypothesis by testing the value t-test and F-test, One Way Analysis of Variance and when a difference is to compare the difference of an average couple with the Least Significant Difference (LSD).

The findings of this research are as follows:

The Roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province as found that overall the medium level at mean of 2.86, when considering each aspects: 1) the education welfare, 2) the public welfare, 3) the propagation of Buddhism, 4) the promotion of art and culture, and 5) the mental development was found that the medium in all aspects.

Comparison of the Roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province, classified by personal factors are status, sex, age, education, and Dhamma education found that the factors which affected the difference opinions, statistically significant at the 0.05 level has status, age, education and education dhamma, the acceptance of the hypothesis, for factors does not affect opinion is sex, the rejection of the hypothesis.

The suggestions for the Roles of Anumnikaya Buddhist monks towards the community development in Kanchanaburi province found that the monks should developed and planning policy about the community development and to all the activities associated with the community to build trust with the Buddhists always.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุธีธรรมนุวัตร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ อาจารย์มหาอำนาจ อัสการี ดร. และ รศ.ดร.สมาน งามสนิท กรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร.ภทรพล ใจเย็น อาจารย์วันชัย สุขตาม และอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ พร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธ ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพญาณมงคล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ที่มีความเมตตาอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาและทุกสิ่งทุกอย่างด้วยดีเสมอมา และให้โอกาสผู้วิจัยได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านการเผยแผ่วิปัสสนากัมมัฏฐานและส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระคณานิรมลธรรมวิริยาจารย์ (หลวงพ่อกิจ บุญธรรม) รองเจ้าคณะใหญ่หน่อกาย อดีตเจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาน้อย ที่ได้สนับสนุนการศึกษาให้ข้อแนะนำและให้กำลังใจมาโดยตลอด ทั้งขอบคุณหลวงพ่อบุญยงค์ ปุณณโก และเพื่อนนิสิตคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธทุกท่านที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี

ขออนุโมทนาขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่ห้องสมุดชัยมงคล และคณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทุกคนของหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่ช่วยอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในทุกประการแก่งานวิจัยฉบับนี้

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครูพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระคณานิรมลธรรมวิริยาจารย์ และบุพการีผู้ให้กำเนิดผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่างคอยเป็นที่พึ่งและให้กำลังใจ ให้ความเข้าใจมาโดยตลอด และอุทิศให้ปู่ย่าตายาย รวมถึงพี่น้องและญาติมิตรทุกท่าน ผู้ที่เคยมอบความรู้แก่ผู้วิจัย ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

องปลัดสิทธิศักดิ์ เกียนยา (แซ่ไคว้)

กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	๑๖
๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับชุมชน	๒๘
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	๓๔
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๔๑
๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๕๔
๒.๗ บทบาทของพระสงฆ์อันมีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	๕๙
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๖
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๖
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๘
๔.๑ ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๘
๔.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดกาญจนบุรี	๙๐
๔.๓ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผล ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	๙๙
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทของ พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	๑๒๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๒๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๕
บรรณานุกรม	๑๓๖
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม	๑๔๔
ภาคผนวก ข. ผลของการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๕๐
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๕๖
ภาคผนวก ง. ผลของการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๕๘
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	๑๖๐
ภาคผนวก ฉ. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์	๑๖๒
ภาคผนวก ช. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์	๑๖๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ	๘๒
๔.๑	การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ	๘๙
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม	๙๑
๔.๓	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๒
๔.๔	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๙๓
๔.๕	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๙๕
๔.๖	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๙๖
๔.๗	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาจิต	๙๘
๔.๘	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพ	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ	๑๐๐
๔.๑๐	การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามอายุ	๑๐๒
๔.๑๑	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๓
๔.๑๒	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๔
๔.๑๓	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๕
๔.๑๔	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๑๐๖
๔.๑๕	การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ	๑๐๗
๔.๑๖	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญด้านภาพรวม	๑๐๘
๔.๑๗	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๐๙
๔.๑๘	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๑๑๐
๔.๑๙	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๑๑๑
๔.๒๐	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านพัฒนาจิต	๑๑๒

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
๔.๒๑	การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนา ชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๑๓
๔.๒๒	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านภาพรวม	๑๑๔
๔.๒๓	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านศึกษาสงเคราะห์	๑๑๕
๔.๒๔	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๑๖
๔.๒๕	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๑๑๗
๔.๒๖	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๑๑๘
๔.๒๗	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านพัฒนาจิต	๑๑๙
๔.๒๘	สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผล ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วน บุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๕	๑๒๐
๔.๒๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านศึกษาสงเคราะห์	๑๒๑
๔.๓๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๒๒
๔.๓๑	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๑๒๓
๔.๓๒	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๑๒๔
๔.๓๓	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านพัฒนาจิต	๑๒๕

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สังกัดอัครมุขมณฑล	๖๕
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน^๑ บทบาทของพระพุทธศาสนาใน ส่วนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยนั้นอยู่ในรูปของวัด ซึ่งเป็นสถานที่อยู่อาศัยและปฏิบัติธรรมประกอบกิจของพระสงฆ์ มีความผูกพันกับชาวบ้านและมีบทบาทที่ เกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีอันดีงาม อีกทั้งพระพุทธศาสนายังมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญให้ความหมายและเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติเป็นที่มา และถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย ซึ่งเป็นเสมือนรากเหง้าแห่ง ความเป็นชาติและเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทย ทั้งทางด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและการเมือง

สถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวัดและพระสงฆ์ ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการ พัฒนาสังคม เช่น การส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทาง โลกและทางธรรม หลายวัดได้จัดตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยม ภายในวัด เพื่อให้การศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแก่เด็กที่ยากจนและด้วย โอกาส ได้ตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี และสายสามัญ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งความรู้สายสามัญแก่พระภิกษุสามเณร เด็กและเยาวชน เพื่อให้พระภิกษุสามเณร เด็กและเยาวชนจะได้นำเอาวิชาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม^๒

^๑พิฑูรย์ มลิวัลย์และไสว มาลาทอง, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

^๒สมพร เทพสิทธา, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สภาผู้ พุทธิก สมัคคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๙-๔๐.

นอกจากนี้แล้ว สถาบันพระพุทธรศาสนายังมีส่วนในการให้ที่พึ่งทางจิตใจสำหรับผู้ที่มีปัญหาในชีวิตประจำวัน ย่อมจะมีผลในทางช่วยแก้ปัญหาความต้องการด้านจิตวิทยาสังคมได้เป็นอย่างดี และในการแก้ปัญหาสังคมนั้นพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก เช่น เป็นผู้ที่เป็นผู้ฝึกอบรมประชาชนให้เป็นคนดีมีสติ ให้รู้จักหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสอนหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันอันเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคมส่วนรวม โดยอาศัยวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมแก่คนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าในอดีตพระสงฆ์มีบทบาทต่อสังคมไทยมาก เช่น เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นครูสอนหนังสือ ถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ เป็นพิธีกรในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นหมอยาทำการรักษาโรคทั้งโรคทางกายและโรคเกี่ยวกับจิตใจเป็นผู้ช่วยตัดสินใจปัญหาใกล้เกลี่ยเมื่อประชาชนมีกรณีพิพาทระหว่างสมาชิกในชุมชน เป็นที่ปรึกษาเมื่อประชาชนมีปัญหาหรือมีทุกข์ใจ ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ตลอดจนมีบทบาทในการอนุรักษ์จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยที่ดงามบทบาททางสังคมของพระสงฆ์จึงเป็นการสนองตอบช่องว่างบริการของรัฐที่มีต่อประชาชน^๓

ปัจจุบันแม้ว่าพระพุทธรศาสนาจะได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมากจนทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่างๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พุทธรศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลอยู่มากในจิตใจของคนไทยและแสดงออกมาในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมหรือความเมตตาปราณี โอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธรศาสนา จึงถือว่าสังคมไทยก็คือสังคมพุทธรนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือพระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธรไทย ทั้งด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ ๓ คือ พระพุทธรรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธรเจ้า แม้จะเป็นเพียงสมมติสงฆ์ไม่ใช่ชौरียสงฆ์ก็ตาม ก็ได้รับการเคารพนับถืออย่างสูง ซึ่งเป็นสถาบันที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธรศาสนิกชน นอกจากนี้จะเป็นที่พึ่งทางจิตใจที่คอยชี้แนะทาง

^๓จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๗.

ศีลธรรมและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจศาสนพิธีแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการ ไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและยังเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับรัฐบาลอีกด้วย^๕ จะเห็นว่าสำหรับพระสงฆ์นั้นมิใช่จะเพียงแต่บวชเข้ามาเพื่อเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังต้องมีบทบาทต่อสังคมโดยส่วนรวมอีกด้วย เช่น มีบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมคำสั่งสอนและด้านการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น ซึ่งตามสายตาของประชาชนโดยทั่วไปอาจจะมองบทบาททางสังคมของพระสงฆ์เฉพาะด้านศาสนพิธีเพราะจะขาดพระสงฆ์ในการประกอบศาสนพิธีไม่ได้ แต่โดยพื้นฐานความเป็นจริงแล้ว บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์มีมากกว่าการเป็นเพียงผู้ประกอบศาสนพิธีเท่านั้น ดังที่พระราชวรมุนี ได้แจกแจงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า “หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์นั้นมีบัญญัติไว้ว่าเป็นผู้ให้ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ แจกความหมายออกไปว่าเป็นการพยายามชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงามซึ่งมีความหมายกว้างขวางเราต้องการให้สังคมประสบสิ่งที่ดีงามสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ความขัดข้องต่างๆ จึงนับว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมอยู่ด้วย สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันใหญ่อย่างหนึ่งในสังคมไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันเช่นนี้ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ในตัวหรือจะว่ามีความเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้างพฤติกรรม กิจกรรมและกิจการต่างๆ ที่พระสงฆ์กระทำมีผลกระทบต่อสังคมไปด้วยบ้าง ความเป็นไปในสังคมมีผลต่อสถาบันสงฆ์บ้าง เพราะฉะนั้นจึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่พุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็พระธรรมคำสั่งสอนก็ตามหรือพระสงฆ์ในรูปสถาบันหรือวัดก็ตาม จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคม”^๕

นอกจากพระสงฆ์ความจะเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมตามหลักพุทธธรรมแล้ว ตามสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต และการบำเพ็ญภาวนาของพระสงฆ์มีเหตุผล ๓ ประการ ที่ผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทต่อสังคม คือประการแรก การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย ประการที่สอง สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับ

^๕คุณ โทษณ์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๔-๗๕.

^๕พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), ลักษณะของสังคมพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔-๑๕.

การบำเพ็ญสมณถวายเป็นการสุดท้าย โดยคุณธรรม คือเมตตาธรรมพระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ถ้าหากสังคมเกิดวิกฤตมีปัญหาดังกล่าวมากมายประชาชนประสบแต่ความทุกข์ยากเดือดร้อนอดอยาก พระสงฆ์ก็จะไม่สามารถบำเพ็ญภาวนาอย่างสุขสงบ ได้อย่างน้อยก็ต้องได้รับผลกระทบในด้านปัจจัยสี่ เพราะพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่จากประชาชนไม่ได้เป็นผู้ทำนาเองไม่สามารถหาปลาหรือฆ่าสัตว์มาประกอบอาหารได้ เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนพระสงฆ์ก็ต้องเดือดร้อนด้วย ประกอบกับพระสงฆ์คือผู้ทรงศีลมีเมตตาธรรมเมื่อเห็นผู้ใดตกทุกข์ต้องพยายามหาทางบรรเทาแก้ไข ๖ บทบาทของพระสงฆ์ที่เคยมีมาแล้วซึ่งปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปตลอดจนทรรศนะและความรู้สึกของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์ก็กำลังเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ส่วนของประเทศ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมไทยโดยเฉพาะในตัวเมืองใหญ่ๆ ของประเทศ

แต่เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการไปตามกาลเวลา ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี รวมถึงปัจจัยด้านอื่นๆ ที่เป็นเหตุให้บทบาทของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ ที่เคยเป็นมาในอดีตลดน้อยลง ประชาชนและเยาวชนห่างไกลวัดมากขึ้น ขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาอบรมนิสัยให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอย่างมากมาย และจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ ประชาชนประสบปัญหาอย่างมากมาย ตั้งแต่ปัญหาส่วนบุคคลปัญหาครอบครัว ปัญหาชุมชน และปัญหาเศรษฐกิจ ดังนั้นการฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์เพื่อให้ความกลมกลืนกับสังคมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งพระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาได้โดยเฉพาะในส่วนของปัญหาทางด้านจิตใจ พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนพร้อมทั้งปรับปรุง เพิ่มเติม เสริมสร้างบทบาทใหม่ๆ ที่สังคมคาดหวังให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่อาศัยอยู่ในวัดสังกัดคณะภิกษุ มีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน รวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้วิจัยพระสงฆ์ สังกัดคณะภิกษุ โดยผลการวิจัยครั้งนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

มากขึ้นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่พระสงฆ์อาศัยอยู่ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังจะเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อให้คณะสงฆ์ สังกัดอนัมนิกาย ได้นำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและเป็นที่ยอมรับแก่สังคมทั่วไป อันจะเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีและเข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๑.๒.๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนใน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๔) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ ๕) ด้านการพัฒนาจิต

๑.๓.๒. ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ

๑.๑ สถานภาพ

๑.๒ เพศ

๑.๓ อายุ

๑.๔ วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

๑.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์สังกัด อหัมมิกายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ใน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๔) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ ๕) ด้านการพัฒนาจิต

๑.๓.๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะสงฆ์สังกัดอหัมมิกาย และประชาชนที่มาทำบุญ ภายในวัดสังกัดคณะสงฆ์อหัมมิกาย จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓.๔. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระสงฆ์สังกัด อหัมมิกาย จำนวน ๑๔๐ รูป และประชาชนที่มาทำบุญภายในวัดอหัมมิกายจำนวน จำนวน ๔๐๐ คน^๗

๑.๓.๕. ขอบเขตระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑. บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นอย่างไร

๑.๔.๒. เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเป็นอย่างไร

๑.๔.๓. ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีมีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

^๗ สถิติจากจำนวนพระภิกษุที่อาศัยอยู่ในวัดสังกัดอหัมมิกาย จังหวัดกาญจนบุรี และประชาชนที่เข้าทำบุญในเทศกาลสำคัญในปี พุทธศักราช ๒๕๕๓.

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยในด้านสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของ พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยในด้านเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ปัจจัยในด้านอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ปัจจัยในด้านวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ปัจจัยในด้านวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิจัย ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคำนิยามศัพท์ เฉพาะไว้ดังนี้

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายแสดงออกในฐานะเป็น พระสงฆ์ทั้งบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง

พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายในจังหวัดกาญจนบุรี

อหัมมิกาย หมายถึง นิกายหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นนิกายมหายาน มี ลักษณะนับถือพระพุทธรูปเหมือนอย่างประเทศเวียดนาม

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่ของความเป็นภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา รวมถึงงานพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทที่จะศึกษาและให้ คำนิยามไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการศึกษา สงเคราะห์ โดยการให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาและภายในชุมชน

๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการสาธารณ สงเคราะห์ โดยการมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการและการช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ประชาชน ในชุมชนหรือหมู่บ้าน

๓. **ด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม** หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการเผยแพร่ศาสนธรรม โดยเป็นการพัฒนาชุมชนที่เน้นในด้านการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านวัตถุ

๔. **ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม** หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน

๕. **ด้านการพัฒนาจิต** หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการพัฒนาจิตใจ โดยมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน เพื่อเป็นการสั่งสอนคนในชุมชนให้มีจิตใจที่เข้มแข็งต่อสภาพแวดล้อมที่เปราะบางได้อย่างมีสติตามวิถีของมหายาน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายด้านการพัฒนาชุมชนและด้านอื่นๆ ต่อไป

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดกาญจนบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายถึง แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์
- ๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับชุมชน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๗ บทบาทพระสงฆ์อนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทเป็น ๓ ประเด็น คือ ความหมายของบทบาท ประเภทของบทบาท และความสำคัญของบทบาท

๑) ความหมายของบทบาท

บทบาท ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายว่าการกระทำตามหน้าที่ หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ^๑ นอกจากนี้คำว่า “บทบาท” ได้มีนักจิตวิทยา นักการศึกษาและนักสังคมวิทยาให้คำนิยามไว้ ดังนี้

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

พระมหาสุวิทย์ คงช่วย กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บทบาทไม่สามารถแยกจากกันได้ นั่นคือ ไม่มีบทบาทที่ปราศจากสถานภาพหรือสถานภาพที่ปราศจากบทบาท^๒

พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวุธ ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็น คือ สถานภาพ ส่วนบทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง สิ่งที่สังคมหรือคนส่วนใหญ่ตั้งเป็นข้อกำหนดว่าใครก็ตามที่มีตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคมจะต้องปฏิบัติอย่างนั้น เพราะสังคมถือว่าเป็นสิ่งดีงาม สมาชิกของสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^๓

กรรณิกา ขวัญอารีย์ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ประการแรก บทบาทที่กำหนดไว้เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้ ประการที่สอง บทบาทที่ควร (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน และประการสุดท้าย บทบาทที่กระทำจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^๔

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^๕

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่า “เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักเป็นของคู่กัน คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้นบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ใน

^๒พระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓), หน้า ๘.

^๓พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวุธ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีพระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

^๔กรรณิกา ขวัญอารีย์, บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๒.

^๕กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

สถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม ทำให้ความสัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ ซึ่งจะต้องเลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ อีก เป็นต้น ตำแหน่งอื่นๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้ นั่นอยู่”^๖

ณรงค์ เส็งประชา กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในตำแหน่งที่เขาได้อยู่ เป็นการรวมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเอง และของบุคคลอื่นๆ ที่ผู้แสดงมีสัมพันธ์ด้วย”^๗

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึงภาระหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องจัดการให้ทรัพยากรที่เป็นบุคคลและวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพที่สุด”^๘

ประกอบ มีโคตรทอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้”

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
๒. ประสิทธิภาพของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
๓. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท”^๙

ไพบุลย์ ช่างเรียน ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกัน

^๖ งามพิศ สัตย์สงวน, **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๓๘), หน้า ๘๖-๘๗.

^๗ ณรงค์ เส็งประชา, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙.

^๘ ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐.

^๙ ประกอบมี โคตรทอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาไทยคดีศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

ออกไปตามลักษณะสภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มวลเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดูและความพอใจ”^{๑๐}

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า “เป็นความคาดหวังของการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role playing) และสวมบทบาท (Role taking) อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบและการสังเกต (Role model) จากบุคคลที่เรายึดถือ (Significant others) เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ”^{๑๑}

ภิญโญ สาร ได้ให้ความเห็นว่า “บทบาท หมายถึงความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังบุคคลในตำแหน่งหนึ่งควรจะทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาทนี้จะควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่”^{๑๒}

มานิช ตันชานิช ได้ให้คำจำกัดความบทบาท คือ บทบาทที่ปรากฏจริงและบทบาทที่สังคมคาดหวัง มีอธิบายดังนี้

๑. บทบาทที่ปรากฏเป็นจริง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่บุคคลครองตำแหน่งต่าง ๆ หรือสถานภาพทางสังคมประพฤติปฏิบัติปรากฏเห็นในชีวิตประจำวันเรียกว่าพฤติกรรมบทบาท

๒. บทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมหรือองค์กรกำหนดหรือตนเองได้รับการคาดหวัง ตามปทัสถานทางสังคมที่มีอยู่ ให้ผู้ดำรงหรือครองตำแหน่งนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียมกฎเกณฑ์ของสังคม^{๑๓}

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ให้บทบาทของความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า “บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพ

^{๑๐}ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗.

^{๑๑}พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

^{๑๒}ภิญโญ สาร, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๓๐๔.

^{๑๓}มานิช ตันชานิช, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖), หน้า ๑๑.

เป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง”^{๑๔}

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพนั้น^{๑๕}

สมคิด เพ็งอุดม กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพ หรือตำแหน่ง ตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านใดด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งก็เป็นบทบาท^{๑๖}

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า “สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคล ตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท”^{๑๗}

จากความหมายของบทบาทจากนักวิชาการจึงพอสรุปได้ว่า บทบาท คือ ภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติ ตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามตำแหน่งทางสถานภาพที่อยู่กับสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรม หรือหน้าที่ที่บุคคลในตำแหน่งต่างๆ แสดงออกตามปทัสฐานของสังคมที่กำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำหน้าที่ หรือจะแสดงออกตามสถานภาพของตนเอง ดังนั้น บทบาทจึงใช้คู่กับสถานภาพอยู่เสมอ กล่าวคือ เมื่อสังคมได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นๆพึงประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมในการปฏิบัติตามหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

^{๑๔} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, **มนุษย์กับสังคม**, (เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๑๕} สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

^{๑๖} สมคิด เพ็งอุดม, การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕), หน้า ๕๐.

^{๑๗} สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๓๕, หน้า ๙.

๒) ประเภทของบทบาท

ประเภทของบทบาทมีนักคิดได้จำแนกไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้แยกลักษณะบทบาทไว้เป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำตามหรืออาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

(๒) บทบาทที่บุคคลรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดหวังด้วยตัวเองว่า ควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

(๓) บทบาทที่แสดงออกเป็นจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกดดันทางกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่ได้กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติที่บุคคลรับรู้ก็ได้^{๑๔}

เดโซ สวานานนท์ กล่าวว่า บทบาทอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

(๑) บทบาทที่รัดกุม คือ บทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตาม ที่แน่นอนตายตัวยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่จะต้องแสดงออกตามบทบาทนั้นๆ อำนาจหน้าที่รับผิดชอบอาจจะมีระบุไว้ชัดเจนในรูปของกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน

(๒) บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ คือ บทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดาแสดงได้ดีถึงฐานะของบิดา เป็นต้น แต่พฤติกรรมของบิดาต่อบุตรอาจแปรผันได้มากพอสมควรระหว่างบิดาของแต่ละคน^{๑๕}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคล สังคมเป็นเครือข่ายของสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

(๑) ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-Related Characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่างๆ ของบุคคลที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตาม

^{๑๔}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๘๘-๘๑.

^{๑๕}เดโซ สวานานนท์, การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทย และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

สถานภาพที่เขาดำรงอยู่ และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

(๒) ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role Playing Skills and Capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุน ทักษะก็ไม้อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้^{๒๐}

อรุณ รักรธรรม ได้แบ่งประเภทบทบาทออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) บทบาทจริง (Actual Role) เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ที่ถูกควบคุม โดยอารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงาน

(๒) บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescription Role) เป็นขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรเป็นกำหนด

(๓) บทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) เป็นความคาดหวังของบุคคลหรือสังคมที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของตนเองต่อบทบาทนั้นๆ^{๒๑}

จากแนวคิดบทบาทนี้ แสดงให้เห็นว่า บทบาทนั้น ก็คือการแสดงหรือการกระทำให้เกิดผลขึ้นจะโดยสถานภาพของบุคคล หรือความคาดหวังของบุคคลอื่นที่มีต่อบุคคลที่ดำรงสถานภาพนั้น ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษาการกระทำหน้าที่หรือแสดงออกของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

๓) ความสำคัญของบทบาท

สำหรับกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทนั้น ได้มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

พระมหาไพสิทธิ สัตยาวุธ กล่าวว่า “บทบาท” มีความสำคัญเพราะว่ามนุษย์ทุกคนมีสถานภาพติดตัวที่แตกต่างกันมาตั้งแต่เกิด ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ตามความแตกต่างของครอบครัวที่ให้กำหนด จากนั้นบุคคลก็อาศัยสถานภาพที่ตนได้รับ ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รวมทั้งแสวงหาสถานภาพใหม่ให้กับตนเองต่อไปตามบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนดสังคมจึงเป็นเสมือนที่รวมของสถานภาพของบุคคล และการที่บุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ ก็เป็นเรื่องของสถานภาพเสียเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่าง เช่น ภิกษุสงฆ์ ออกไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน แม้ท่านจะไม่รู้จักใครสักคน แต่ก็สามารถรับอาหารบิณฑบาตได้ ทั้งนี้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามสถานภาพและบรรทัดฐานที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ สถานภาพจึงเป็นตัวกำหนด

^{๒๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, พุทธสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๗.

^{๒๑} อรุณ รักรธรรม, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๕๖.

บทบาท (หน้าที่) ของบุคคลว่า จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในสังคมอย่างไรมันเป็นเสมือนกุญแจที่จะไขเราให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ส่วนบทบาทของบุคคลนั้นจะเป็นตัวสะท้อนให้เราเข้าใจถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ทั้งสถานภาพและบทบาทจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล และสามารถจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้^{๒๒}

ภิญโญ สาร กล่าวว่า ความสำคัญของบทบาท คือเป็นสิ่งที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งได้รับการคาดหวังให้เขาทำบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่ และหมายความรวมถึงหน้าที่ หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่^{๒๓}

สมพงศ์ เกษมสิน กล่าวว่า บทบาทมีความสำคัญในการใช้เป็นแนวในการปฏิบัติให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังทำที่จากบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้สามารถแยกสมาชิกกลุ่มออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกกลุ่มได้ อีกทั้งอาจทำให้เกิดมีการบังคับให้สมาชิกแต่ละคนยอมรับและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนอีกด้วย^{๒๔}

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า บทบาทมีความสำคัญในการคาดหวังหรือการกำหนดหน้าที่ของบุคคลตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง เป็นแนวทางช่วยให้บุคคลนั้นปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามที่ตนและผู้ที่เกี่ยวข้องคาดหวังไว้ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่งานในหน้าที่ของตนเองและสังคมต่อไปอีกด้วย

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๕ ตี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

(๒) ปกครอง และกำหนดการบรรพชาสามเณร

(๓) ควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

^{๒๒} พระมหาไพสิทธิ์ สัตยาภูษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีพระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^{๒๓} ภิญโญ สาร, *การบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๙.

^{๒๔} สมพงศ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๕๔.

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น เพื่อการนี้ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ ระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลของประชาชนทั่วไป
มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยภายในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่พำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม^{๒๔}

สำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อาศัยอยู่ในวัด ก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม ขณะเดียวกันก็ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของเจ้าอาวาส ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่พระสงฆ์พึงกระทำให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ แนวคิดบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน การให้ที่อยู่อาศัย อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

^{๒๔}พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๗, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๓๔ ก หน้า ๑๐-๒๐. ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ ได้กล่าวเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์บุคคลและประชาชนทั่วไปด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๖}

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแล และกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อโตขึ้นจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

๒.๒.๒ แนวคิดบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์

วัดกับบ้าน หรือพระสงฆ์กับชาวบ้านนั้น ไม่ว่าจะครั้งพุทธกาล หรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันสำคัญทางศาสนาที่มีความผูกพันเกื้อกูลซึ่งกันและกันชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสาธารณสงเคราะห์ไว้ดังนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โดยการสงเคราะห์ภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัด และเจ้าอาวาส ภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๒๗}

^{๒๖} บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๒๗} กรมการศาสนา, **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๘-๙.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุง ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และพระสงฆ์จะต้องดำเนินการ บริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดและพระสงฆ์จะจัดได้^{๒๘} ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ว่าวัดเป็นของประชาชน เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัด ภิกษุสงฆ์ สามเณรในวัดอันมีเจ้า อาวาสเป็นหัวหน้าปกครอง ดูแล รักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญ บำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและในวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัด นั้นและหน้าที่จัดการ สาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ประชาชนในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้ด้วย^{๒๙}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า การ สาธารณสงเคราะห์ คือ กิจกรรมหรือการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติ ไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” ความหมายของข้อนี้ คือ ให้วัดกับบ้าน ต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงจะยากจนหาเข้ากิน ค่า อาศัยกระท่อมที่ซำรุดทรุดโทรมเป็นที่พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็ บริจาคสมทบสร้างกุฏิ วิหาร ถาวรวัตถุ ในวัดเพื่อความผาสุกของพระทางวัดจึงมีหน้าที่ต้อง อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้านบ้าง ในทางที่ชอบที่ควร นับว่าเป็นงานด้านการสาธารณ สงเคราะห์โดยตรง^{๓๐}

พระมหาทนะงชัย บุรณพิสุทธ์ กล่าวไว้ว่า ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวัด และมีบทบาทในการอุดหนุนค้ำจุนวัด ส่วนวัดก็มีบทบาทต่อชุมชนอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในสังคาลอวาทสูตร อันเป็นสูตรที่ว่าด้วยหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันในสังคมโดยได้ กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างนักบวชกับประชาชนไว้อย่างชัดเจน อย่างเช่นคฤหัสถ์พึงอุปถัมภ์บำรุง สมณพราหมณ์ หรือนักบวชด้วยการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ ประกอบด้วยเมตตาทั้งการกระทำทางกาย

^{๒๘}พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ของวัด, (กรุงเทพมหานคร :กรมศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕.

^{๒๙}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗.

^{๓๐}พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของ วัด, หน้า ๑๒๕.

คำพูด ความคิด ต้อนรับด้วยความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ส่วน สมณพราหมณ์ หรือนักบวชทั้งหลาย เมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงตั้งนั้นแล้ว จึงควรแนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านละเว้นจากการทำความชั่ว ดำรงอยู่ในความดี สงเคราะห์อ่อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม และบอกทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น พระสูตรนี้ได้แสดงให้เห็นว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์ และชาวบ้านต่างก็ต้องเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันและกันทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นความสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างเต็มใจที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน^{๓๑}

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์ ว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในเขตปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี^{๓๒}

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลน และด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว ลักษณะการสาธารณสงเคราะห์มี ๔ ลักษณะ ดังนี้

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ

^{๓๑}พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธ์, “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

^{๓๒}ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๘-๑๒๑.

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่น ๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นส่วนของสาธารณประโยชน์

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ต้องกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กด้อยโอกาส^{๓๓}

จากบทบาทพระสงฆ์ที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การให้การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ก้นดาด การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้คนที่พวกเขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์บทบาทด้านนี้เป็นบทบาทพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสงเคราะห์

๒.๒.๓ แนวคิดบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบ ในทุกๆ วิธีไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ การกิจจานุกิจครอบคลุมถึง การที่วัด หรือภิกษุสงฆ์ได้จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพุทธศาสนาการดำเนินการ

^{๓๓}บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔-๒๕.

ใด ๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๓๔}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า การเทศนาสั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน หรือการเผยแผ่นี้เอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรม ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดี จะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนนาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาภิกษุสงฆ์สามเณร ก็เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณร ให้มีความสามารถในการเผยแผ่^{๓๕}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ จำแนกกลยุทธ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมไว้หลายวิธีดังต่อไปนี้

(๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ

(๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการที่น่าสนใจ

(๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจง หรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใด ข้อหนึ่งให้ผู้ฟังเข้าใจ

(๔) สนทนาธรรม คือ การพูดจาหารือในหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

(๕) การสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

(๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง^{๓๖}

กล่าวโดยสรุป วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ ศาสนธรรมในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน

^{๓๔} กรมการศาสนา, **วินัยบัญญัติในธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๙.

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่**, หน้า ๑๒.

^{๓๖} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, หน้า ๒๒-๒๓.

และการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะ จะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาบทบาทด้านนี้ เป็นบทบาทพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๒.๒.๔ แนวคิดบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

กองวิจัยและวางแผน กล่าวถึงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมว่าแนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๒๙ ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ หมวด ๓ ว่าด้วย แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม ข้อ ๓.๓ ที่ระบุว่า “ในการวางแผน พัฒนาวัฒนธรรมทุกระดับให้ถือว่าศาสนธรรมเป็นบ่อเกิดสำคัญของการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการพัฒนา วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ” และหมวด ๖ ว่าด้วยองค์กรและระบบงาน ในการพัฒนาวัฒนธรรม ข้อ ๖.๒ ระบุว่า “องค์กรของเอกชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรมของชาติ คือ มูลนิธิ สมาคม ศาสนสถาน และบริษัทห้างร้านทั้งหลาย ซึ่งควรมีโอกาสให้ความร่วมมือสนับสนุน ตามกำลังความสามารถ”^{๓๗}

ประดิษฐ์ เหลืองอร่าม นับแต่โบราณกาลมา วัดเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวบ้านตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ นับแต่การสร้างวัดมา ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น หรือในกรณีพิเศษ อาจเกิดจากพระราชศรัทธาของพระมหากษัตริย์บางพระองค์ทรงสร้างและทรงอุปถัมภ์วัดนั้น ๆ^{๓๘}

สมคิด โชติกวนิชย์ กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า เป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ ค่านิยม และกฎหมาย เป็นต้น และถ่ายทอดกันมาจากบรรพชนสู่อนุชนรุ่นหลัง

วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นวิชาความรู้ที่มีความมั่งงามในตัวเอง เรียกว่า ศิลปะธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

(๑) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เช่น ปราสาทราชวัง วัด ป้อม กำแพง และลักษณะที่เห็นรูปทรงไม่ชัดเจน เช่น คุน้ำ คัดดิน

(๒) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานจิตรกรรม ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในวัด เช่น งานเขียนลายรดน้ำ ภาพเขียนตู้พระธรรม จิตรกรรมฝาผนัง ในผนังพระอุโบสถ พระวิหารงาน

^{๓๗} กองแผนงาน, กรมการศาสนา, รายงานการศาสนา ประจำปี ๒๕๓๘, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๖-๑๐.

^{๓๘} ประดิษฐ์ เหลืองอร่าม, วัดบันไดทองเพชรบุรี : รูปลักษณ์แห่งความที่น่าน่าสัมผัส, เติลินิวส์, (๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๔) : หน้า ๒๔.

จิตรกรรม ในสมุดไทยโบราณ เช่น หนังสือตำราพิชัยสงคราม ตำรายาแผนโบราณ ตำราคชลักษณ์ ภาคพระบฏ

(๓) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับเช่น เครื่องจักสาน ผ้าฝ้ายชนิดชนิดต่างๆ ภาชนะดินเผา เป็นต้น

(๔) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผนปฏิบัติในกลุ่มหรือสังคม ซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยแบ่งโดย ๓ กลุ่มคือ

๔.๑ ขนบธรรมเนียมประเพณี มีทั้งประเพณีเฉพาะบุคคล ได้แก่ การเกิด การตาย การโกนจุก การหมั้น การแต่งงาน การบวช การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และประเพณีส่วนรวมอื่นๆ ได้แก่ ประเพณีทางศาสนาต่างๆ เช่นประเพณีทำบุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา ทอดกฐิน ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีชักพระ เป็นต้น

๔.๒ ภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ จารีกและคัมภีร์ต่าง ๆ ภาษาพูด ภาษาเขียน บทประพันธ์ที่ถ่ายทอดกันมา โดยการเล่าหรือเขียน เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนานเมือง เป็นต้น

๔.๓ ศิลปะการแสดง ได้แก่ การเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว โนราห์ เป็นต้น^{๓๙}

คติทางพุทธ ศาสนาเชื่อว่า การสร้าง วัดตลอดจนสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ภายในวัดเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์มาก อันจะส่งผลให้ผู้ที่ได้ร่วมทำบุญมีความสุขทั้งในภพนี้ และภพหน้า และการทำบุญนั้น จะต้องทำด้วยสิ่งที่ดีที่สุด ชาวบ้านหรือผู้ที่ลงมือสร้างจึงได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถในเชิงที่มีอยู่ทั้งหมด อันประกอบด้วยศรัทธา สร้างสรรค์ศิลปกรรม ที่งดงาม ให้แก่วัด ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของศิลปกรรมต่างๆ ตามพระอุโบสถ วิหารคด ศาลาราย หอระฆัง ตลอดจนฝาผนังในพระอุโบสถ เป็นต้น เมื่อวัดถูกสร้างเสร็จก็มีกิจกรรมและความเป็นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนถ่ายเทระหว่างบ้านกับวัด เช่น ชาวบ้านมาบวชเรียนอยู่ในวัด ผู้ที่มาบวชก็มาเรียนรู้วิชาความรู้จากผู้ที่บวชมาก่อนในขณะเดียวกัน ก็ถ่ายทอดความรู้ในตระกูลของตนที่ติดตัวมาแต่วัดและผู้ที่มาบวชใหม่ ตลอดจนลูกหลานชาวบ้านที่ส่งมาเรียนจึงเกิดการสืบทอดความรู้ต่อ ๆ กันมาโดยมีวัดเป็นสื่อ

ในวัดหรือ โอกาสสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ ชาวบ้านได้มีโอกาสไปทำบุญที่วัด ด้วยแรงศรัทธาและความตั้งใจที่จะทำให้การทำบุญนั้นเกิดอานิสงส์สูงสุด จึงทำให้การทำบุญให้แต่ละครั้งแต่ละโอกาส มีรูปแบบ พิธีการที่เป็นลักษณะเฉพาะเกิดเป็นแบบแผน ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นอกจากนี้ศิลปะการแสดงต่างๆ เช่น ลิเก ละคร หนังตะลุง หนังใหญ่ ก็เกิดขึ้นในงานวัดนี้เอง

^{๓๙} สมคิด โชติกวีนิพนธ์, “บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๘-๑๗๐.

จากบทบาทพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัย จึงได้กำหนดบทบาทด้านนี้ เป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ในด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

๒.๒.๕ แนวคิดบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

การศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกเป็นผู้ทำหน้าที่แนะนำเป็นครู เป็นกัลยาณมิตร มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ต่อกัน เป็นการศึกษาถึงหลักธรรมและพระวินัย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และการเผยแผ่ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ปลงสังขาร หรือปรินิพพานแล้ว ต่อมาพระสงฆ์ได้ศึกษาจากพระผู้มีพระนามากมีการท่องจำพระพุทธพจน์สืบต่อกันมา จนถึงสมัยการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๕ ที่ประเทศลังกาพระไตรปิฎกถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรก ต่อมามีการแปลเป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก พระสงฆ์จึงศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎกนับแต่นั้นมา^{๕๐}

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ควรดำเนินบทบาทด้านการสงเคราะห์ดังต่อไปนี้

- (๑) การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ
- (๒) การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพฤติเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดวาอารามที่สงบร่มรื่น เป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง
- (๓) การให้คำปรึกษาแนะนำด้านอื่นๆเท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการเป็นต้นที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนิทใจ
- (๔) ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนานั้นได้ พระซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นอยู่แต่เดิมแล้ว หากได้ท่านเป็นศูนย์กลางและท่านได้มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม ก็อาจจะเป็นผู้ปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการท้องถิ่นจะรับความเจริญใหม่ๆได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยข้อเสนอแนะความคิดริเริ่มว่า ในถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำใหม่เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์รวมประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่น จะควรหรือไม่ควรถ้าพระมีความรู้ก็แนะนำได้ เป็นการให้ความอุ่นใจแก่ประชาชน

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่, หน้า ๗.

(๕) การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างที่ว่ากันว่า การบำรุงขวัญ ข้อนี้ได้แก่บทบาทประเภทพิธีกรรมต่างๆ^{๔๑}

กล่าวโดยสรุป บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย มี ๒ ประการ คือ บทบาทหน้าที่ต่อตนเอง คือ การศึกษาให้ต้องแท้ในแก่นพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนนั้นให้รู้แจ้ง อีกประการหนึ่งคือบทบาทหน้าที่ต่อผู้อื่น คือ การเผยแผ่หลักธรรมพระพุทธศาสนาให้ศาสนิกชนได้นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนใน ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๒. ด้านการสาธารณสงเคราะห์
๓. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
๔. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
๕. ด้านการพัฒนาจิต

การพัฒนาจิตใจ ก็คือ การฝึกอบรมให้จิตเป็นสมาธิมั่นคง ไม่หวั่นไหว ฟุ้งซ่าน มีความตื่นตัวในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี และมีความฉลาด รู้ และเข้าใจเรื่องราว ปัญหารวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาย่างถูกต้อง

จากบทบาทการพัฒนาจิตใจที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัย จึงได้ประยุกต์ใช้ในแบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นบทบาทพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิตใจ

นอกจากบทบาท ทั้ง ๕ ด้าน ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ว่า ปัจจุบันพระสงฆ์กลายเป็นตัวแทนของสถาบันทางศาสนา มีบทบาทที่สำคัญ ๒ ประการ ดังนี้

๑. บทบาทหน้าที่ต่อตนเอง กิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ คือ การศึกษาเล่าเรียนมี ๒ ลักษณะ คือ

๑.๑ คันถุระ เป็นการศึกษาด้านหลักธรรมต่างๆ ที่พระพุทธองค์ได้แสดงไว้จนสามารถจำได้ บอกกล่าวและถ่ายทอดได้ เรียกว่าบทบาทในการศึกษา ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในส่วนของพระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม หรือการเรียนรู้อิงศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรียกกันว่า ลิกขา ๓ การศึกษานี้ต้องครอบคลุมข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาหลักธรรมภาค ปฏิบัติ คือ ศึกษาถึงความถูกต้องทางกาย ทางจิต ทางปัญญา มีความรู้ และความเข้าใจถูกต้อง

๑.๒ วิปัสสนาธุระ หมายถึง การปฏิบัติธรรม การพิจารณาถึง ทุกขลักษณะ อนิจจาลักษณะ และอนัตตลักษณะ ด้วยความพากเพียรพยายาม จนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพาน เรียกว่า บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตน ปกครองตน ซึ่งหมายถึงการประพฤติตามหลักธรรม

^{๔๑} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), ลักษณะของสังคมพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๓๓.

เพื่อความบริสุทธิ์ของตน และของสถาบันสงฆ์ เป็นการน้อมนำธรรมะวินัยมาปฏิบัติเป็นการอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัยให้มีความสุจริตทางกาย วาจา ใจ และอาชีวะ เรียกว่า ปฏิบัติศีล รวมถึงการสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีสติสัมปชัญญะ การปฏิบัติสมาธิภาวนา หรือเรียกว่า ให้มีพลังเพื่อนำไปใช้ในการกำจัดกิเลสความเศร้าหมองแห่งจิต และรู้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาข้างต้น(ปริยัติ) ได้ผลคือการดับทุกข์เป็นขั้น ๆ จนดับได้สิ้นเชิง พัฒนาคุณภาพจิตและเสริมสร้างคุณภาพจิตและรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ และการอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระ มองดู และรู้จักเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา เป็นบทบาทในการปกครองบริหารตน และคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย

ประเวศ วสี ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์ไว้ดังนี้

(๑) พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการบวชคือ เพื่อเรียนรู้ ดังนั้น สงฆ์คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ การเรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ การเรียนรู้สังคมปัจจุบันให้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน และการเรียนรู้ติดต่อสื่อสารให้เป็นที่สนใจของผู้คนให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

(๒) การศึกษาของสงฆ์ควรร่วมกับทางโลกพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

(๓) พระสงฆ์ควรทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัด คือ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้น ถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชน และสังคมอ่อนแอไปด้วย

(๔) พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระบบในโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จำนวนกว่า ๓๐,๐๐๐ โรงเรียน เพราะโรงเรียนเหล่านี้ยังไม่สามารถผลิตคนที่มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดหากวัดสามารถจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

(๕) พระสงฆ์ควรแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีกี่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นอย่างไร

(๖) พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และวิธีแก้ไขให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้อย่างถูกต้อง และวัด

ควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน รัฐวิสาหกิจ ทุกระดับ และผู้มรดก วิธีที่จะดับทุกข์

(๗) ช่วยพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน พัฒนาด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ^{๔๒}

๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับชุมชน

บทบาทเป็นสิ่งที่ผู้รับหน้าที่ต้องแสดงออก พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาและสังคม เพื่ออยู่กับสังคมพระสงฆ์จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและควรมีบทบาทในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่พระสงฆ์อยู่ในชุมชน ด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

๑. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย
๒. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญปฏิบัติสมณธรรม
๓. โดยคุณธรรม คือ เมตตาธรรม พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์^{๔๓}

ในส่วนที่เกี่ยวกับชนบทไทย พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพัฒนาชนบท ดังนี้

๑. สงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
๒. ภิษุอาวูโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม และบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
๓. สงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
๔. สงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กดื้อที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตัวเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
๕. สงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและการรักษาโรคภัยยาแผนใหม่
๖. สงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้ั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

^{๔๒} ประเวศ วะสี, “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม” ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๘๒.

^{๔๓} อภิชาติ พันธเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรดกตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

๗. สงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญูณเป็นที่พึงทางจิตใจ สงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อนใจ

๘. สงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูต และพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอยและหันมาเคารพนับถือศาสนา^{๔๔}

อย่างไรก็ตาม บทบาทหลักของพระสงฆ์ คือ การให้การศึกษแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการพระพุทธศาสนา เรียกว่า บทบาทของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นพระบรมครู ทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึกคนธรรมดาให้เป็นคนดี (กัลยาณชน) และกลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุดตั้งนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

อีกบทบาทหนึ่งก็คือ การให้คำปรึกษาเป็นเรื่องสำคัญคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย โดยทั่วไปมักจะตัดสินใจทำการสิ่งใดได้ยาก ไม่กล้า เกิดความกลัว ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจ ให้คำปรึกษาแก่ประชาชนอันเป็นการแสดงออกถึงบทบาทของความ เป็นผู้นำด้านภูมิปัญญา พระมหาดนรงค์ จิตตโสภโณ ยังพบว่า “บทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันและเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ประการแรก พัฒนาจิตวิญญูณของมนุษย์ด้วยการมีสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ประการสอง ทำหน้าที่ให้การศึกษทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ทั้งระบบปริยัติธรรมแผนกเดิม คือบาลี นักธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตลอดจนการสื่อสารทางสื่อมวลชน ประการสุดท้าย การเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชนบทในรูปแบบต่างๆ เป็นผู้ทำเอง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท เป็นวิทยากรกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา”

บทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของชาวพุทธ ต้องมีหน้าที่ดังนี้

๑. ที่พึงบวช พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ ๓ เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดในพระพุทธศาสนาเป็นที่พึงทางใจ เป็นผู้นำทางจิตใจ ด้วยการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้น ด้วยการมีธรรม มีเหตุผล และเข้าสภาพต่างๆ ตามความเป็นจริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อหลุดพ้น สามารถเป็นที่พึ่งบวชของพุทธศาสนิกชนชาวบ้าน

๒. สอนธรรม พระสงฆ์นอกจากมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังมีหน้าที่สำคัญในการประกาศเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน เป็นหน้าที่โดยตรงที่พระสงฆ์จะสอนธรรมให้เป็นธรรมทาน เทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนทุกชั้นทุกเพศทุกวัยให้เกิดศรัทธาสาทะความเชื่อความเลื่อมใส ชีbungให้รู้บาปบุญคุณและโทษ ความเลื่อม เหตุแห่ง

^{๔๔} รัชนีกร เศรษฐ์, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

ความเลื่อม ความเจริญและเหตุแห่งความเจริญ ให้เข้าใจและให้เห็นจริง แนะนำให้ละเว้นความชั่ว หันมาประพฤติดีมีเมตตา สัจจะ กตัญญูกตเวทิตี หิริ โอตตปปะ คีล ๕ เป็นต้น

๓. นำปฏิบัติ พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติ ปฏิบัติซื่อตรง ปฏิบัติถูกต้องและปฏิบัติชอบ ในธรรมวินัยที่ได้ศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี โดยการรักษาศีล ๒๒๗ อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติอภิสมาจารสำรวมอินทรีย์ และการสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ที่แสดงเป็นแบบอย่างการครองชีวิต เช่น สันโดษ มีเมตตา สัจจะ ให้เกิดขึ้น อันเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม

๔. พัฒนา พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ ช่วยเหลือดำเนินการและให้คำปรึกษาชุมชนหรือชาวบ้านและที่สำคัญ การพัฒนาในสถานที่วัด รั้วกำแพง อาคารและสิ่งก่อสร้างการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ และการพัฒนาต้องสอดคล้อง และถูกต้องตามพระธรรมวินัยและพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้นำชาวบ้านสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป โดยการชักชวนให้ร่วมกลุ่มร่วมแรงร่วมใจและร่วมทุนสร้างกองทุนประจำหมู่บ้าน หรือการสร้างถนนภายในหมู่บ้าน ขุดคู คลองส่งน้ำ ท่อระบายน้ำ สร้างสุขศาลา สวนสุขภาพ เป็นต้น

๕. ปรีกษาคติ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นที่เชื่อถือศรัทธามาและมีสถานที่อยู่แน่นอนสำหรับสังคมไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และให้คำปรึกษาในด้านศาสนพิธี ความรู้วิชาทางด้านจิต ช่วยแก้ปัญหาของสังคมชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหาชีวิต และครอบครัว

๖. มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ สอนรู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออมรู้จักประหยัด สอนให้สันโดษ ด้านการปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนชาวบ้านกลุ่มหรือเผ่าต่าง ๆ ให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม ลดปัญหาเหล่านี้พระสงฆ์จะมีความเข้าใจและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถมีส่วนช่วยในด้านการศึกษาของชาติ ให้การศึกษาแก่คนยากจน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นศูนย์กลางของศึกษาชุมชน เป็นต้น^{๔๕} และพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนา

^{๔๕} คุณ โทซันท์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐๐-๑๑๗.

องค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิต ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ ^{๔๖}

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ รู้จักทรัพยากรและแรงงานมาใช้อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ “การใช้หลักวิชา และความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและให้เกิดความเสียหายหรือสูญเสียให้น้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนร่วมได้แน่นอน” ^{๔๗}

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นงานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ตามแนวความคิดของพระราชวรมุนี ประกอบด้วยการให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ

๑. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจและด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดที่สงบรวมเย็นเป็นองค์ประกอบสำหรับการหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๒. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น ที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนิทใจ

๓. ในสังคมที่จะพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม เป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ๆ ได้บทบาทนี้อาจจะประกอบด้วยการเสนอแนะให้คิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วเป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงานนั้นหรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควร

^{๔๖} พินิจ ลาภานานนท์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓๐.

^{๔๗} สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : พาสโก, ๒๕๒๔), หน้า ๖๓.

๔. การสังเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในทางศาสนาและยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพระพุทธรูปศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ ได้แก่บทบาทประเภทพิธีกรรมต่างๆ^{๔๔} บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมว่ามีอยู่ ๒ เรื่องแนะนำให้ทำ ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธรูปศาสนา การทำให้ดูเป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสันโดษ มีเมตตา สัจจะ หิริ โอตตัมปะ

ส่วนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนควรปฏิบัติดังนี้

๑. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของข้อมูล ข่าวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรูปศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรูปศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

๒. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษอบรมและส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตที่เข้มแข็งมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลรอบบคร้ว สังคม และประเทศชาติ

๓. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

๔. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลุกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธรูปศาสนาจิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธรูปศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ดี ผู้รู้และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

๕. ให้การสังเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงการของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสังเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ธรรมะคำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

^{๔๔}อนันท์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕-๔๖.

๖. ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมึบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นต้น มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์ และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

๗. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองโดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำ ชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้านจิตใจการพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน

ดังนั้นจึงถือว่า “พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้อง ชี้นำทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อย ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น”^{๔๙}

พระสงฆ์และวัดเป็นแหล่งรวมความรู้ภูมิปัญญาเก่า พระและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาความรู้และภูมิปัญญาตามประเพณีได้อย่างดี ในภาคเหนือและภาคอีสาน พระและวัดสามารถจัดการสอน การอ่านเอกสารโบราณ ซึ่งเขียนด้วย “ตัวเมือง” หรือ “ตัวธรรม” ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นพระหรือวัดในเขตชุมชนและเมือง พระและวัดสามารถมีบทบาทและตอบสนองความต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพียงแต่ว่าพระต้องมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น จำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นจริงเกิดขึ้นแก่องค์คณะสงฆ์ กล่าวคือ พระและวัดต้องไม่ถูกกันออกไปจากเป็นสมบัติของรัฐ แต่เพียงอย่างเดียวชาวบ้านต้องรู้สึกด้วยว่า “พระและวัดมีบทบาทสำคัญในชีวิตของตน เพราะชีวิตของชาวบ้านไม่ว่าในเขตชนบทหรือเขตเมือง ก็ล้วนเกี่ยวพันอยู่กับพระและวัดเสมอ ไม่ว่าแสวงหาความสบายใจจากพิธีกรรมเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องไปถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่การสร้างพลังต่อรองทางการเมือง พระและวัดเคยมีบทบาทและสถานเช่นนี้มาก่อน วัฒนธรรมไทยโบราณ”^{๕๐} พระภิกษุกับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการอยู่ตลอดไปสถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์ต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่

^{๔๙} อภิชาติ พันธเสน. พัฒนาการชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, อ่างแล้ว, หน้า ๒๐๖.

^{๕๐} นิธิ เอียวศรีวงศ์, มองอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งมีจำนวนกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ กล่าวได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังจะเห็นได้ว่า “เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา วัดและภิกษุเป็นสถาบันที่สำคัญ ในการให้ความช่วยเหลือ ให้การบริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ นับได้ว่าสถาบันนี้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมมาโดยตลอด วัดเป็นแหล่งสำคัญในชีวิตทางศาสนาและสังคม เป็นแหล่งการสมาคมเป็นที่มาแห่งวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นสถานที่ช่วยแก้ปัญหา ต่างๆ ของครอบครัวไทย”^{๕๑} นอกจากนั้น “บทบาทของพระสงฆ์นั้นจะต้องมองเห็นวัตถุประสงค์และหน้าที่ของตนเองให้ชัดเจนจะต้องสร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคมส่งเสริมการเข้มแข็งของชุมชนแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”^{๕๒}

กล่าวโดยสรุปบทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นงานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะของแต่ละชุมชนที่พระสงฆ์อาศัยอยู่

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๔.๑ ความหมายของการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดีๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่า คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาว และจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๕๑} ทินพันธุ์ นาคตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, หน้า ๑.

^{๕๒} ประเวศ วะสี, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๗๙.

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้า^{๕๓}

พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น^{๕๔}

โฆสิต ปันเปี่ยมรัษฎ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ^{๕๕}

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้ได้รับความเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่าการพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนายังต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควรหมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วยโดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย

^{๕๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๕.

^{๕๔}พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๕๕}โฆสิต ปันเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการ จัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ^{๕๖}

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่ง ไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^{๕๗}

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การที่คนใน ชุมชนและสังคมโดยส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของ ตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น^{๕๘}

สนธยา พลศรี กล่าวไว้ว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่ง และหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มี ดังต่อไปนี้^{๕๙}

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่ เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการ เปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับ ขั้นตอน และอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่ สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓) มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

๔) เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะ เปลี่ยนแปลง ไคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕) เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนา

^{๕๖} ทิตยา สุวรรณชฎ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๕๔.

^{๕๗} ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^{๕๘} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๙.

^{๕๙} สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

การเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖) เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเอง และสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือสามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

นอกจากนี้ **สนธยา พลศรี** ยังได้สรุปแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ดังนี้^{๖๐}

๑) แนวคิดแบบวิวัฒนาการ เป็นการนำการพัฒนามาใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้ามาก

๒) แนวคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคตอันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีลักษณะเป็นการปฏิรูป คือ เฉพาะในโครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๙.

๓) แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่างๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติ การรู้หนังสือ การมีงานทำ เป็นต้น ประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาในแนวความคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม ความทันสมัย และการเจริญเติบโตมาก

๔) แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการวางแผนปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่า การพัฒนา

๕) แนวความคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวความคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยม ที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม โดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมเป็นการพัฒนา

จากความหมายทั้งหมดนี้ สามารถสรุป ได้ว่า การพัฒนา คือ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของสังคมจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

๒.๔.๓ แนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่ง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญ ทำให้เป็นใหม่ขึ้น ฝึกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ^{๖๑} คือ

๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

^{๖๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

๒) สีสภาวณา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตตภาวณา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวณา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้ง โลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพันจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทางสังคม คือ อปรีหานิยธรรม หรือวัชชือปรีหานิยธรรม ได้แก่ ธรรมไม่ทำให้เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ประการ คือ^{๖๒}

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชือกรรม ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชือ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรือจูดคร่าขืนใจ

๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ของวัชชือทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพาลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นมาสุข

อปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชือทั้งหลายผู้ปกครองรัฐ โดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชือยังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้เวลาเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกัน ภายในกลุ่มของวัชชือจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้ มีสามัคคีธรรมเป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็

^{๖๒} ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้แก่ ความมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปวีย อึ้งภากรณ์ ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทำนองใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทำนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรม พระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ ดิฉัน ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนาและการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริงๆ ก็คืออาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้^{๖๓}

๑) ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นแม้แต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้นุชนิยมโลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญา ก็ควรที่จะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒) ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐาน ตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมงายอย่างเดี๋ยว หรือวิชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลายอย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียง เพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือ เพราะเคยเห็นเช่นนั้นๆ ต่อมา ฯลฯ ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้ตรัสกรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ

๓) การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของสังคมได้ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง วิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้ว มาใช้กับสภาพปัจจุบัน จะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔) การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ดีต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคนถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมบูรณ สุขสำราญ ได้กล่าวไว้ว่า สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น เนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้

^{๖๓}ปวีย อึ้งภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๓๐), หน้า ๖๑-๖๕.

ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๖๔}

สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เช่น ภาวนา ๔ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น ล้วนเป็นการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาชุมชน มีผู้รู้ให้แนวคิดไว้ ซึ่งวิจัยได้เสนอเป็น ๒ ประเด็น คือ ความหมายของการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชุมชน ตามลำดับดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายเอาไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการร่วมกำลังระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้แยกแยะความหมายของการพัฒนาชุมชนออกเป็น ๒ ด้าน คือ การพัฒนาชุมชนในความหมายของงานและในความหมายของหลักและวิธีการทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

(๑) การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” ก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่างๆ หมายรวมถึงการกระทำใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้ และสังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานีอนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชน จนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่

^{๖๔} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

(๒) การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึงการที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของ ภาวะวัตถุ และองค์ประกอบต่างๆของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่เป็นความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่างๆโดยมิได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ^{๖๕}

วิทยาการ เชียงกูล ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าการพัฒนาชุมชนในความหมายที่กว้าง คือการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้น จะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิต เพื่อที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๖๖}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือสภาพที่เจริญ) กล่าวคือเป็นการจงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้^{๖๗}

ดังนั้น “การพัฒนาชุมชน” จึงพอสรุปความหมายได้ว่าการพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ประชาชนในทุกๆด้าน โดยประชาชนเองและมีหน่วยงาน

^{๖๕} ญวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน , (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔.

^{๖๖} วิทยาการ เชียงกูล, พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘

^{๖๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, พุทธสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐-๑๑.

อื่นๆทั้งภาครัฐบาลและเอกชน รวมถึงพระสงฆ์ซึ่งเป็นศูนย์ของชุมชนเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา
แนะนำและสนับสนุนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

๒.๕.๒ หลักการพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในที่ประชุมเมื่อ
เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ไว้ ๑๐ ประการคือ

(๑) โครงการพัฒนาชุมชน จะต้องสอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของ
ประชาชนเริ่มจากโครงการง่ายๆ ก่อนแล้วค่อยๆ ไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

(๒) โครงการพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องเป็นโครงการอเนกประสงค์ คือ
วัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือปรับปรุงความสุขความเจริญ ได้ในหลายๆด้าน
พร้อมๆกัน

(๓) การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเริ่มการดำเนินการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของ
ประชาชนพร้อมๆ กับการพัฒนาชุมชน หรือพร้อมๆ กับการดำเนินการของชุมชน

(๔) ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อ
เป็นการสร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบันหรือหน่วยงานปกครอง หน่วยงานบริหารของ
ประชาชนขึ้น

(๕) ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่นและพัฒนาผู้นำของท้องถิ่นขึ้นตามลักษณะของ
กิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน

(๖) ให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการให้มากที่สุด เพราะสตรีมี
บทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของงานและแนวความคิดต่างๆ ส่วนเยาวชนสามารถเป็นกำลังรับ
ช่วงงานและขยายผลงานได้เป็นอย่างดี

(๗) รัฐบาลจะต้องจัดบริหารไว้ให้พร้อมเพื่อสนับสนุนงานและเป็นหลักประกัน
ในประสิทธิภาพของผลงานและเป็นกำลังใจให้แก่ประชาชน

(๘) ต้องมีการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น
และการบริหารงานในทุกๆระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

(๙) ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ควรสนับสนุนให้องค์กรของเอกชน
องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วม
ด้วย

(๑๐) ในการวางแผนการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนให้มีการพัฒนา
หรือเจริญก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ระดับกับทุกส่วน
ของประเทศ

องค์การเอกชน (Non-Governmental Organization หรือ NGO) ซึ่งได้แก่องค์การ
อาสาสมัครที่ไม่แสวงหากำไร มีวัตถุประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม
การพัฒนาสังคม และดำเนินกิจการเพื่อสาธารณะประโยชน์ ที่จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคม มูลนิธิ กลุ่ม

ชุมชนและชมรมต่างๆ มีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชน เช่น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดต่างๆ และการพัฒนาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ให้มีการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ทั้งการพัฒนาด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจรวมไปถึงพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนควรให้การส่งเสริมสนับสนุนองค์การในชุมชน ซึ่งเป็นองค์การประชาชน หรือองค์กรของชาวบ้าน เช่น คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล ควรสร้างผู้นำของชุมชนทั้งผู้นำโดยธรรมชาติ และผู้นำโดยตำแหน่งให้เป็นผู้นำที่ดี เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความกระตือรือร้นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อจะได้นำประชาชนในชุมชนให้ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะผู้นำที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนได้รับความสำเร็จ

จิรพรรณ กาญจนจิตรา ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า การพัฒนาชุมชนอยู่ในระยะขั้นการทดลอง คือเป็นเรื่องของแนวความคิด และปรัชญาที่เพิ่งเกิดขึ้นเท่านั้น ยังไม่เกิดทฤษฎีพัฒนาชุมชนนั้น ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงเป็นเพียงหลักการ ซึ่งนอกจากจะยึดหลักขององค์การสหประชาชาติแล้วควรยึดหลักการในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนดังต่อไปนี้

- (๑) ต้องมีแบบแผน วิธีการที่แน่นอนและมีเหตุผล
- (๒) ใช้หลักการให้การศึกษากับประชาชน โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการฝึกหัดทำจริง และให้ประชาชนเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
- (๓) การดำเนินงานควรจะมีงานร่วมกับกลุ่มคนมากกว่าที่จะทำงานกับรายบุคคลรวมทั้งการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีความชำนาญเฉพาะ ไม่ควรจะทำให้สำเร็จเพียงหน่วยงานเดียว
- (๔) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่จะพัฒนาเป็นอย่างดี
- (๕) การพัฒนาควรจะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งชุมชน
- (๖) เป้าหมายของการพัฒนาจะต้องแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกในชุมชนนั้นจะได้รับและจะต้องเป็นสิ่งซึ่งสมาชิกและผู้นำในชุมชนนั้นมีความต้องการด้วย
- (๗) การดำเนินงานในขั้นต้น ควรจะมีการนำทรรศนะและสร้างแนวความคิดร่วมโดยวิธีการสาธิตและทดลองให้เห็นจริงจึงเสียก่อนที่จะขยายโครงการออกไปอย่างกว้างขวาง
- (๘) ชุมชนจะต้องเป็นตัวการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ต้องใช้หลักการรวมกลุ่มประชาชนให้เกิดพลังกลุ่มที่ถาวร เพื่อเป็นตัวจักรกลในการดำเนินโครงการพัฒนา
- (๙) การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มต้นโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ หรือบุคคล

(๑๐) ขบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนนั้นเห็นว่าถูกต้อง ทุกขั้นตอนและเป็นที่ยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและโครงการต้องสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด

(๑๑) ต้องใช้เวลาในการดำเนินงาน เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้หันมายอมรับสิ่งใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ต้องค่อยๆ ทำไม่ควรเร่งรัดจนเกินไปและควรจะเริ่มจากสิ่งที่ประชาชนคุ้นเคยอยู่แล้วไปสู่เรื่องใหม่ๆ

(๑๒) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือนักพัฒนาชุมชนจะต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในชุมชน และในขณะเดียวกันต้องพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำตัวของเขาให้เป็นบุคคลที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนา พยายามมอบความรับผิดชอบการดำเนินงานให้ประชาชนมากที่สุด ไม่ควรถือว่าเป็นโครงการของทางราชการ^{๖๔}

พัฒนา สุจำนง ได้เสนอว่าการพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

(๑) ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดถือเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการที่จะเป็นไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

(๒) ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม

(๓) ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือ แผนหรือโครงการพัฒนาชุมชน จะต้องมาจากประชาชนในชุมชน จะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้ประชาชนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

(๔) หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง ในรูปของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

(๕) หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่างๆทั้งของรัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน

(๖) การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อยๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นเป็นลำดับ

(๗) การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่ายๆในชีวิตคน เช่น ให้เริ่มต้นในกลุ่มคนที่ยอมรับ หรือแนะนำได้ง่ายก่อนไปสู่ด้านอื่นๆต้องอาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้านรู้และเคยชินอยู่แล้ว

^{๖๔} จีรพรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๓๙-๔๑.

(๘) ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น จึงทำให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้^{๖๙}

สมพร เทพสิทธา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนว่าในการพัฒนาชุมชนต้องใช้หลักการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน บวร (**พร เทพสิทธา** ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนว่าในการพัฒนาชุมชน) จะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกันทุกฝ่าย โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยราชการต่างๆ การประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การประสานงานระหว่างหน่วยราชการและองค์กรเอกชน และสถาบันทางศาสนา ที่สำคัญที่สุดคือ การประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชน ที่เรียกว่า บวร^{๗๐}

๒.๕.๓ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลักเพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอน

๑. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้ มีความคิดก้าวหน้าต่อไป

๒. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

๓. มุ่งที่จะให้ประชาชน มีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรมรับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด

๔. มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง^{๗๑}

จากความมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า เป็นความมุ่งหมายให้ประชาชนที่อยู่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีการศึกษาเป็นพื้น พัฒนาคุณธรรม นำผลผลิตจาก

^{๖๙} พันธ์ สุจันง และคณะ, การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๒๖.

^{๗๐} สมพร เทพสิทธา, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สภาอุทฺทกสมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๗๑} สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓-๒๔.

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมตั้งนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จุดมุ่งหมายของการพัฒนา ก็จะยั่งยืนต่อไป

๒.๕.๔ ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรรา ได้อธิบายไว้ว่า “ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ถือว่าพลังสำคัญที่จะบันดาลให้งานบรรลุผลสำเร็จความมุ่งหมายนั้น มาจากประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนต่ำต้อยหรือด้อยการศึกษาเพียงใด ก็ยังมีพลังและความปรารถนาที่จะปรับปรุงวิถีการดำรงชีวิตของคนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น การกระตุ้นเตือนและค้ำชูพลังดังกล่าวจะเป็นผลให้มีการขุดค้นและนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนชนบทไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนในทุกด้านพร้อมๆ กัน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนจึงยึดถือว่า ถ้าประชาชนได้บรรลุถึงความปรารถนาหรือความสุขในชีวิตได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ดีงามเท่านั้น และการช่วยเหลือในลักษณะนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยกัน”^{๗๒} สอดคล้อง กับ

พิพนธ์ บุญยรัตพันธุ์ ได้กล่าวถึงเรื่องปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม และอย่างบุคคลมีเกียรติ ในฐานะที่กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๒. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและสามารถที่จะกำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๓. บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้วย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติประเพณีปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

๔. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำและความคิดใหม่ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ถ้าได้รับการพัฒนา

๕. การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่ยั่งยืนปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ^{๗๓}

^{๗๒}จิรพรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๓๗.

^{๗๓}พิพนธ์ บุญยรัตพันธุ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑-๒.

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทักษะที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น อีกประการหนึ่งการพัฒนาชุมชน ก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเลื่อมล้ำต่อกันสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยสังคมพึงยึดมั่น ประการสุดท้ายความไม่รู้ ความต้อตึงและการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษานั้น การให้การศึกษาก็ให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่มเพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

๒.๕.๕ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนต้องมีเป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินงาน จึงนำเสนอ นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ด้านการพัฒนาไว้ คือ

จิรพรรณ กาญจนจิตรา กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนว่า เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate goal) คือการพัฒนาคน โดยมุ่งให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจของตนเองในการที่จะปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน บนพื้นฐานของการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย^{๗๔}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้พูดถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนนั้น เป็นเป้าหมายอุปกรณ์ (Instrumental goal) คือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม ครอบครัวและประชากรอนามัยและสาธารณสุข นันทนาการ^{๗๕}

สุเทพ เชาวลิติ กล่าวว่า “กรมการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. เร่งการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายของชุมชน
๒. ปรับปรุงส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น
๓. ปรับปรุงส่งเสริมอนามัย และสุขภาพิบาล
๔. ส่งเสริมการศึกษา และวัฒนธรรมตลอดทั้งให้เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็น

^{๗๔}จิรพรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, หน้า ๕๒.

^{๗๕}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า ๑๖-๒๐.

๕. พัฒนาประชาชนให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนจากเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์นั้นต้องพัฒนาทั้งคนและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน^{๗๖}

๒.๕.๖ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. การพัฒนาชุมชน คือ การพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในชุมชนให้ดีขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้คนหรือชุมชนนั้นมีความเจริญขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้หมายถึง การทำให้คนในชุมชนนั้นมีความกินดีอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐเอง โดยภาครัฐจะต้องช่วยด้วยตนเองในการพัฒนาด้วยการเข้ามาคิดพิจารณาตัดสินใจและดำเนินการด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทุกสายต้องการให้ประชาชนมีทักษะ มีความรับผิดชอบที่จะช่วยเหลือตนเอง

๒. การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือเป็นลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน การประพฤติปฏิบัติแบบเก่าๆ ของชุมชนนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างด้วยกัน ด้วยวิธีการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวความคิดให้ถูกต้อง

๓. การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้หมายถึงว่ากิจกรรมใดๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนรับปฏิบัติ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และสามารถทำให้ประชาชน รู้สึกต้องการได้

๔. การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักการย่วยุ เร่งเร้า ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิด ริเริ่มและรู้จักวิธีช่วยตนเองโดยพลังกลุ่มคน ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น

๕. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน ย่วยุและส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดริเริ่มขึ้น

๖. แผนงานพัฒนาที่อาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐบาล และองค์การอาสาสมัครเอกชน

^{๗๖} สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๓๘.

๗. รัฐบาลหรือแหล่งให้ความช่วยเหลือจากภายนอก จะให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งใดสิ่งที่เกิดความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจะจัดหามาได้เอง เช่น ความรู้ทางวิชาการ วัสดุ และเงินเท่าที่จำเป็น

๘. จะต้องมีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มิใช่ดำเนินการแต่เพียงหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด โดยเฉพาะและการที่จะพัฒนาชุมชนให้ได้ผลจะต้องเป็นการพัฒนาโดยมุ่งประชาชนเป็นหลัก ดังนั้นจึงใช้หลักการที่เรียกว่าการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ มุ่งที่จะพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งด้านเดียว

๙. ขบวนการพัฒนาชุมชน จะต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหลัก

๑๐. วิธีการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยหลักการและแนวทางระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ^{๗๗}

๒.๕.๗ วิธีการพัฒนาชุมชน

จากความหมาย แนวคิด หลักการพัฒนาชุมชนที่ศึกษามาแล้วในเบื้องต้นและพื้นฐานในการที่จะกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชน นักวิชาการและนักปฏิบัติการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

ยูว์ฌน์ วุฒิเมธี ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาชุมชนไว้ ๗ วิธีการคือ^{๗๘}

๑. การให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนที่มีการศึกษาต่ำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยกระบวนการให้การศึกษาอบรม พัฒนาความรู้ ความคิด เฉลียวฉลาด อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีงามซึ่งได้จากการศึกษาอบรม

๒. การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่มหรือองค์กรของประชาชนให้เป็นผู้พร้อมที่จะรับและร่วมปฏิบัติในสิ่งเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อันเกิดจากการพัฒนาอยู่เสมอ รวมถึงพลังความคิด แรงกาย แรงใจ และวัสดุ เงินทุน เพื่อรวมกันเป็นกลุ่มขึ้น และเป็นองค์กรสร้างพลังการคิด ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบด้วยกัน อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันในหมู่ประชาชนเป็นตัวของตัวเองในที่สุด

๓. การสรรหาและพัฒนาผู้นำของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มของประชาชนขึ้น เพื่อบริหารงานและคิดสร้างกิจกรรมและแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มออกให้เกิดประโยชน์ โดยต้องมีผู้นำและผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นกิจจะลักษณะ เป็นผู้นำที่ดีและเข้มแข็งสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านบริการและนำความคิดประชาชนแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เป็นอย่างดี

^{๗๗} จีรพรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, หน้า ๒๐-๒๒.

^{๗๘} ยูว์ฌน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท, หน้า ๔๕.

๔. การส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐออกไปปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการเป็นมิตรกับประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรทำหน้าที่เป็นเพื่อนคู่คิด คอยแนะนำแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการคิดริเริ่ม การแสวงหาพลังมวลชน กระตุ้น เร่งเร้าให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม และกล้าคิด มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองได้

๕. การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นว่าการเริ่มต้นที่ดีช่วยให้งานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง และการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชนนั้นไม่ควรจะล้มเหลวเพราะจะเป็นการทำลาย แรงบันดาลใจ ความกล้ากระตือรือร้นในการทำงานของประชาชน ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนควรต้องมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและตระหนักในปัญหามากขึ้น ดังนั้นก่อนลงมือทำโครงการพัฒนาจะต้องมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในทุกๆ ด้าน ของชุมชน และข้อมูลแต่ด้านให้ประชาชนและผู้นำมีส่วนร่วมรับผิดชอบรับรู้อย่างใกล้ชิดเพราะประชาชนและผู้นำได้รับรู้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

๖. การวางแผนและวางโครงการ การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างมีระบบและมีหลักวิชาการ การนำแผนออกปฏิบัติโดยจัดทำเป็นแผนโครงการต่างๆ และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงเน้นการวางแผน วางโครงการขึ้นโดยประชาชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน และทางฝ่ายรัฐบาลจะต้องมีการวางแผนจากเบื้องบนแล้วต้องมีการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับแผนของประชาชนเป็นสำคัญ

๗. การประสานงานและการร่วมมือในการปฏิบัติงาน การพัฒนาชุมชนไม่ใช่เป็นงานของประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เนื่องจากกิจกรรมที่จะต้องพัฒนาในชุมชนนั้นมีมากมาย จะต้องทำให้การประสานสอดคล้องเกื้อกูลกัน ดังนั้นการประสานงานทั้งทางวิชาการ บุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการจึงมีความจำเป็นและสำคัญ ในโครงการและการนำโครงการออกปฏิบัติและขั้นตอนต่างๆ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกคนทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและความถนัดของตน เพื่อให้การวางแผน การปฏิบัติออกมาให้เกิดความรัดกุมและรับรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

จากความหมายของการพัฒนาชุมชน ปรัชญา แนวคิด อุดมการณ์ หลักการพัฒนา หรือองค์ประกอบของการพัฒนาวิธีการและกระบวนการของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น จะต้องเข้าใจอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่ กำนัน พระภิกษุสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่ทางราชการ องค์กรต่างๆ จะต้องรับรู้ ถือว่า หลักการพัฒนานั้นจะเป็นกรอบแนวคิดหรือยุทธวิธีในการพัฒนาชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่ประชาชน หรือชุมชนนั้นให้ความเคารพนับถือ ศรัทธา สามารถชักจูงแรงศรัทธาของชุมชนมาร่วมในการพัฒนาในท้องถิ่นที่อยู่ให้เกิดความ

เจริญก้าวหน้าโดยพัฒนาที่คนและสังคมให้เข้าใจของหลักของการพัฒนาชุมชน อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาต่อไป

๒.๕.๘ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการนำวิธีการพัฒนามาใช้ในชุมชนวิธีการหนึ่ง เช่นเดียวกับการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีปรัชญา แนวความคิด หลักการ วิธีการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง การพัฒนาชุมชนจึงแตกต่างออกไปจากการพัฒนาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น การพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงไม่ใช่การพัฒนาชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเนื้อหาของการพัฒนาชุมชนมีขอบข่ายกว้างขวาง จึงได้จัดแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความเป็นมา ปรัชญา แนวความคิด ความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ เป้าหมาย และการพัฒนาด้านอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

๑. ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) มีที่มาจากคำว่า "การศึกษามวลชน" (Mass Education) โดยได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ อันเป็นผลมาจากรายงานเกี่ยวกับการศึกษามวลชนในสังคมแอฟริกา (Mass Education in African Society) ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายการศึกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย ได้นำเสนอต่อรัฐบาล เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๔ รายงานฉบับนี้เสนอแนะให้รัฐบาลประเทศไทย กำหนดนโยบายการปกครองอาณานิคมให้ทวีปแอฟริกา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ร่วมควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง เพื่อสร้างความรัก ความศรัทธา และความจงรักภักดีแก่ประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของการพัฒนาชุมชน แต่ไม่ได้รับความนิยมมากนัก เพราะคำว่า "มวลชน" มีความหมายไปในทางการเมืองมากเกินไป และคำว่า "การศึกษา" ในประเทศต่างๆ ก็ให้ความหมายได้หลายประเด็น เมื่อแปลความหมายเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ก็อาจจะมีความแตกต่างกันและเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ คำว่า "การพัฒนาชุมชน" ถูกนำมาใช้แทนคำว่า "การศึกษามวลชน" เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การบริหารและการปกครองประเทศในทวีปแอฟริกา (African Administration) ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการคือ^{๗๙}

- ๑) การพัฒนาชุมชนเป็นคำกลางๆ ที่ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ได้ ไม่ว่า

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

ประเทศนั้นจะปกครองด้วยระบอบใดและใช้เศรษฐกิจระบบใด เพราะทุกประเทศมีชุมชน และการพัฒนา ชุมชนเป็น วิธีการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ

๒) คำว่า "การพัฒนาชุมชน" เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๘ หลังกองสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง แล้วประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคม โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้บริหารและปกครองดินแดนในอาณานิคมของตนเอง การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างได้ผล จึงทำให้ได้รับความนิยมมากขึ้น

๓) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศอาณานิคมที่ถูกปกครองโดยประเทศอื่นเกิดความตื่นตัวเรื่องอิสรภาพในการปกครองตนเอง จึงเกิดประเทศเอกราชใหม่ ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากประเทศเหล่านี้ ยังต้องพัฒนาหลังจากในด้านต่าง ๆ จึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

๔) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักเศรษฐศาสตร์กำหนดคำว่า "การพัฒนา" ขึ้นใช้ และได้รับความนิยมแพร่หลายในระดับหนึ่งแล้ว หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักวิชาการสาขาอื่น ๆ โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างจริงจัง ทำให้การพัฒนาชุมชนแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๕) องค์การสหประชาชาติยอมรับและสนับสนุน หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆประสบปัญหาจากภัยของสงครามและผลต่อเนื่องจากการเรียกร้องเอกราช และการแยกตัวของประเทศอาณานิคมดังกล่าวมาแล้ว องค์การสหประชาชาติจึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ แก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความเป็นสากล คือ ใช้กันทั่วไปทุกประเทศ โดยได้กำหนดความหมาย หลักการ และวิธีการของการพัฒนาชุมชนขึ้นใช้ร่วมกัน ทั้งยังกำหนด "ทศวรรษแห่งการพัฒนา" ระหว่างปี ค.ศ.๑๙๖๐-๑๙๖๙ ขึ้นเป็นครั้งแรกและยังให้ปี ค.ศ.๑๙๗๐-๑๙๗๙ เป็น "ทศวรรษที่สองแห่งการพัฒนา" ติดต่อกันอีกด้วยนับเป็นการสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนแพร่หลายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ ในโลกแบ่งตามอุดมการณ์ และลัทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเสรีประชาธิปไตย กับกลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั้งสองกลุ่มต่างแข่งขันกันพัฒนาประเทศอุดมการณ์และวิธีการของตน มีแผนและโครงการพัฒนาที่ชัดเจน ที่สำคัญ คือ ได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย ซึ่งนำโดยประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ มีปรัชญาและแนวความคิดในเรื่องการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งตรงกับปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน จึงสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

จากหลักการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า หลักการที่สำคัญก็คือการยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงต้องกระทำอย่าง

รอบคอบระมัดระวังด้วยการคำนึงถึงประชาชนตลอดเวลา ผู้วิจัยให้ความหมายการพัฒนาชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ว่า การพัฒนาที่พระสงฆ์มีส่วนดำเนินการทั้งการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ การให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ จำนวน ๕ ด้าน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสุขสงเคราะห์ เผยแผ่ศาสนาธรรม การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้ชุมชนที่พระสงฆ์อาศัยอยู่มีความอยู่ดีกินดี มีความสามัคคี และสามารถแก้ไขปัญหาของสังคมในด้านต่างๆ ได้

๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา เพิ่งถูกนำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่มนุษย์รู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง ภาวาทและเอกสารที่ปรากฏอยู่และตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของศาสนาและแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีก โรมัน อารบับ จีน อินเดีย คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับความนิยมนำไป จนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วย ปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลก และมีความหมายแตกต่างกันออกไป แต่อาจสรุปได้ว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ การพัฒนามีความหมายและเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติ ความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์ นวัตกรรม และความทันสมัย เป็นต้น

เมื่อมีการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ แล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อมาก็คือ “ชุมชน” เป็นคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Community” ซึ่งมีความหมายว่า ชุมชนนั้นเกิดจากการรวมตัวของ บุคคล กลุ่มคน กลุ่มสังคมในรูปแบบของครอบครัวและละแวกบ้าน โดยมีองค์ประกอบและหน้าที่ของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน ถ้าชุมชนมีองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมและสามารถ ปฏิบัติภาระหน้าที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ชุมชนก็สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิก ทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจและเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งชุมชนเป็นหลายประเภทตามจำนวนประชากร ลักษณะของกิจกรรมหลัก ลักษณะทางนิเวศวิทยา หน่วยการปกครอง วิวัฒนาการของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและการแบ่งตามระดับของการพัฒนา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ศึกษาทางด้านต่างๆ และใน

ด้านสังคมวิทยาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง สำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์สนทยา พลศรี ได้แบ่งชุมชนตามระดับการพัฒนาเป็น ๕ ประเภท ได้แก่^{๕๐}

- ๑) ชุมชนด้อยพัฒนา
- ๒) ชุมชนพร้อมพัฒนา
- ๓) ชุมชนกำลังพัฒนา
- ๔) ชุมชนเร่งรัดพัฒนา
- ๕) ชุมชนพัฒนาแล้ว

คำว่า การพัฒนา รวมกับคำว่า ชุมชน เรียกว่า “การพัฒนาชุมชน” เกิดขึ้นเป็น ครั้งแรกในประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๔ องค์การสหประชาชาติและประเทศต่างๆ ได้นำไปใช้ อย่างแพร่หลาย และปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเชื่อในศักยภาพหรือขีดความสามารถของคน การให้โอกาสการพัฒนาศักยภาพและการให้ความยุติธรรมอย่างเสมอภาคแก่คนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ คนในชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ กลวิธีในการพัฒนา กระบวนการพัฒนา การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน การบริหารจัดการ นักพัฒนาชุมชน การประสานงานและผลงานที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุด ก็คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดีนั้น ไม่ได้มีแต่การพัฒนาชุมชนเท่านั้น ยังมีอีกหลายวิธี เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ต่างก็มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาเป็นของตนเองที่แตกต่างออกไปจากการพัฒนาชุมชนและถูกนำมาใช้ในชุมชนเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นวิธีการพัฒนาชุมชนซึ่งไม่ถูกต้อง ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจการพัฒนาต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ในชุมชนกับวิธีการพัฒนาชุมชนว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน เป็นการนำปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นนามธรรมมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม และจากปรัชญาและแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่คนในชุมชนนั้น มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนก็มีเป้าหมายเพื่อให้คนหรือประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการพัฒนาชุมชน และเป็นผู้ที่ได้รับผลการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะเห็นได้จากหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การพึ่งตนเอง การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การค้นหาและพัฒนาผู้นำ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน ประชาธิปไตยในการ

^{๕๐}สนทยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สบายใจ, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

ดำเนินงาน การสมทบ การขยายผล และการจัดการชุมชน ต่างล้วนให้ประชาชน ในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด นอกจากนี้ วิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานในลักษณะของกระบวนการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการจะนำหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้นั้น จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของชุมชน ประชาชน ผู้นำกลุ่มและองค์กรของชุมชนที่จะพัฒนาด้วย เพราะหลักการและวิธีการบางอย่างอาจจะเหมาะสมกับชุมชนแห่งหนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับชุมชนอีกแห่งหนึ่งก็ได้

การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมที่มีขั้นตอนเป็นลำดับก่อนหลัง นั่นคือ การศึกษาชุมชน เพื่อค้นหาข้อมูลต่างๆ ของชุมชน การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหา การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน การเตรียมการแก้ไขปัญหาลักษณะของแผนและโครงการ การนำแผนและโครงการไปดำเนินงาน การประเมินผลงานและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหายุ่งยากที่เกิดขึ้นตามลำดับ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อกัน และกันได้ ดังนั้น การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ จึงต้องมีความรอบคอบ และประการที่สำคัญจะต้อง มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการควบคุมติดตามโครงการและการตรวจสอบประเมินผลงานเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอนยังมีความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการนำเทคนิคทางด้านการบริหารงานและการประสานงานมาใช้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งนับได้ว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องนำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการดำเนินการ จึงจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้^{๔๖}

การพัฒนาชุมชนเป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ที่นำทฤษฎีในสาขาวิชาต่างๆ ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทฤษฎีเป็นข้ออธิบายหรือคาดคะเนปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง อันเป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ และยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการคาดคะเนหรือทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ถูกต้องอีกด้วย ส่วนทฤษฎีสังคมศาสตร์เป็นข้ออธิบายหรือคาดคะเนปรากฏการณ์ของบุคคล ชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ทั้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทฤษฎีสังคมศาสตร์มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชน ได้ทุกขั้นตอน ทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ต้องการอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีเหล่านี้มีเนื้อหาสาระทั้งที่เป็นไปในทำนองเดียวกันและแตกต่างกันออกไป ทำให้สามารถที่จะเลือกนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้หลายแนวทาง คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ ไปเป็นโครงสร้างที่หลากหลายมีความซับซ้อนมากขึ้น ทฤษฎีความล่าช้า ทางวัฒนธรรมมีการรับวัฒนธรรมวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดช่องว่างหรือปัญหาขึ้น ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมเชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ปริมาณการนำพลังงานมาใช้ในสังคมกับประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคมได้เสนอทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ว่ามีทั้งที่เจริญก้าวหน้าและเสื่อมถอยลงจนสิ้นสุด เหมือนกับวงจรของสิ่งมีชีวิตหรือมนุษย์เองที่มีการเกิด การเจริญเติบโตตามวัยและสิ้นอายุขัยไปในที่สุด ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ มีความเชื่อในทำนองเดียวกันว่าสังคมและวัฒนธรรมเมื่อเจริญ ก้าวหน้าจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดแล้วก็จะเสื่อมถอยลง สังคมที่ด้อยกว่าจะเจริญก้าวหน้ามาแทนที่ ทฤษฎี การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่าการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมเอง ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้ทราบถึงกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการรับนวัตกรรมหรือวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ บุคคลที่จะรับระบบสังคม ระบบการสื่อสาร ตัวของนวัตกรรมเอง ระยะเวลาและกระบวนการตัดสินใจ ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเป็นลำดับขั้นต่อนว่า จากความล่าช้าและโบราณไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทฤษฎีฝนหล่นจากฟ้า มุ่งเน้นการพัฒนาที่ผ่าน กลุ่มคนที่มีความพร้อมมากที่สุดในสังคม เพื่อให้ผ่านกลุ่มคนเหล่านี้ไปสู่กลุ่มคนอื่น ๆ แต่ทฤษฎีการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความเห็นที่ตรงกันข้าม คือ ต้อง พัฒนากลุ่มคนที่ด้อยกว่าก่อน เพื่อป้องกันการผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยคนเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งมี ลักษณะเช่นเดียวกับทฤษฎีภาวะทันสมัย ที่มุ่งสร้างและกระจายความทันสมัยไปสู่ส่วนต่างๆ ของโครงสร้างทางสังคม และทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสารเชื่อว่าการสื่อสารที่ทันสมัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมก้าวไปสู่ภาวะทันสมัย ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้ต่างล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนทั้งสิ้น เพราะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนงานและ โครงการ และดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ จึงทำให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีดังกล่าวมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น การจะนำทฤษฎีใดไปใช้จึงต้องพิจารณาเลือกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชนด้วย จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด

ทฤษฎีการจัดระเบียบทางสังคม เป็นทฤษฎีที่เกิดจากแนวความคิดของนักสังคมศาสตร์หลายสาขาวิชา เช่น นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา นักปรัชญา นักเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งทฤษฎี ที่สำคัญ มีอยู่ ๔ ทฤษฎี ดังนี้

๑. ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม
๒. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่
๓. ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม
๔. ทฤษฎีการด้อยพัฒนาและการพึ่งพา

ทฤษฎีเหล่านี้มีเป้าหมายเหมือนกัน คือ การทำให้สังคมมีดุลยภาพหรือมีความมั่นคง ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนนั่นเอง แต่มีส่วนแตกต่างกันที่แนวความคิดเรื่อง ดุลยภาพของสังคมที่ทฤษฎีการควบคุมทางสังคมและทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เห็นว่า ความขัดแย้งยังเป็นสิ่งที่สร้างความวุ่นวายให้แก่สังคม จึงต้องใช้กฎระเบียบควบคุมไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ถ้าหากไม่สามารถควบคุมได้แล้วจะทำให้สังคมเสียดุลยภาพและไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ส่วนทฤษฎีความขัดแย้งมีความคิดเห็นตรงกันข้าม คือ เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคม ซึ่งทุกสังคมจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งนี้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างระบบย่อยภายในสังคมนั่นเอง ความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่เลวร้าย แต่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่าทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพ ทั้งแบบวิวัฒนาการและแบบปฏิวัติ ทั้งวิธีการที่ไม่รุนแรงและวิธีการที่รุนแรง ในขณะที่ทฤษฎีการด้อยพัฒนาและการพึ่งพา เสนอว่าการที่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถหลุดพ้นจากภาวะด้อยพัฒนาได้นั้น มีสาเหตุมาจากการถูกรอบงำ จึงต้องพึ่งพาและถูกเอาเปรียบจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งนักทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ยุคใหม่และนักทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมยุคใหม่ ต่างยอมรับแนวความคิดและทฤษฎีของกันและกันมากขึ้น ทำให้มีการปรับปรุงและพัฒนาทฤษฎีในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันนี้ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นยังคงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นทฤษฎีหลักของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ และทฤษฎีที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ก็นิยมใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎี ทฤษฎีการจัดระเบียบทางสังคมเปรียบเสมือนทางเลือกสามแนวทาง ที่นักพัฒนาชุมชนสามารถจะเลือกนำไปใช้ในการดำเนิน งานพัฒนาชุมชน นั่นคือแนวทางของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมหรืออาจจะผสมผสานกันเป็นแนวทางที่สามก็ได้ แต่ต้องประยุกต์ทฤษฎีเหล่านี้ให้มีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมกับชุมชนที่จะพัฒนา เพราะไม่มีทฤษฎีใดที่เป็นสูตรสำเร็จและนำไปใช้ได้ผลในทุกชุมชน

จากทฤษฎีทั้งหมดที่ได้สรุปมาแล้ว เป็นกลุ่มทฤษฎีที่จำแนกตามลักษณะเนื้อหาสาระของทฤษฎี คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นเพียงประเด็นสำคัญเพียงด้านเดียว อันเป็นผลจากการศึกษาวิเคราะห์ของนักสังคมศาสตร์แต่ละสาขาวิชา ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีจึงมีข้อโต้แย้งและถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความบกพร่องบางประการ จึงไม่น่าเชื่อถือและไม่ควรนำไปใช้ นักสังคมศาสตร์ในยุคปัจจุบันจึงเสนอให้ศึกษาวิเคราะห์แบบสหวิทยาการ คือ นำเอาทฤษฎีในสาขาวิชาการต่างๆ มาผสมผสานกันในลักษณะของการสังเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่หลากหลายและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นั่นคือ ทฤษฎีการพัฒนาแบบผสมผสาน นับว่าเป็นการพัฒนาทฤษฎีอีกแนวทางหนึ่ง ได้แก่

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นให้รัฐบาลและชาวชนบทร่วมกันวางแผนพัฒนาและเลือกพื้นที่เป้าหมายที่เหมาะสม การกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้แก่ชุมชน และทฤษฎีสุดท้ายที่ถือว่าเป็นทฤษฎีที่สำคัญสำหรับนักพัฒนาชุมชนก็คือ ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการ เกษตรทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเป็นผลจากการค้นคว้าทดลองและเหมาะสมอย่างยิ่งกับการพัฒนาชุมชนไทยในปัจจุบัน

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ที่เป็นผลของแนวความคิดการศึกษาและทดลองแบบวิทยาศาสตร์ บางทฤษฎีอาศัยความรู้จากสาขาวิชาเพียงสาขาวิชาเดียว บางทฤษฎีผสมผสานจากหลายสาขาวิชา แต่มีเป้าหมายตรงกันประการหนึ่ง คือ การพัฒนาคนและชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ทุกทฤษฎีต่างก็มีข้อจำกัดของตัวเอง ซึ่งข้อจำกัดที่สำคัญได้แก่ มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับบางพื้นที่และบางชุมชน และอาจจะเหมาะสมและสอดคล้องกับเฉพาะช่วงเวลาและเหตุการณ์ในขณะนั้นเท่านั้น ดังนั้น การนำทฤษฎีใดไปใช้จึงต้องควรคำนึงถึงข้อจำกัด นั้นด้วย และประการสำคัญควรปรับปรุงแก้ไขหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นฐานของแต่ละชุมชน จึงจะสามารถช่วยให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์

๒.๗ บทบาทพระสงฆ์อหิณิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี^{๕๖}

บทบาทพระสงฆ์อหิณิกายในจังหวัดกาญจนบุรีนั้นแท้จริงแล้วพระสงฆ์อหิณิกายมีจำนวนไม่มากนักในประเทศไทย ฉะนั้นในที่นี้ก่อนจะได้กล่าวถึงพระสงฆ์อหิณิกายในจังหวัดกาญจนบุรี จะได้กล่าวถึงพระสงฆ์อหิณิกายในประเทศไทยก่อน ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ศึกษาและเขียนไว้ว่า เมื่อราว พ.ศ. ๒๓๑๖ เกิดกบฏขึ้นที่เมืองเว้ อันเป็นราชธานีของประเทศญวน พวกกบฏชิงได้เมืองแล้วฆ่าฟันเจ้านายเสียเป็นอันมาก พวกราชวงศ์ญวนที่รอดอยู่ได้พากันหนีพวกกบฏลงมาทางเมืองไซ่ง่อนหลายองค์องเชียงซุนราชบุตรที่ ๔ ของเจ้าเมืองเว้มาอาศัยอยู่ที่เมืองฮาเตียนซึ่งต่อแดนเขมรมณฑลบันทายมาศของเขมร พวกกบฏยกกองทัพมาติดตาม เจ้าเมืองฮาเตียนเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็อพยพครอบครัวพาองเชียงซุนเข้ามายังกรุงธนบุรี เมื่อราวปีวอก พ.ศ. ๒๓๑๙ พระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดฯ ให้รับไว้แล้วพระราชทานที่ให้ญวนพวกองเชียงซุนตั้งบ้านเรือนอยู่นอกพระนครทางฝั่งตะวันออกคือตรงที่แถวถนนพานรัดทุกวันนี้จึงเรียกกันว่าบ้านญวนมาจนสร้างถนนพาหุรัด อยู่มาองเชียงซุน

^{๕๖} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โรงเรียนกุลสตรีสมุทรวิทยาลัย, ตำนานพระญวนและวัดญวนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑-๒๗

พยายามจะหนี พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตเสีย (กล่าวกันอีกนัยหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรี มีสัญญาวิปลาส เกิดอุปาทานว่า มีแก้วอยู่ในท้องขององเชียงซุนจึงให้ประหารชีวิตเพื่อจะค้นหาแก้ว) พวกองเชียงซุนเป็นญวนพวกแรกที่อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาในประเทศไทยนี้เมื่อภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าซ้ำศึก

ต่อมาถึงชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อรัชกาลที่ ๑ มีราชนัดดาของเจ้าเมืองเวียงจันทน์ ๑ ชื่อองค์เชียงสีอ เดิมหนีพวกกบฏมาอาศัยอยู่ที่เมืองไช้่งอน พวกญวนที่เมืองไช้่งอนนับถือถึงยกย่องให้ครองเมือง แต่รักษาเมืองต่อสู้ศัตรูไม่ไหว จึงหนีมาอาศัยอยู่ที่เกาะกระบือในแดนเขมร พระยาชลบุรีคุมเรือรบไทยไปลาดตระเวนทางทะเล ไปพบองเชียงสีอ ๆ จึงพาครอบครัวโดยสารเรือพระยาชลบุรีเข้ามาขอพึ่งพระบารมีอยู่ ณ กรุงเทพฯ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ อันเป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณารับทำนุบำรุงและพระราชทานที่ให้ญวนพวกองเชียงสีอ ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำฝั่งตะวันออกที่ตำบลคอกกระบือคือตรงที่ตั้งสถานทูตโปรตุเกสทุกวันนี้ พวกญวนที่นับถือองเชียงสีอมีมาก ครั้นรู้ว่าองเชียงสีอได้มาพึ่งพระบารมีเป็นหลักแหล่งอยู่ในกรุงเทพฯ ก็พากันอพยพครอบครัวติดตามเข้ามาอีกเนือง ๆ จำนวนญวนที่เข้ามาในคราวองเชียงสีอเห็นจะมากด้วยกัน จึงปรากฏว่าองเชียงสีอได้ควบคุมพวกญวนไปตามเสด็จในการทำสงครามกับพม่าหลายครั้งองเชียงสีออยู่ในกรุงเทพฯ ๔ ปี ครั้นถึงปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๒๙ องเชียงสีอเขียนหนังสือทูลลาวงไว้ที่ ๆ บุษบาแล้วลอบลงเอบหนีไปกับคนสนิท เนื้อความในหนังสือนั้นว่า ตั้งแต่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทำนุบำรุงเป็นอเนกประการถึงให้กองทัพไทยไปช่วยตีเมืองไช้่งอนพระราชทานก็ครั้งหนึ่ง แต่การยังไม่สำเร็จเพราะกรุงเทพฯติดทำสงครามอยู่กับพม่า จะรอต่อไปก็เกรงว่าพรรคพวกทางเมืองญวนจะรวนเรไปเสีย ครั้นจะกราบถวายบังคมลาโดยเปิดเผย ก็เกรงจะมีเหตุขัดข้องจึงได้หนีไปเพื่อจะไปคิดอ่านตีเอาเมืองไช้่งอนคืน ถ้าขัดข้องประการใด ขอพระบารมีเป็นที่พึ่งทรงอุดหนุนด้วย เมื่อได้เมืองแล้วจะมาเป็นข้าขอบขัณฑสีมาสืบไป องเชียงสีอหนีไปพักที่เกาะกูด เมื่อข่าวที่องเชียงสีอหนีทราบถึงพระกรณ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไม่ทรงถึงทา แต่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงขัดเคืององเชียงสีอในครั้งนั้น จึงโปรดให้ญวนพวกองเชียงสีอย้ายขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่เสียที่บางโพ ยังมีเชื้อสายมาจนทุกวันนี้

องเชียงสีอ รวมประเทศญวนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ปี พ.ศ. ๒๓๔๕ ปรากฏดาภิเษกขึ้นเป็น “พระเจ้าเวียงตนาหมยาลอง” จักรพรรดิองค์ที่ ๑ แห่งราชวงศ์เหียง มีกรุงเวียงเป็นราชธานีปี พ.ศ. ๒๓๔๖ รัชกาลที่ ๑ พระราชทานเครื่องราชูปโภคอันสมควรแก่พระเกียรติยศพระมหากษัตริย์ ทรงยินดีด้วย

พระเจ้าเวียงตนาหมยาลอง แม้จะได้เสวยราชสมบัติแล้วก็วางพระองค์เคารพพบนอบในรัชกาลที่ ๑ มิได้เปลี่ยนแปลง มีความรักความห่วงใยในพระองค์ท่านตลอดลงมาถึงพระราชวงศ์ โปรดให้ช่างหล่อป้ายทองคำจารึกพระนามในหลวงรัชกาลที่หนึ่ง ประดิษฐานไว้บูชาไว้บูชา ณ หอไทยเหมียว คือ หอประดิษฐานป้ายพระวิญญูณราชบุพพการีอย่างประสาทเทพบิดร

ของเรา ป้ายอันนี้ไม่ทราบว่าจะปัจจุบันจะยังอยู่หรือไม่ น่าจะลองถามกองโบราณคดีของเวียตนามดู เพราะเป็นวัตถุสำคัญที่ประกาศเกียรติยศแห่งประเทศไทยสิ่งหนึ่ง

มีพวกญวนที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยภายหลังครั้งองค์เชียงสือ มาเมื่อในรัชกาลที่ ๓ อีก ๓ คราว คือเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๗ พระเจ้าแผ่นดินญวนมีนามประกาศห้ามมิให้พวกญวนถือศาสนาคริสต์ และจับพวกญวนที่เข้ารีตทำโทษต่าง ๆ จึงมีพวกญวนเข้ารีตอพยพครอบครัวหนีภัยเข้ามาพึ่งพระบารมีอยู่ในประเทศนี้ มาอยู่ที่เมืองจันทบุรีโดยมาก ที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เห็นจะมีบ้าง ชะรอยจะมาอยู่ที่บ้านโปรตุเกสเข้ารีตซึ่งอพยพเข้ามาจากเมืองเขมรและโปรตุเกสพระราชทานที่ให้อยู่ที่สามเสนนั้นภายหลังจึงโปรดให้ญวนเข้ารีตไปอยู่ที่ตำบลนั้น ต่อมาอีก ดังจะปรากฏต่อไปข้างหน้า

ญวนอพยพมาอีกคราวหนึ่งเมื่อครั้งเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ไปได้เมืองญวนเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๗๖ ได้ครัวญวนส่งเข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อปลายปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๗ ครัวญวนที่เข้ามาคราวนี้เป็น ๒ พวก คือเป็นพวกถือพระพุทธศาสนาพวก ๑ เป็นพวกถือศาสนาคริสต์พวก ๑ พวกญวนที่ถือพระพุทธศาสนานั้นโปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเมืองอยู่ที่เมืองกาญจนบุรี สำหรับรักษาป่าเมืองใหม่ซึ่งทรงสร้างขึ้นที่ปากแพรก แต่พวกญวนที่ถือศาสนาคริสต์นั้นเห็นจะเป็นเพราะมีญวนเข้ารีตอยู่ที่สามเสนมาแต่ก่อนบ้างแล้ว จึงโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลสามเสนในกรุงเทพฯ ติดต่อกับบ้านพวกคริสต์ซึ่งโปรตุเกส ซึ่งอพยพเข้ามาจากเมืองเขมรและโปรตุเกส ให้ขึ้นอยู่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ทรงฝึกหัดเป็นทหารปืนใหญ่

ญวน ๒ พวกที่กล่าวมานี้ ถึงรัชกาลที่ ๔ พวกญวนคริสต์ย้ายสังกัดไปเป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายพระบวรราชวัง (คือ ญวนพวกพระยาบันภานุสิงหนาท) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทราบว่าพวกญวนที่อยู่เมืองกาญจนบุรี โดยมากอยากจะมาอยู่ในกรุงเทพฯ เหมือนกับญวนพวกอื่น จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม ซึ่งได้โปรดฯ ให้ขุดใหม่นั้น ซึ่งได้โปรดฯ ให้ขุดใหม่นั้น แล้วให้จัดเป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวงสืบมา ที่เมืองกาญจนบุรี ยังมีวัดญวนและมีชื่อตำบลเช่นเรียกว่า “ชุกยายญวน” ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ เชื้อสายพวกญวนที่ไม่อพยพเข้ามากรุงเทพฯ ยังคงอยู่ที่เมืองกาญจนบุรีก็เห็นจะมีบ้าง

ครัวญวนที่อพยพเข้ามาครั้งหลังในรัชกาลที่ ๓ นั้น มาเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๘๓ มีเรื่องปรากฏในจดหมายเหตุว่า เวลานั้นกองทัพไทยกับเขมรกำลังรบพุ่งขับไล่กองทัพญวน ที่เข้ามาตั้งอยู่ในแดนเขมร กองทัพญวนถูกล้อมอยู่หลายแห่งเผชิญเกิดความไข้ขึ้นในค่ายญวน พวกญวนหนีความไข้ออกมาหาเขมรประมาณ ๑,๐๐๐ คนเศษ เจ้าพระยาบดินทรเดชาบอส่งเข้ามากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ญวนพวกนี้ไปอยู่ที่บางโพธิ์กับเชื้อสายองค์เชียงสือ

พวกญวนที่มาอยู่ในประเทศสยาม มีทั้งที่ถือพระพุทธศาสนาและที่ถือศาสนาคริสต์ พวกญวนที่ถือพระพุทธศาสนาที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่แห่งใด ก็นิมนต์พระญวนมาสร้างวัดเป็นที่บำเพ็ญการกุศลของพวกญวนซึ่งอยู่ ณ ที่แห่งนั้น พวกญวนที่ถือศาสนาคริสต์ได้อาศัยฝรั่งบาทหลวงเป็นผู้ควบคุมแต่ครั้งยังอยู่ในเมืองเขมร เมื่อมาอยู่ในประเทศสยามนี้ พวกฝรั่งบาทหลวง ก็สร้างวัดและดูแลควบคุมพวกญวนคริสต์ตั้งทำนองเดียวกัน จะกล่าวในตำนานนี้แต่ด้วยเรื่องวัดญวนและพระญวนในพระพุทธศาสนา

ในบรรดาศาสนาไม่เลือกว่าศาสนาใด เมื่อท่านผู้ตั้งศาสนาล่วงลับไปแล้ว นานมาผู้ที่เลื่อมใสศาสนานั้นก็เกิดถือลัทธิต่างกัน เช่น ศาสนาคริสต์ก็เกิดถือเป็นลัทธิคริสต์ ลัทธิโรมันคาทอลิกและลัทธิโปรเตสแตนต์ ศาสนาอิสลามก็เกิดถือต่างกันเป็นลัทธิสุนี่และลัทธิชีอะฮ์ (คือแขกเจ้าเซ็น) พระพุทธศาสนาก็เกิดถือต่างกันเป็น ๒ ลัทธิ มาตั้งแต่ชาวอินเดียยังถือพระพุทธศาสนากันอยู่แพร่หลาย ลัทธิเก่าซึ่งเกิดขึ้นในมคธราชูทางฝ่ายใต้ได้นามว่า ลัทธิ "หินยาน" เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปยังนานาประเทศ พวกชาวอินเดียถือลัทธิหินยานเชิญพระพุทธศาสนามาทางทะเลที่เวียงจันทน์ในลังกาทวีป และประเทศพม่า มอญ ไทย เขมร จึงถือพระพุทธศาสนาตามลัทธิหินยานมาจนทุกวันนี้ พวกชาวอินเดียที่ถือลัทธิมหายานเชิญพระพุทธศาสนาไปทางบกที่เวียงจันทน์ในประเทศทิเบต ประเทศอาเซียตอนกลางตลอดไปจนประเทศจีนและญี่ปุ่น

ประเทศญวนรับลัทธิพระพุทธศาสนาอย่างมหายานมาจากจีน พวกญวนจึงบวชเรียนและประพฤติกิจในศาสนาผิดกับไทย เพราะฉะนั้นเมื่อพวกญวนมาสร้างวัดและมีพระญวนขึ้นในประเทศนี้ ชั้นเดิมก็มีผู้นับถือและอุดหนุนแต่พวกญวน แต่ในสมัยนั้นยังไม่มีวัดพระจีนในประเทศนี้ พวกจีนก็มักไปทำบุญที่วัดญวนด้วย เพราะลัทธิศาสนาของญวนกับจีนเหมือนกัน และทำพิธีต่างๆ เช่น กงเต็ก เป็นต้น อย่างเดียวกันส่วนไทยแม้ไทยแม้ไม่ผู้นับถือก็ไม่เกลียดชังพวกญวน เพราะเห็นว่านับถือพระพุทธเจ้าองค์เดียวกัน

วัดญวนที่มาสร้างในประเทศนี้ ก็อนุโลมตามเรื่องที่ว่าพวกญวนเข้ามาอยู่ในประเทศสยาม คือพวกญวนที่มากับองเชียงซุนครั้งกรุงธนบุรี มาสร้างวัดขึ้นที่บ้านหม้อ ๒ วัด คือ

๑. วัดกามโล้ตือ (วัดทิพยวารีวิหาร) ยังอยู่ที่หลังตลาดบ้านหม้อในพระนครแต่เดิวนี่เป็นวัดจีน (ชื่อวัดญวนที่เรียกที่เรียกภาษาไทย แต่งตามชื่อภาษาญวนพระราชทานนามในรัชกาลที่ ๕ แทบทั้งนั้น)

๒. วัดโหยกั่นตือ (วัดมงคลสมาคม) เดิมอยู่ที่บ้านญวนข้างหลังวังบูรพาภิรมย์ ครั้งจะตัดถนนพารุทธถนนพารุทธ วันนั้นกิดแนวถนน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดฯ ให้กระทำผาติกรรมอย่างวัดไทย คือ พระราชทานที่ดินและให้สร้างวัดขึ้นใหม่ แยก วัดเดิมย้ายไปตั้งที่ริมถนนแปลงนาม ในอำเภอสัมพันธวงศ์ ญวนพวกที่มากับองเชียงสือ เมื่อรัชกาลที่ ๑ สร้างวัดญวน ๒ วัด คือ

๓. วัดคั่นแยงต้อ (วัดอุภัยราชบำรุง) ที่หลังตลาดน้อย ริมถนนเจริญกรุงใน
อำเภอสามพันขวงศ์

๔. วัดกว้างเพือกต้อ (วัดอานัมมิกายาราม) ที่บางโพ เรียกกันเป็นสามัญว่า วัด
บางโพธิ์ อุโบสถวัดอานัมมิกายาราม (กว้างเพือกต้อ) ที่ได้ก่อสร้างมาแต่เดิมได้เกิดเพลิงไหม้
เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยไม่ทราบสาเหตุเจ้าหน้าที่ตำรวจสันนิษฐานว่า คงเกิด
จากกรณีไฟฟ้าช็อต เพลิงไหม้ครั้งนี้ได้เผาผลาญอุโบสถหมดทั้งหลัง รวมทั้งพระพุทธรูป
ประธานและสิ่งของต่าง ๆ บรรดาที่อยู่จนหมดสิ้น ต่อมาคณะสงฆ์อานัมมิกาย โดยพระครูคุณนัม
สมณาจารย์ (บินเลื่อง) เจ้าคณะใหญ่อานัมมิกาย องพจนกรโกศล (ดินมื่น) ต่อมาได้เลื่อนเป็นอง
สุตบถบวร (ลาสิกขาบท) เจ้าอาวาสวัดอานัมมิกายาราม และบรรดาพุทธศาสนิกชนเป็นอันมาก
ได้ร่วมกันมีจิตกุศลศรัทธารวบรวมทุนทรัพย์ทำการก่อสร้างอุโบสถขึ้นมาใหม่ โดยประกอบพิธี
วางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อทำการก่อสร้างแล้วได้รับพระราชทาน
วิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๙ และได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๘
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้มีพระมหา
กรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินในงานฉลองอุโบสถ และโปรดพระราชทานนามพระประธานว่า
“พระพุทธรูป อโนมมมงคล” เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ พร้อมทั้งเสด็จพระราชดำเนินทรง
ปลุกต้นศรีมหาโพธิ์ไว้ยังที่หน้าอุโบสถ และทรงพระมหากุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
พระปรมาภิไธย “ภ.ป.ร.” ลงบนแผ่นหินอ่อน ซึ่งปัจจุบันนี้ คณะกรรมการวัดได้อัญเชิญไป
ประดิษฐานยังผนังภายในอุโบสถ)

ณวนพวกที่มาเมื่อรัชกาลที่ ๓ สร้างวัดณวน ๓ วัด คือ

๕. วัดคั่นถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่เมืองกาญจนบุรี เมื่อณวนพวกนี้ย้ายเข้า
มาอยู่ในกรุงเทพฯ มาสร้างอีกวัดหนึ่ง คือ

๖. วัดเกียงเพือกต้อ (วัดสมณานัมบริหาร) อยู่ริมคลองผดุงกรุงเกษม อำเภอ
ดุสิต

๗. วัดเพือกเตียนต้อ (วัดเขตรันบุญญาราม) อยู่ที่เมืองจันทบุรี

มีวัดณวนที่พวกณวนและพวกจีนช่วยกันสร้างขึ้นภายหลังมาอีก ๔ วัด คือ

๘. วัดเปียนเพือกต้อ (วัดป่าเพ็ญจินพรต) อยู่ในอำเภอสามพันขวงศ์ ใกล้ถนน
เขาวราช เตียนนี้เป็นวัดพระจีนครอง

๙. วัดต้อเตต้อ (วัดโลกานุเคราะห์) อยู่ในอำเภอสามพันขวงศ์ ขอยผลิตผลถนนราชวงศ์

๑๐. วัดคั่นถ่อต้อ (วัดถาวรารามหาดใหญ่) ถนนแสงจันทร์ ตำบลหาดใหญ่
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ.
๒๕๐๐ ต่อมามีการสร้างวัดอานัมมิกายขึ้นมาใหม่ คือ

๑๑. วัดคันอังต้อ (วัดสุนทรประดิษฐ์) ถนนอดุลยเดช ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้มีประกาศให้ตั้งเป็นวัดประเภทสำนักสงฆ์ขึ้นในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๓

๑๒. วัดชำปอกง (วัดอุภัยภาติการาม) ตำบลท่าใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นวัดที่ได้ก่อสร้างมาแต่เดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ และได้มีประกาศตั้งเป็นวัดประเภทสำนักสงฆ์ อยู่ในสังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกาย เป็นวัดอนัมนิกายเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

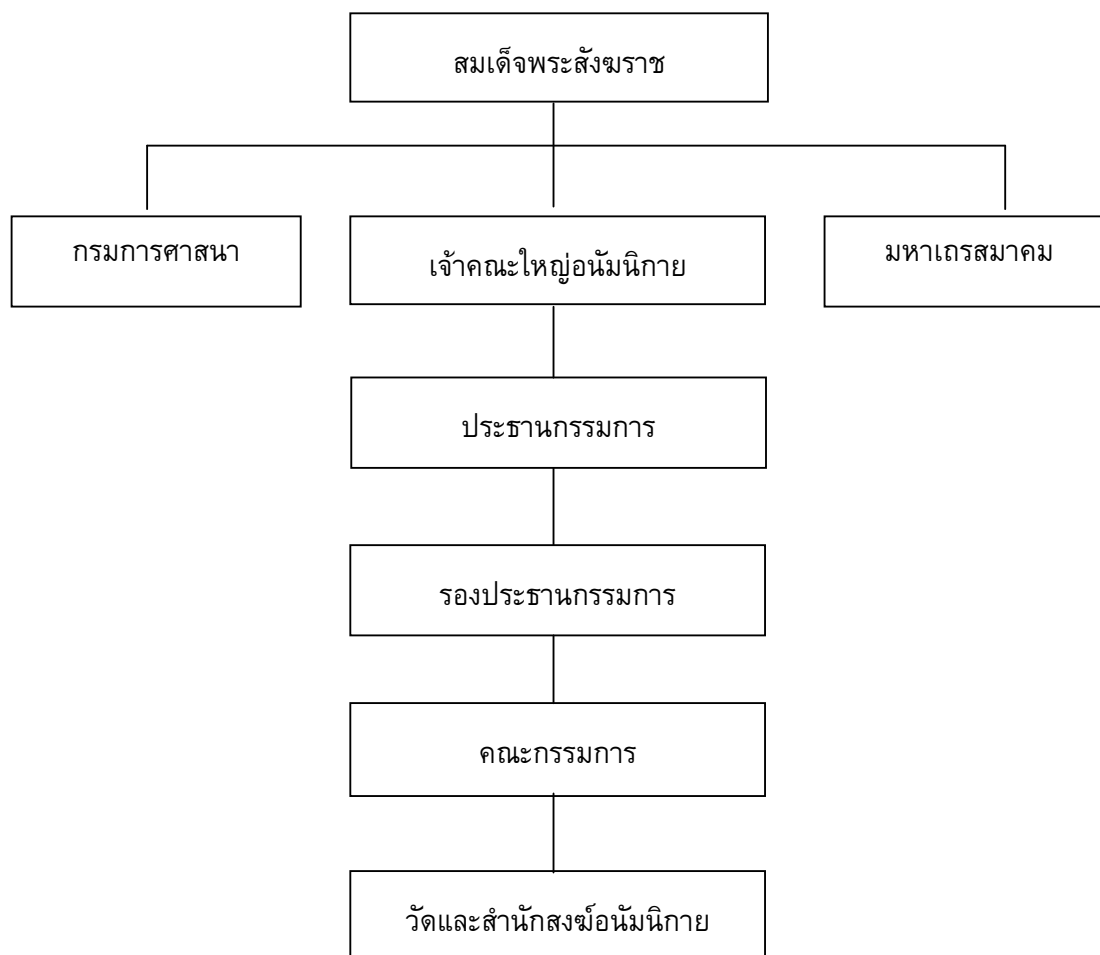
๑๓. วัดลองเชิงต้อ (วัดถ้ำเขาน้อย) ตำบลม่วงชุม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

๑๔. วัดมหายานกาญจนมาศราษฎร์บำรุง ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

๑๕. วัดอนัมนิกายเฉลิมพระชนมพรรษากาล ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรีรวมจำนวนวัดญวนที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ ๗ วัด อยู่หัวเมือง ๘ วัด รวมทั้งสิ้น ๑๕ วัดด้วยกัน ด้วยวัดกามโลยี (วัดทิพยวารีวิหาร) และวัดเป็ยนเพือกต้อ (วัดบำเพ็ญจินพรต) ในปัจจุบัน เป็นวัดจีนครอง”^{๘๗}

การปกครองของคณะสงฆ์อนัมนิกายในปัจจุบันนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และมีกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ คือ กฎกระทรวงฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๐ ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์อื่น ดำเนินการปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ลัทธินิกาย กฎหมาย และพระราชบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ดังแผนภาพที่ ๒.๑

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๓

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สังกัดหน่อก้นนิกาย

เพื่อการนี้ กฎกระทรวงฯ ได้กำหนดให้เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจวางระเบียบและออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย ลัทธิ นิกาย กฎหมาย พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และระเบียบแบบแผนของทางราชการ

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ พอที่จะนำมาเป็นแนวทางเพื่อประกอบการวิจัยดังนี้

พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ของนักเรียนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกัน พบว่านักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านโรงเรียนที่เรียน เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ และระดับชั้นการศึกษา มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่านักเรียนที่เรียนโรงเรียนแตกต่างกัน และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อม และด้านการสอนและการนิเทศ และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านการจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้าน การจัดสิ่งแวดล้อม และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านการจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผลทางจริยธรรม^{๔๔}

^{๔๔} พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

พระมณูญ จารุณโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมากในข้อมีการอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย ข้อจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม ข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ส่วนข้ออื่นๆ พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ปัญหาในการเผยแผ่ได้แก่ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ปัญหาเรื่องบุคลากรหรือทีมงานในการทำหน้าที่เผยแผ่ รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด ข้อเสนอแนะควรมีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อใช้ในกิจการด้านการเผยแผ่ ควรเพิ่มบุคลากรหรือทีมงานในการทำหน้าที่เผยแผ่ และควรจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับและสถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด เป็นต้น^{๕๕}

พระมหามณเฑียร วรธมฺโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.40 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆคือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

^{๕๕}พระมณูญ จารุณโณ, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๘๖}

พระครูธรรมธรสายัณห์ จิตปุญโญ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๔ ส่วนด้านความสามารถในการสอน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ และด้านความสามารถในการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕

ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านความสามารถในการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกจากนี้ในด้านความสามารถในการสอน เมื่อพิจารณาเป็นด้านย่อย พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านการเตรียมการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการดำเนินการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน^{๘๗}

^{๘๖} พระมหามณเฑียร วรธมโม, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๘๗} พระครูธรรมธรสายัณห์ จิตปุญโญ, “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระสนธยา มงคลโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแคและเขตหนองแขม” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีทัศนคติต่อบทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๙$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุมีทัศนคติต่อบทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องการจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการวัด มีการวางแผนการดำเนินงานและจัดโครงการเพื่อการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เรื่องการปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ภายในวัดปฏิบัติ ตามระเบียบต่างๆ ของวัดอย่างเคร่งครัด และเรื่องการทำกับดูลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบและเรียบร้อยดีงาม อยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแค และเขตหนองแขม พบว่า พระภิกษุในปกครองคณะสงฆ์ เขตบางแคและเขตหนองแขม มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ ทั้งสองเขตพบว่า ทั้งสองเขตมีปัญหา อุปสรรค คล้ายคลึงกันซึ่งได้แก่ ปัญหาเรื่องบุคลากรที่จะทำหน้าที่คอยสอดส่องผู้ได้ปกครองและคฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ภายในวัด ให้ปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ มิใช่เพียงพอ พระสังฆาธิการบางรูปยังปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับกฎระเบียบที่วางไว้ ในการปกครองคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ หรือวินัยที่จำเป็นสำหรับการปกครอง ผู้ใต้บังคับบัญชา แนวทางในปกครอง เช่น ควรแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ให้เป็นผู้มีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลความเรียบร้อยต่างๆ ภายในวัด และควรมีการอบรมความรู้เกี่ยวกับหลักการปกครองคณะสงฆ์ให้กับพระสังฆาธิการอย่างสม่ำเสมอ^{๔๔}

พระปลัดสิริชัย สิริชโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้น ในข้อที่มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัยจรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างที่ดี ข้อที่มีการยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ/กัจจัตรอย่างสม่ำเสมอ และข้อที่มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความ

^{๔๔} พระสนธยา มงคลโก, “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแคและเขตหนองแขม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

คิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษานักธรรม ระดับการศึกษาเปรียญธรรม และระดับการศึกษาสามัญ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๘๘}

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โขสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสงเคราะห์ทางวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๑ ส่วนในด้านการสงเคราะห์ทางจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า เพศ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ของประชาชน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุของประชาชนมีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๘๙}

พระครูสุนทรวัชรการ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีมีบทบาทต่อการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๐.๗๒๓) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงที่สุด ได้แก่ สอนธรรมศึกษาแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๕๘) รองลงมา ได้แก่ โน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๓, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๑๔) และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ จัดฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถพัฒนาอาชีพของชาวบ้านในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = ๒.๗๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๒๘๘) การทดสอบสมมติฐาน ๕ ข้อ โดยใช้ Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และ

^{๘๘}พระปลัดสิริชัย สิริชโย, “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๘๙}พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โขสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

สถานะภายในวัด ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการปฏิเสชมมตฐานในทุกข้อที่ตั้งไว้^๑

พระครูชินวรานูวัตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑) ส่วนในด้านการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๙) และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๖) บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานสภาพส่วนบุคคลโดยรวม ประชาชนที่มี อาชีพ และประสบการณ์ในการเข้าวัดที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประชาชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสชมมตฐานที่ตั้งไว้^๒

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์เป็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการบริหารเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาบริหาร และจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและมีการปกครองที่ดี โดยมีการวางแผน การตัดสินใจที่ดี การพัฒนาบุคลากร การให้ผลตอบแทน จึงจะทำให้เป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารวัดนั้น เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารนั้นก็ต้องปกครองพระภิกษุ สามเณร และบุคคลที่อยู่ภายในวัดให้มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวมานั้น และการบริหารนั้นจำเป็นต้องสอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ทางกฎหมายเถรสมาคมกำหนดขึ้น อันประกอบด้วยทั้ง ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์

^๑พระครูสุนทรวัชรการ, “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๒พระครูชินวรานูวัตร, “บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๒.๘.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ในการพัฒนาชุมชนนั้นถือว่าเป็นบทบาทภาระหน้าที่ทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งคณะสงฆ์ จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ พอนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ ดังนี้

กองแผนงาน กรมการศาสนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสวัดทุกรูป มีกระบวนการ แบบธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ

๑. ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่นความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษา และกระบวนการบริหารในการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

๒. ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๙๓}

พระมหากฤษฎา นันทเพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีความเห็นว่าปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายควรเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาความยากจน และปัญหาการว่างงาน และยังเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาศิลปวัฒนธรรมเสื่อมสลาย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในอนาคตซึ่งนอกเหนือจากการเผยแผ่ศาสนาธรรมแล้ว พระสงฆ์ควรมีบทบาทในด้านการให้การศึกษ และพัฒนาจิตวิญญาณ เมื่อพิจารณาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ บทบาทด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านการส่งเสริมและ

^{๙๓} กองแผนงาน, กรมการศาสนา, รายงานการศาสนา ประจำปี ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการให้การศึกษา และบทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ ตามลำดับ^{๕๔}

พระวิเชียร สีหาบุตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวีรานุวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมมหาวีรานุวัตร เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทในด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมรวมถึงการแก้ปัญหาภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม^{๕๕}

จรินทร์ ยังสังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงมีบทบาทหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้านให้การศึกษาทั้งพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชน ด้านการสาธารณูปการ การบำรุงวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ (๒) บทบาทที่เอื้อต่อรัฐในการปกครอง เป็นเครื่องมือของรัฐ รับนโยบายของรัฐในการสั่งสอนให้ประชาชนไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลให้พระสงฆ์ได้รับผลตอบแทนด้านลาภสักการะ เช่น ตำแหน่ง และ วัตถุต่าง ๆ (๓) เจื่อนไขปัจจัยที่ทำให้บทบาทพระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงมาจาก ๒ ด้าน คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพราะชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสื่อสารมวลชน ค่านิยม ด้านความเชื่อดั้งเดิม รวมถึงการแทรกแซงของรัฐ นักการเมือง นักธุรกิจ เอกชน ปัจจัยภายใน คือ พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพราะปัจจัยของพระสงฆ์เอง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของพระสงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ และทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการกล่อมเกลามาอย่างยาวนาน^{๕๖}

รุ่งโรจน์ คำแน่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในกิจกรรมการพัฒนาด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชน การพัฒนา

^{๕๔}พระมหากฤษฏา นันทเพชร, “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๕.

^{๕๕}พระวิเชียร สีหาบุตร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวีรานุวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑.

^{๕๖}จรินทร์ ยังสังข์, “บทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๙.

สาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตร และกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอื่น ๆ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ระยะเวลาการบวช อายุ และความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา เกิดจากการขาดความร่วมมือของประชาชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งบประมาณมีไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ราชการขาดความจริงจังในการพัฒนา ผู้นำท้องถิ่นขาดความสนใจในการพัฒนาสุขภาพร่างกายของเจ้าอาวาส ขาดความรู้ความใจกฏ ระเบียบต่าง ๆ ตามลำดับ^{๓๗}

สุรียน จันทนนคร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า สถาบันศาสนาและความเชื่อมีบทบาทเกี่ยวกับด้านการศึกษาและเศรษฐกิจค่อนข้างน้อย โดยองค์ประกอบของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ องค์วัด (ศาลาการเปรียญ) ตำแหน่งได้แก่ พระสงฆ์ และพิธีกรรม โดยองค์ประกอบต่างๆ มีความสำคัญไม่แตกต่างกันสถาบันครอบครัวและเครือญาติ สถาบันศาสนาและความเชื่อ และสถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์ในการพัฒนา ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม^{๓๘}

พินิจ ลาภานานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในภาคอีสานเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในภาคอีสาน” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ มีดังนี้

๑. เป็นผู้บริหารโครงการ จะพบมากในพระสังฆพัฒนาที่มีสมณศักดิ์ และเป็นพระสังฆาธิการในระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ซึ่งการทำงานพัฒนาชนบท จะไม่กำหนดเฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่จะดำเนินการร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เป็นต้น
๒. เป็นผู้นำการพัฒนา พบมากในชุมชนที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึก และความตื่นตัวในการพัฒนาชนบท โดยส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี
๓. เป็นผู้ประสานงานโครงการ ในแนวทางนี้พระสังฆพัฒนาจะอยู่ในฐานะของสื่อกลางทำหน้าที่ประสานงานพัฒนาต่าง ๆ กับหน่วยงานของรัฐบาล และองค์กรเอกชนทุก ๆ ส่วน

^{๓๗} รุ่งโรจน์ คำแน่น, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒.

^{๓๘} สุรียน จันทนนคร, “บทบาท “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโหรา อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๕๕.

๔. เป็นพี่เลี้ยงของประชาชน เป็นกลยุทธ์การพัฒนาชนบทที่พยายามสร้างเสริมการพึ่งตนเองของประชาชน

๕. เป็นผู้ส่งเสริมพัฒนา เป็นกลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาชนบทกับการส่งเสริมชุมชน^{๙๙}

อำนาจ บัวศิริ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่จะช่วยพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือมีดังนี้

๑. ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน
๒. ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน
๓. ด้านการบริการพื้นฐาน^{๑๐๐}

สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า มีพระนักพัฒนาจำนวนมากที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างไม่เป็นทางการ คือ มิได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล เข้าดำเนินการโดยมีความสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีทั้งสังกัดมหานิกายและธรรมยุต จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดลงมาถึงเจ้าอาวาสวัด ส่วนใหญ่มีความคิดว่าเมื่อชาวบ้านมีความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์ควรเข้าช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยมีความคิดเห็นว่าเป็นสงฆ์จะไร้ประโยชน์ ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โครงการที่นิยมทำ ได้แก่ โครงการพัฒนาสังคมด้านอาชีพ การศึกษา การส่งเสริมสุขภาพอนามัย^{๑๐๑}

เนตรนภิศ นาควัชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตวัดมีบทบาทสำคัญคือ^{๑๐๒}

๑. บทบาทในการแสดงความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง
๒. บทบาทในการเป็นสถาบันสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวร

^{๙๙}พินิจ ลาภานานนท์, “พระสงฆ์ในภาคอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๒.

^{๑๐๐}อำนาจ บัวศิริ, “คุณสมบัติและบทบาทเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา), หน้า ๕๓.

^{๑๐๑}สมบูรณ์ สุขสำราญ, “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔.

^{๑๐๒}เนตรนภิศ นาควัชร, ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน, พิมพ์ในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “บ้านและวัด” พื้นฐานสำคัญของสังคมไทย ๑๕-๑๖ กันยายน ๒๕๒๙, สถาบันไทยศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙, หน้า ๓๔.

๓. บทบาททางการศึกษา
๔. บทบาทในฐานะเป็นที่พึ่งทางจิตใจ
๕. บทบาทในการเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมของชาติ
๖. บทบาทในการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์

สำหรับบทบาทวัดในปัจจุบันยังสืบ தொடบทบาทหลักในอดีตไว้

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมล้านนาไทย” ผลการวิจัยพบว่า ในสังคมล้านนาไทยวัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน เมื่อมีเทศกาลวัดจะบริการด้านสถานที่และช่วยประกอบพิธีกรรมตลอดจนงานบันเทิงรื่นเริงต่างๆ รวมไปถึงการบริการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้จากวัด วัดจะจัดบริการให้ทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงในบ้านเมือง ประชาชนจะนึกถึงวัดและจะมาขอความช่วยเหลือจากวัด ด้านการศึกษาวัดเป็นสถานบริการการศึกษาแก่ลูกหลานในหมู่บ้านฟรี และวัดยังเป็นสถานสงเคราะห์คนที่ยากจนในการอนุเคราะห์ที่พักอาศัยในพื้นที่กว้างขวาง^{๑๐๓}

พระชาติธิ จุกวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสอนด้านบุคลการ และด้านกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ผลการเรียน และอาชีพผู้ปกครอง พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา และผลการเรียน มีผลทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๐๔}

พระปลัดผดุงศักดิ์ ธมฺมทีโป ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$) เมื่อจำแนก

^{๑๐๓}อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, “บทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมไทย”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานตำราเอกสารและการพิมพ์กลาง : วิทยาลัยครูเชียงใหม่, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓.

^{๑๐๔}พระชาติธิ จุกวโร, “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ตามรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ และด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คู่ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ อายุ สังกัดโรงเรียน ผลการเรียนรู้ และอาชีพผู้ปกครองของนักเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสงฆ์ควรพัฒนาสื่อสำหรับเผยแผ่ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นความสนใจให้แก่นักเรียน ทั้งนี้ต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนเป็นสำคัญ^{๑๐๕}

พระมหานพพล กนุดสีโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้ง ๕ ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ รองลงมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๗ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๕ ตามลำดับ ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสังฆาธิการในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม คือพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และทำแบบเชิงรับอยู่กับที่อยู่กับวัดเสียเป็นส่วนใหญ่ไม่ขยายขอบเขตการทำงานลงสู่เขตชุมชนทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูล และปัญหาที่จริง ตลอดจนความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนที่อยู่โดยบริเวณรอบวัดของตน ทำให้การพัฒนาไม่ค่อยมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัด

^{๑๐๕} พระปลัดผดุงศักดิ์ ฐมมทีโป, “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

สมุทรสงครามนั้น ยังขาดนโยบายและการวางแผนและมีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน และขาดการทำงานเป็นระบบมีเครือข่ายเดียวกัน เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ทำแบบต่างคนต่างทำ และที่สำคัญคือขาดบุคลากรที่มีคุณภาพที่จะมาสนองงานด้านการพัฒนาแต่ละด้านอีกมาก จึงทำให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านทั้ง ๕ ด้าน อันได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งยังคงมีปรากฏให้เห็นในชุมชนและสังคม ตลอดจนในส่วนของวัดอีกด้วยอย่างยากที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และแก้ไขอย่างเสียสละและจริงจังจากคณะสงฆ์ ดังนั้น ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นผู้นำชุมชนอย่างแท้จริงจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในเขตที่ตนอาศัยอยู่และปกครองอยู่อย่างมาก และควรปฏิบัติแบบเชิงรุก โดยมีการขยายขอบเขตการทำงานลงสู่เขตชุมชนรับรู้รับทราบข้อมูล และปัญหาในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงในทุกด้าน ตลอดจนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนที่อยู่โดยบริเวณรอบวัดของตนให้มาก มีภาวะผู้นำในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม โดยพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามต้องวางนโยบายและแผนงาน กำหนดทิศทางเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนและถาวรยั่งยืน ทำงานเป็นระบบมีเครือข่ายเดียวกันทั้งจังหวัดสมุทรสงคราม และที่สำคัญต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรทั้งของพระสงฆ์และของชาวบ้านให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อจะได้ดำเนินงานไปสู่การพัฒนาในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพจนเกิดเกิดประสิทธิผลเจริญรุ่งเรืองแก่ทุกฝ่ายต่อไป^{๑๖}

มณีวรรณ ผิวหิม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนดิ่งชั้น อำเภอดำเนินลานหอยและตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนทั้งสองแห่ง ชาวบ้านกับพระสงฆ์ยังมีการติดต่อกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน โดยชาวบ้านยังต้องการให้มีวัดและพระสงฆ์สำหรับการทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมา พระและวัดยังต้องพึ่งพาการสนับสนุนทางด้านวัตถุและปัจจัยจากชาวบ้านอยู่ และในวัดชุมชนทั้งสองแห่งแตกต่างกันในรายละเอียดอันเป็นผลมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ต่างกัน ระหว่างสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทขนาดใหญ่ กับสังคมชนบท วัดในชุมชนขนาดใหญ่มีมากกว่า ๑ วัด และจะแข่งขันกันในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของพระ การก่อสร้างและบูรณะวัด พระมีบทบาทและสถานภาพสูงเพราะมีการศึกษาพอสมควรและสามารถสร้างขอบข่ายความสัมพันธ์ครอบคลุมไปถึงชุมชนอื่น ๆ ด้วย ความสัมพันธ์ของวัดกับชาวบ้านจึงเป็นทางการ ส่วนวัดในชุมชน

^{๑๖} พระมหานพพล กนฺตสีโล, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ชนบทขนาดเล็ก ชาวบ้านมีความผูกพันกับวัดมาก แต่หาพระที่มาประจำได้ยาก บทบาทและสถานะภาพของพระก็น้อย ผู้นำชุมชนเข้าไปครอบคลุมกิจการของวัดแทน^{๑๐๗}

จากการศึกษาทบทวนเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้นำตัวแปรจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช การศึกษาทางนักรธรรม การศึกษาทางบาลี และการศึกษาทางไกล ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่ได้นำมาจากการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

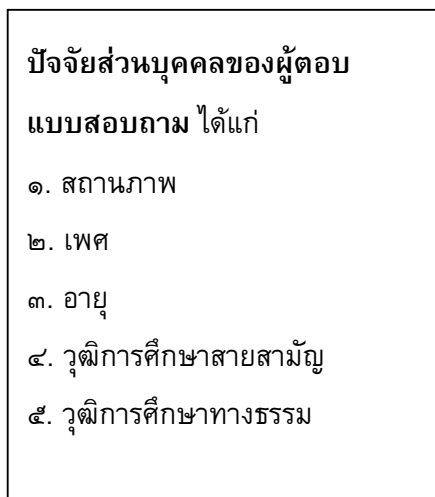
งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม

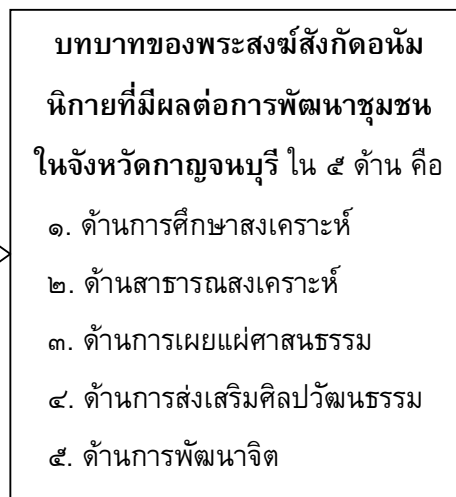
ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๔) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ ๕) ด้านการพัฒนาจิตใจ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

^{๑๐๗} มณีวรรณ ผิวนิ่ม, “ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ต.ตลิ่งชัน อ.ด่านลานหอย และ ต.บ้านเก่า อ.เมือง จ.สุโขทัย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔), หน้า ๒๑.

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์สังกัดคณะภิกษุสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัย เรื่องบทบาทของพระสงฆ์สังกัดคณะภิกษุสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นการศึกษาตามระเบียบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดคณะภิกษุสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่สังกัดอณัมนิกายในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑๔๐ รูป และประชาชนที่นับถืออณัมนิกาย ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๔๐๐ คน รวมทั้งหมด ๕๔๐ รูป/คน^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรที่เป็นพระภิกษุและประชาชน รวมจำนวน ๕๔๐ รูป/คน จากการเปิดตารางของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane)^๒ ใช้เพียง ๒๓๐ รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งประชากรในอำเภอทั้งพระสงฆ์อณัมนิกายและฆราวาสตามสัดส่วนของประชากร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพพระสงฆ์และประชาชน

ลำดับ	สถานภาพ	ประชากร (รูป/คน)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป/คน)
๑	พระสงฆ์อณัมนิกาย	๑๔๐	๖๐
๒	ประชาชน	๔๐๐	๑๗๐
	รวม	๕๔๐	๒๓๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

๑) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

^๑ข้อมูลจาก สถิติผู้ที่เข้ามาทำบุญในเทศกาลงานบุญประจำปีของคณะสงฆ์อณัมนิกาย จังหวัดกาญจนบุรี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓

^๒สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗) ปรับปรุงแก้ไข
- ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ๕ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ
๒. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ
๓. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ
๔. ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ
๕. ด้านการพัฒนาจิต	มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **มากที่สุด**
- ๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **มาก**
- ๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **ปานกลาง**
- ๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **น้อย**
- ๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **น้อยที่สุด**

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๓

- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **มากที่สุด**
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **มาก**
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **ปานกลาง**
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **น้อย**
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการ **น้อยที่สุด**

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอเนกนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๒) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์พระมหาเถระเจ้าคณะผู้ปกครองจำนวน ๑ รูป และฆราวาส จำนวน ๔ คน ดังมีรายนามต่อไปนี้

- ๑) พระคณานันทรรมเมธาจารย์ รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย
- ๒) ดร.วีรศักดิ์ ปีบัว กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และ ภูเก็ต อดีตที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษาระดับ ๑๐ กระทรวงศึกษาธิการ
- ๓) นายสมเกียรติ ธงศรี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี
- ๔) นายธงชัย บุญน่วม รองผู้อำนวยการฝ่ายบุคคล โรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง
- ๕) นายประจวบ ภูษา อาจารย์ประจำโรงเรียนถาวรวิทยา

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระมหาสม กลยาโณ,ดร.อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ชัชชัย ไชยสา อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์สหัสพร ทัยรัตน์ อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruence : IOC)^๔ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๖๗๓

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

^๕Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971) p. 547.

๔. นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๒) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์อนัมนิกาย จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบสอบถาม ด้วยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายในจังหวัดกาญจนบุรี และประชาชน จำนวน ๒๓๐ รูป/คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๒๑ มิถุนายน - ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๒ สัปดาห์

๔) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑ รูป และฆราวาสจำนวน ๔ คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๒ สัปดาห์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง
๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์
๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์อัครนิกายและประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีโดยจำแนกตาม สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญและวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนา วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์อนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๔ ตอนดังนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

๔.๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ

(n = ๒๓๐)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระภิกษุ	๖๐	๒๖.๑๐
คฤหัสถ์	๑๗๐	๗๓.๙๐
รวม	๒๓๐	๑๐๐.๐๐
๒. เพศ		
ชาย	๑๘๕	๘๐.๔๐
หญิง	๔๕	๑๙.๖๐
รวม	๒๓๐	๑๐๐.๐๐
๓. อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๖๑	๒๖.๕๐
๓๑ – ๔๐ ปี	๙๒	๔๐.๐๐
๔๑ – ๕๐ ปี	๔๒	๑๘.๓๐
๕๑ – ๖๐ ปี	๓๐	๑๓.๐๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๕	๒.๒๐
รวม	๒๓๐	๑๐๐.๐๐
๔. วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ระดับประถมศึกษา	๗๕	๓๒.๖๐
ระดับมัธยมศึกษา	๕๘	๒๕.๒๐
ระดับปวช - ปวส	๓๕	๑๕.๒๐
ระดับปริญญาตรี	๖๒	๒๗.๐๐
รวม	๒๓๐	๑๐๐.๐๐
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๙	๓.๙๐
นักธรรมชั้นโท	๒๔	๑๐.๔๐
นักธรรมชั้นเอก	๒๗	๑๑.๗๐
ไม่มีวุฒินักธรรม	๑๗๐	๗๓.๙๐
รวม	๒๓๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นดังนี้

สถานภาพ พระภิกษุ/คฤหัสถ์ส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙๐ พระภิกษุจำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑๐

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๘๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๔๐ ส่วนเพศหญิง มีจำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖๐

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐ รองลงมาอายุ ๒๐- ๓๐ ปี จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๐ อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓๐ อายุ ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๐ และอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๒๐ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสายสามัญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖๐ รองลงมาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๐ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๒๐ และระดับ ปวช.- ปวส. จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒๐

วุฒิการศึกษาทางธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒินักธรรม จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙๐ รองลงมานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗๐ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔๐ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๐

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๒) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ (๓) ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม (๔) ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม (๕) ด้านการพัฒนาจิต มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๗

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มี
มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม

(n = ๒๓๐)

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๙๑	๐.๘๐	ปานกลาง
๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๙๓	๐.๘๑	ปานกลาง
๓. ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๒.๘๙	๐.๘๖	ปานกลาง
๔. ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๒.๘๔	๐.๗๘	ปานกลาง
๕. ด้านการพัฒนาจิต	๒.๘๒	๐.๘๓	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๘๖	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันคณะสงฆ์ให้ความร่วมมือกับฝ่ายบ้านเมืองเป็นอย่างดี ทั้งฝ่ายบ้านเมืองก็ให้ความร่วมมือดี พระสงฆ์ก็มีโอกาสได้ช่วยสังคมมากขึ้น^๑ โดยภาพรวมพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกาย ในจังหวัดกาญจนบุรี ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก เช่น การเปิดโรงเรียนสอนนักเรียนระดับประถมศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวันสำคัญต่างๆ การแจกทานแก่คนยากจน คนด้อยโอกาส จัดเทศกาลกิจเจเพื่อละเว้นการเบียดเบียนสัตว์และเบียดเบียนผู้อื่น การบริจาคทรัพย์แก่บุคคล สถานศึกษา มูลนิธิและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน^๒ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังเห็นว่า พระสงฆ์อหัมมิกายมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย สาเหตุมาจากวัดมีจำนวนน้อย พระสงฆ์มีจำนวนน้อย การปฏิสังขรณ์ด้านธรรมใช้ภาษาต่างกัน การสื่อสารระหว่างพระสงฆ์และฆราวาสจึงน้อยตามไปด้วย^๓

^๑สัมภาษณ์ พระคณานิรมลธรรมเมธาจารย์, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๒สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ ธงศรี, ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๓สัมภาษณ์ นายธงชัย บุญน่วม, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๔.๓ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้าน การศึกษาสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

การพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑. ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในระดับชั้นต่างๆ	๓.๑๘	๐.๘๔	ปานกลาง
๒. มีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา	๓.๐๒	๐.๙๐	ปานกลาง
๓. จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน	๒.๘๕	๐.๙๖	ปานกลาง
๔. ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๒.๙๓	๐.๙๓	ปานกลาง
๕. ร่วมมือให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมภายในสถานศึกษา และภายในชุมชน	๒.๘๗	๑.๐๖	ปานกลาง
๖. ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียนห้องเรียนห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียนภายในวัดหรือที่อื่นๆ	๒.๗๓	๑.๐๙	ปานกลาง
๗. จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็กนักเรียนที่เรียนดีประพฤติดี แต่มีฐานะยากจน	๒.๗๙	๑.๐๘	ปานกลาง
๘. มีการชักชวนประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการพัฒนาการศึกษาในชุมชน	๒.๘๙	๑.๐๑	ปานกลาง
๙. สอนวิชาพระพุทธศาสนามหายานแก่พุทธศาสนิกชน	๒.๘๘	๑.๐๑	ปานกลาง
๑๐. มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส	๒.๙๒	๑.๐๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๙๑	๐.๘๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๙๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้น ควรมีแนวทางด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับญาติโยมอย่างถาวรทั่ว ควรมีการจัดบวชสามเณร เพื่อเป็นการปลูกฝัง

เยาวชนให้รู้จักอันนิกายให้มากขึ้น ควรมีการทำซีดี ออกเผยแพร่ธรรมะตามหมู่บ้าน ชุมชน สถานีวิทย์ ปัจจุบันคณะสงฆ์ให้ความร่วมมือกับฝ่ายบ้านเมืองเป็นอย่างดี ทั้งฝ่ายบ้านเมืองก็ให้ความร่วมมือดี พระสงฆ์ก็มีโอกาสได้ช่วยสังคมมากขึ้น^๕ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังแสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า ทางวัดมีโรงเรียนเป็นของวัด จัดเป็นโรงเรียนเอกชน การเก็บค่าเล่าเรียนไม่เข้มงวด มีการช่วยเหลือเด็กฝากเรียนโดยให้เรียนฟรี อย่างเช่น เด็กที่หิวน้ำทำมเป็นต้น^๖

ตารางที่ ๔.๔ บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

การพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑.มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแก่ประชาชน ในชุมชนหรือหมู่บ้าน	๓.๐๘	๐.๘๔	ปานกลาง
๒.มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น มูลนิธิ กองทุน ศูนย์	๒.๙๒	๐.๘๑	ปานกลาง
๓.เป็นผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนนั้นๆ	๒.๗๘	๐.๙๙	ปานกลาง
๔.ช่วยจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือบรรเทาทุกข์ที่เกิดแก่ชุมชน	๒.๘๓	๐.๙๑	ปานกลาง
๕.เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักร้อน เป็นต้น	๒.๖๘	๑.๐๕	ปานกลาง
๖.เกื้อกูลอุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	๒.๗๖	๑.๑๑	ปานกลาง
๗.บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ชุมชน	๒.๖๙	๑.๐๔	ปานกลาง

^๕สัมภาษณ์ นายธงชัย บุญน่วม, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๕สัมภาษณ์ พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๖สัมภาษณ์ นายประจวบ ภูษา, ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

ด้านการพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๘. มีการชักชวนประชาชนให้รวมพลังเพื่อการพัฒนาชุมชน	๒.๗๔	๑.๐๕	ปานกลาง
๙. ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์ สิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ	๒.๘๘	๑.๐๒	ปานกลาง
๑๐. อำนาจความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ชุมชน	๒.๘๘	๑.๐๙	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๘๓	๐.๘๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น คณะสงฆ์ควรทำให้มาก เพราะในปัจจุบันชาวบ้านมีความเดือดร้อนในเรื่องนี้กันมากกว่าแต่ก่อน เพราะภาวะสังคมภาวะโลกเปลี่ยนแปลงไป^๗ ควรมีการช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชน มีการรับบริจาคแล้วช่วยเหลือต่อ มีงานทิ้งกระจาด แจกข้าวของอาหารเป็นประจำทุกปี เป็นต้น^๘ ในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายมีการปฏิบัติเช่นเดียวกับพระสงฆ์มหานิกายและธรรมยุตินิกาย มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ซึ่งถือเป็นภารกิจที่มีอยู่ในพระสงฆ์ทุก ๆ นิกาย^๙ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่ชาวบ้านตามโอกาสอันสมควรและเหมาะสม ทำให้เกิดการพึ่งพาระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน^{๑๐}

^๗ สัมภาษณ์ พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๘ สัมภาษณ์ นายประจวบ ภูษา, ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๙ สัมภาษณ์ นายธงชัย บุญน่วม, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ดร.วีรศักดิ์ ปิ๋วบัว, ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๔.๕ บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม

(n = ๒๓๐)

การพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑. มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ ๆ	๓.๓๘	๐.๘๘	ปานกลาง
๒. จัดให้ภิกษุสามเณรสอนสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานให้แก่พุทธศาสนิกชนผู้มาประพฤติปฏิบัติธรรมในวัด	๒.๙๙	๐.๙๗	ปานกลาง
๓. จัดกิจกรรมรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ หรือในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา	๓.๑๗	๑.๑๓	ปานกลาง
๔. มีการจัดกิจกรรมเมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา	๓.๑๑	๑.๑๘	ปานกลาง
๕. มีการบริจาคปัจจัยในการบูรณะโบราณสถาน โบราณวัตถุ	๒.๗๒	๑.๐๘	ปานกลาง
๖. ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม ให้มีขวัญกำลังใจ	๓.๙๔	.๙๐๑	มาก
๖. มีการประเมินผลงานการเผยแผ่ที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น	๒.๖๙	๑.๐๕	ปานกลาง
๗. ภายในวัดจัดให้มีที่เก็บโบราณวัตถุหรือศิลปะวัตถุ	๒.๖๖	๑.๐๕	ปานกลาง
๘. มีการรวบรวมเอกสาร ตำราทางวัฒนธรรม	๒.๖๙	๑.๐๔	ปานกลาง
๙. วัดเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรม	๒.๘๒	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๐. มีการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรม	๒.๗๗	๑.๐๖	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๘๙	๐.๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากคือ ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรมให้มีขวัญกำลังใจ ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมนั้น คณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่มาก มีนักเผยแผ่น้อย มีครูบาอาจารย์ชำนาญการน้อย มีผู้ปฏิบัติงานที่เสียสละในด้านนี้น้อย คณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีต้องให้ความสำคัญในงานด้านนี้ให้มาก เพราะถือว่า

การเผยแผ่นี้เป็นงานสำคัญ เป็นงานที่เป็นกำลังสำคัญรักษาพระพุทธศาสนาของเรา^{๑๑} คณะสงฆ์
อนัมนิกายควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
เช่น ทำบุญ คือศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๑๒} ด้านการเผยแผ่นี้คือการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ
และเสียสละให้มากที่สุดมีนโยบาย การวางแผน ให้ทำงานหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ^{๑๓}

ตารางที่ ๔.๖ บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด

กาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการพัฒนา
ชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

(n = ๒๓๐)

การพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑.มีการจัดให้ความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชน	๓.๐๙	๐.๘๙	ปานกลาง
๒.ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการรักษาวัฒนธรรม ของชุมชนอย่างยั่งยืน	๒.๘๙	๐.๙๑	ปานกลาง
๓.ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญๆ ในชุมชนให้มั่นคง	๒.๘๓	๐.๙๒	ปานกลาง
๔.วัดเป็นศูนย์กลางของการรักษาศิลปวัฒนธรรม	๒.๙๖	๑.๐๑	ปานกลาง
๕.ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรัก ภายในชุมชน	๒.๘๕	๐.๙๖	ปานกลาง
๖.มีการรวบรวมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้ศึกษา	๒.๖๘	๐.๙๒	ปานกลาง
๗.มีการรักษาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่ศึกษา ของคนในชุมชน	๒.๗๔	๐.๙๙	ปานกลาง
๘.มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนรักษาวินัยธรรมพื้นฐาน	๒.๗๑	๐.๙๙	ปานกลาง
๙.มีการร่วมมือกันชุมชนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมในชุมชน	๒.๗๗	๐.๙๕	ปานกลาง
๑๐.แนะนำหรือส่งเสริมกิจกรรมสำหรับเสริมสร้างวัฒนธรรมในชุมชน	๒.๘๕	๐.๙๖	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๘๔	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการ
พัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน
กลาง ($\bar{x} = ๒.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระคณานันท์ธรรมเมธาจารย์, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ ธงศรี, ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ดร.วีรศักดิ์ ปิ้วัว, ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้น วัดอนัมนิกายเป็นวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมที่สวยงาม วัดบางวัดถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเผยแพร่ธรรมในรูปแบบของการบรรยายภาพจิตรกรรมหรือรูปปฏิมากรรมสอดแทรกธรรมะเข้าไปด้วย^{๙๔} ในปัจจุบันมีการก่อสร้างศาสนวัตถุมาก ควรส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้มากเพื่อ ๑) ส่งเสริมและสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) เพื่อส่งเสริมและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและพอเพียง ๓) เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเป็นศูนย์กลางความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศชาติ^{๙๕} ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังเห็นเพิ่มเติมว่า คณะสงฆ์อนัมนิกายแสดงบทบาทด้านนี้ไม่ค่อยชัดเจน อาจเนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความสนใจ วัดอยู่ในท้องถิ่นที่เจริญ จึงควรเพิ่มบทบาทด้านนี้ โดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในโอกาสสำคัญต่างๆ เป็นผู้นำในการจัดตั้งชมรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียนที่วัดจัดการศึกษา โดยให้นักเรียนนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น^{๙๖}

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายธงชัย บุญน่วม, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระคณานัมนิธรรมเมธาจารย์, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ ธงศรี, ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๔.๗ บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการพัฒนาจิต

(n = ๒๓๐)

การพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิต	ระดับบทบาท		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑.มีการจัดให้ความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชน	๓.๐๙	๐.๘๙	ปานกลาง
๒.ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน	๒.๘๙	๐.๙๑	ปานกลาง
๓.ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญๆ ในชุมชนให้มั่นคง	๒.๘๓	๐.๙๒	ปานกลาง
๔.วัดเป็นศูนย์กลางของการรักษาศิลปวัฒนธรรม	๒.๙๖	๑.๐๑	ปานกลาง
๕.ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรัก ภายในชุมชน	๒.๘๕	๐.๙๖	ปานกลาง
๖.มีการรวบรวมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้ศึกษา	๒.๖๘	๐.๙๒	ปานกลาง
๖.มีการประเมินผลงานการเผยแผ่ที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น	๒.๖๙	๑.๐๕	ปานกลาง
๗.มีการรักษาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่ศึกษา ของคนในชุมชน	๒.๗๔	๐.๙๙	ปานกลาง
๘.มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนรักษาวัฒนธรรมพื้นฐาน	๒.๗๑	๐.๙๙	ปานกลาง
๙.มีการร่วมมือกันในชุมชนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมในชุมชน	๒.๗๗	๐.๙๕	ปานกลาง
๑๐.แนะนำหรือส่งเสริมกิจกรรมสำหรับเสริมสร้างวัฒนธรรมในชุมชน	๒.๘๕	๐.๙๖	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๘๔	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการพัฒนาจิตนั้น ควรส่งเสริมพระสงฆ์ในวัดไปรับบริการอบรมด้านการพัฒนาจิตจากสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นที่ยอมรับ จัดกิจกรรมพัฒนาจิตแก่

พุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาในวัด สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาจิตในโรงเรียนที่วัดจัดการศึกษา โดยให้นักเรียนนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น^{๑๗}

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดกาญจนบุรี

เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สายสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยในด้านสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพ ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ พระภิกษุ และคฤหัสถ์ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ได้ผลแสดงดังตาราง ๔.๘

ตาราง ๔.๘ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๒๓๐)

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	สถานภาพ				t	Sig.
	พระภิกษุ		คฤหัสถ์			
	(n = ๖๐)		(n = ๑๗๐)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๘๓	๐.๔๙	๒.๕๗	๐.๖๑	๑๔.๓๔๐	.๐๐๐**
๒.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๘๐	๐.๖๑	๒.๔๙	๐.๕๗	๑๕.๐๓๗	.๐๐๐**
๓.ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม	๓.๘๕	๐.๖๘	๒.๕๖	๐.๖๔	๑๓.๑๒๘	.๐๐๐**
๔.ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๓.๖๔	๐.๗๕	๒.๕๕	๐.๕๖	๑๐.๑๔๓	.๐๐๐**
๕.ด้านการพัฒนาจิต	๓.๗๑	๐.๕๗	๒.๕๑	๐.๖๓	๑๒.๔๔๓	.๐๐๐**
ภาพรวม	๓.๗๖	๐.๕๕	๒.๕๓	๐.๕๕	๑๔.๖๙๔	.๐๐๐**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตาราง ๔.๘ พบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ ธงศรี, ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยในด้านเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ เพศหญิง และเพศชาย ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ได้ผลแสดงดังตาราง ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ

(n = ๒๓๐)

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	(n=๑๘๕)		(n=๔๕)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๙๐	๐.๗๙	๒.๘๙	๐.๘๔	๐.๐๗๓	.๙๔๒
๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๘๖	๐.๘๐	๒.๗๑	๐.๘๖	๑.๑๐๓	.๒๗๑
๓. ด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม	๒.๘๗	๐.๘๖	๓.๐๐	๐.๘๗	๐.๘๙๗	.๓๗๑
๔. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	๒.๘๒	๐.๗๘	๒.๙๐	๐.๗๙	๐.๖๔๗	.๕๑๙
๕. ด้านการพัฒนาจิต	๒.๗๙	๐.๘๓	๒.๙๓	๐.๘๑	๐.๙๗๔	.๓๓๑
ภาพรวม	๒.๘๕	๐.๗๗	๒.๘๙	๐.๗๙	๐.๒๙๒	.๗๗๐

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๓ ปัจจัยในด้านอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์
สังกัดอนัมนิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ระดับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด
กาญจนบุรี จำแนกตามอายุซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี ๔๑-๕๐ ปี ๕๑-๖๐ ปี
และ ๖๑ ปีขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ได้ผลแสดงดังตาราง ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามอายุ

(n = ๒๓๐)

บทบาทของพระสงฆ์สังกัด อหัมมิกายที่มีผลต่อการ พัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	อายุ										F	Sig.
	๒๐-๓๐ ปี (๖๑ รูป/คน)		๓๑-๔๐ ปี (๙๒ รูป/คน)		๔๑-๕๐ ปี (๔๒ รูป/คน)		๕๑-๖๐ ปี (๓๐ รูป/คน)		๖๑ ปีขึ้นไป (๕ รูป/คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๘๔	.๙๕๒	๒.๗๑	.๕๙๒	๓.๑๔	.๙๐๕	๓.๒๓	.๖๙๐	๓.๒๔	.๘๘๔	๔.๐๑๘**	.๐๐๔
๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๘๙	.๙๓๓	๒.๖๓	.๗๐๓	๓.๐๓	.๘๓๔	๓.๐๖	.๗๙๑	๒.๗๔	.๕๙๕	๒.๐๘๕*	.๐๒๗
๓. ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๓.๕๕	.๘๙๔	๓.๔๔	.๖๔๓	๓.๙๒	.๘๕๒	๓.๘๗	.๖๙๕	๓.๔๘	.๔๙๒	๓.๘๕๔**	.๐๐๕
๔. ด้านส่งเสริมศิลปะฯ	๒.๘๕	.๙๔๘	๒.๖๗	.๕๙๓	๓.๐๐	.๘๕๗	๓.๐๔	.๗๙๙	๓.๐๐	.๕๕๒	๒.๐๖๑	.๐๘๗
๕. ด้านพัฒนาจิตใจ	๒.๗๔	๑.๐๖๒	๒.๖๙	.๖๒๗	๓.๐๗	.๘๕๘	๓.๐๒	.๗๗๓	๒.๘๔	.๗๑๖	๒.๑๕๙	.๐๗๕
ภาพรวม	๒.๙๗	.๙๒๓	๒.๘๓	.๕๙๒	๓.๒๓	.๘๑๔	๓.๒๔	.๖๘๒	๓.๐๖	.๕๗๘	๓.๐๗๕*	.๐๑๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า บทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า บทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันในด้านภาพรวม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านภาพรวม ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๑ – ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๑ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n = ๒๓๐)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๙๗	๒.๘๓	๓.๒๓	๓.๒๔	๓.๐๖
๒๐-๓๐ ปี	๒.๙๗	-	๐.๑๔	-๐.๒๖	-๐.๒๗	-๐.๐๙
๓๑-๔๐ ปี	๒.๘๓	-	-	-๐.๔๐*	-๐.๔๑*	-๐.๒๓
๔๑-๕๐ ปี	๓.๒๓	-	-	-	-๐.๐๑	๐.๑๗
๕๑-๖๐ ปี	๓.๒๔	-	-	-	-	๐.๑๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๐๖	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๘๔	๒.๗๑	๓.๑๔	๓.๒๓	๓.๒๔
๒๐-๓๐ ปี	๒.๘๔	-	๐.๑๔	-๐.๓๐	-๐.๓๘*	-๐.๓๙
๓๑-๔๐ ปี	๒.๗๑	-	-	-๐.๔๓*	-๐.๕๒*	-๐.๕๓
๔๑-๕๐ ปี	๓.๑๔	-	-	-	-๐.๐๘	-๐.๐๙
๕๑-๖๐ ปี	๓.๒๓	-	-	-	-	-๐.๐๑
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๒๔	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี และพระสงฆ์สังกัดที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๘๙	๒.๖๓	๓.๐๓	๓.๐๖	๒.๗๔
๒๐-๓๐ ปี	๒.๘๙	-	๐.๒๖	-๐.๑๔	-๐.๑๗	๐.๑๕
๓๑-๔๐ ปี	๒.๖๓	-	-	-๐.๔๐*	-๐.๔๓*	-๐.๑๑
๔๑-๕๐ ปี	๓.๐๓	-	-	-	-๐.๐๓	๐.๓๐
๕๑-๖๐ ปี	๓.๐๖	-	-	-	-	๐.๓๒
๖๑ ปีขึ้นไป	๒.๗๔	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม

(n = ๒๓๐)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๕๕	๓.๔๔	๓.๙๒	๓.๘๗	๓.๔๘
๒๐-๓๐ ปี	๓.๕๕	-	๐.๑๑	-๐.๓๗*	-๐.๓๒	๐.๐๘
๓๑-๔๐ ปี	๓.๔๔	-	-	-๐.๔๘*	-๐.๔๒*	-๐.๐๓
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๒	-	-	-	๐.๐๖	๐.๔๕
๕๑-๖๐ ปี	๓.๘๗	-	-	-	-	๐.๓๙
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๔๘	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี และพระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีอายุระหว่าง อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปีและอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ปัจจัยในด้านวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๒๓๐)

บทบาทพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	วุฒิการศึกษาสามัญ								F	Sig.
	ระดับประถมศึกษา (๗๕)		ระดับมัธยมศึกษา (๕๘)		ระดับ ปวช.-ปวส. (๓๕)		ปริญญาตรีขึ้นไป (๖๒)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
๑. ด้านศึกษาสงเคราะห์	๒.๗๓	.๖๐๕	๒.๗๗	.๘๘๔	๓.๐๘	.๗๙๕	๓.๑๔	.๘๗๔	๔.๐๘๑**	.๐๐๘
๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๕๘	.๕๗๘	๒.๘๐	.๘๓๙	๓.๐๕	.๙๔๖	๓.๐๕	.๘๙๔	๔.๗๙๘**	.๐๐๓
๓. ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๓.๓๖	.๕๒๙	๓.๕๑	.๘๕๙	๓.๙๐	.๘๕๘	๓.๕๘	.๘๐๔	๗.๔๖๘**	.๐๐๐
๔. ด้านส่งเสริมศิลปะฯ	๒.๕๘	.๕๒๔	๒.๗๗	.๘๕๓	๓.๐๕	.๘๙๑	๓.๐๙	.๘๒๓	๖.๒๘๒**	.๐๐๐
๕. ด้านพัฒนาจิต	๒.๖๐	.๕๒๗	๒.๖๙	๑.๐๐๕	๓.๐๓	.๘๓๘	๓.๑๐	.๘๖๙	๕.๕๗๕**	.๐๐๑
ภาพรวม	๒.๗๗	.๕๐๓	๒.๙๑	.๘๔๒	๓.๒๒	.๘๑๗	๓.๒๕	.๘๑๑	๖.๑๖๕**	.๐๐๐

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีวุฒิทางการศึกษายสามัญต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านภาพรวม ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านพัฒนาจิต จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๖ - ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๑๖ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญด้านภาพรวม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษาสามัญ	\bar{X}	วุฒิการศึกษาสามัญ			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปวช.-ปวส.	ปริญญาตรีขึ้นไป
		๒.๗๗	๒.๙๑	๓.๒๒	๓.๒๕
ประถมศึกษา	๒.๗๗	-	-๐.๑๔	-๐.๔๕*	-๐.๔๘*
มัธยมศึกษา	๒.๙๑	-	-	-๐.๓๑*	-๐.๓๔*
ปวช.-ปวส.	๓.๒๒	-	-	-	-๐.๐๓*
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๒๕	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีวุฒิการศึกษาสามัญในระดับประถมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีวุฒิการศึกษาระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีวุฒิการศึกษาระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีวุฒิการศึกษาสามัญในระดับ ปวช.-ปวส. มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้าน

ภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอเนกนิกายที่มีวุฒิการศึกษาระดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา สายสามัญ	\bar{X}	วุฒิการศึกษาสายสามัญ			
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช.-ปวส.	ปริญญาตรี ขึ้นไป
		๒.๕๘	๒.๘๐	๓.๐๕	๓.๐๕
ประถมศึกษา	๒.๕๘	-	-๐.๒๒	-๐.๔๗*	-๐.๔๖*
มัธยมศึกษา	๒.๘๐	-	-	-๐.๒๕	-๐.๒๕
ปวช.-ปวส.	๓.๐๕	-	-	-	๐.๐๑
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๐๕	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอเนกนิกายที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ในระดับประถมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอเนกนิกายที่มีวุฒิการศึกษาระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านเผยแพร่ศาสนธรรม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษาสาย สามัญ	\bar{X}	วุฒิการศึกษาสายสามัญ			
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช.-ปวส.	ปริญญาตรีขึ้นไป
		๓.๓๖	๓.๕๑	๓.๙๐	๓.๕๘
ประถมศึกษา	๓.๓๖	-	-๐.๑๔	-๐.๕๔*	-๐.๕๒*
มัธยมศึกษา	๓.๕๑	-	-	-๐.๓๙*	-๐.๓๗*
ปวช.-ปวส.	๓.๙๐	-	-	-	๐.๐๒
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๕๘	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเผยแพร่ศาสนธรรม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีวุฒิการศึกษาระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และพระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอัครนิกายที่มีวุฒิการศึกษาในระดับ ปวช.-ปวส. และระดับปริญญาตรีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา สายสามัญ	\bar{X}	วุฒิการศึกษาสายสามัญ			
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช.-ปวส.	ปริญญาตรี ขึ้นไป
		๒.๕๘	๒.๗๗	๓.๐๕	๓.๐๙
ประถมศึกษา	๒.๕๘	-	-๐.๒๐	-๐.๔๗	-๐.๕๑
มัธยมศึกษา	๒.๗๗	-	-	-๐.๒๗	-๐.๓๒*
ปวช.-ปวส.	๓.๐๕	-	-	-	-๐.๐๕
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๐๙	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ
ในระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรม น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาระดับในระดับปริญญาตรีขึ้นไป
ไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๐ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ด้านพัฒนาจิต

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา สายสามัญ	\bar{X}	วุฒิการศึกษาสายสามัญ			
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช.-ปวส.	ปริญญาตรี ขึ้นไป
		๒.๖๐	๒.๖๙	๓.๐๓	๓.๑๐
ประถมศึกษา	๒.๖๐	-	-๐.๐๙	-๐.๔๓*	-๐.๕๐*
มัธยมศึกษา	๒.๖๙	-	-	-๐.๓๔*	-๐.๔๑*
ปวช.-ปวส.	๓.๐๓	-	-	-	-๐.๐๗
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๑๐	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านพัฒนาจิตน้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาระดับในระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี น้อยกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาระดับในระดับ ปวช.-ปวส. และในระดับปริญญาตรีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ปัจจัยในด้านวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัด

กาญจนบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n = ๒๓๐)

บทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	หัตถกรรมชั้นตรี		หัตถกรรมชั้นโท		หัตถกรรมชั้นเอก		ไม่มีวุฒิหัตถกรรม			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
๑. ด้านศึกษาสงเคราะห์	๔.๑๑	.๔๓๔	๓.๖๔	.๔๓๖	๓.๙๑	.๕๐๘	๒.๕๘	.๖๑๑	๗๑.๓๓๖**	.๐๐๐
๒. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๙๑	.๗๗๐	๓.๖๕	.๔๖๙	๓.๙๑	.๖๕๕	๒.๔๙	.๕๗๐	๗๖.๖๖๗**	.๐๐๐
๓. ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม	๔.๔๓	.๖๗๑	๔.๓๗	.๕๕๘	๔.๕๙	.๖๑๙	๓.๓๒	.๕๘๘	๕๗.๙๐๘**	.๐๐๐
๔. ด้านส่งเสริมศิลปะฯ	๔.๐๐	.๗๖๘	๓.๔๔	.๖๙๓	๓.๗๐	.๗๘๓	๒.๕๕	.๕๖๙	๔๗.๖๑๓**	.๐๐๐
๕. ด้านพัฒนาจิต	๓.๙๔	.๖๙๕	๓.๖๘	.๖๘๒	๓.๖๗	.๖๖๘	๒.๕๔	.๖๓๔	๕๑.๙๐๔**	.๐๐๐
ภาพรวม	๔.๐๘	.๕๘๗	๓.๗๖	.๕๐๖	๓.๙๖	.๕๔๔	๒.๖๙	.๕๔๖	๗๓.๕๗๓**	.๐๐๐

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วุฒิการศึกษาทางธรรมมีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายในจังหวัดกาญจนบุรีในทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในทุกด้าน ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดแสดงในตารางที่ ๔.๒๒ - ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๒ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านภาพรวม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก	ไม่มีวุฒินักธรรม
		๔.๐๘	๓.๗๖	๓.๙๖	๒.๖๙
นักธรรมชั้นตรี	๔.๐๘	-	๐.๓๓	๐.๑๒	๑.๓๙*
นักธรรมชั้นโท	๓.๗๖	-	-	-๐.๒๐	๑.๐๖*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๙๖	-	-	-	๑.๒๗*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๒.๖๙	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านภาพรวมมากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม และพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านศึกษาสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรมชั้น ตรี	นักธรรมชั้น โท	นักธรรมชั้น เอก	ไม่มีวุฒิ นักธรรม
		๔.๑๑	๓.๖๔	๓.๙๑	๒.๕๘
นักธรรมชั้นตรี	๔.๑๑	-	๐.๔๗*	๐.๒๐	๑.๕๓*
นักธรรมชั้นโท	๓.๖๔	-	-	-๐.๒๘	๑.๐๖*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๙๑	-	-	-	๑.๓๔*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๒.๕๘	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านศึกษาสงเคราะห์ มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นโท และไม่มีวุฒินักธรรม และพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๔ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านสาธารณสงเคราะห์

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรมชั้น ตรี	นักธรรมชั้น โท	นักธรรมชั้น เอก	ไม่มีวุฒิ นักธรรม
		๓.๙๑	๓.๖๕	๓.๙๑	๒.๔๙
นักธรรมชั้นตรี	๓.๙๑	-	๐.๒๗	๐.๐๐	๑.๔๒*
นักธรรมชั้นโท	๓.๖๕	-	-	-๐.๒๖	๑.๑๕*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๙๑	-	-	-	๑.๔๒*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๒.๔๙	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านสาธารณสงเคราะห์ มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒินักธรรม และพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรมชั้น ตรี	นักธรรมชั้น โท	นักธรรมชั้น เอก	ไม่มีวุฒิ นักธรรม
		๔.๔๓	๔.๓๗	๔.๕๙	๓.๓๒
นักธรรมชั้นตรี	๔.๔๓	-	๐.๐๖	-๐.๑๖	๑.๑๒*
นักธรรมชั้นโท	๔.๓๗	-	-	-๐.๒๒	๑.๐๖*
นักธรรมชั้นเอก	๔.๕๙	-	-	-	๑.๒๘*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๓.๓๒	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรมมากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒินักธรรม และพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรม ชั้นตรี	นักธรรมชั้น โท	นักธรรมชั้น เอก	ไม่มีวุฒิ นักธรรม
		๔.๐๐	๓.๔๔	๓.๗๐	๒.๕๕
นักธรรมชั้นตรี	๔.๐๐	-	๐.๕๖*	๐.๓๐	๑.๔๕*
นักธรรมชั้นโท	๓.๔๔	-	-	-๐.๒๕	๐.๘๙*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๗๐	-	-	-	๑.๑๕*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๒.๕๕	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโทและพระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒินักธรรม และพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอำนวยการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านพัฒนาจิต

(n = ๒๓๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		นักธรรมชั้น ตรี	นักธรรมชั้น โท	นักธรรมชั้น เอก	ไม่มีวุฒิ นักธรรม
		๓.๙๔	๓.๖๘	๓.๖๗	๒.๕๔
นักธรรมชั้นตรี	๓.๙๔	-	๐.๒๗	๐.๒๗	๑.๔๓*
นักธรรมชั้นโท	๓.๖๘	-	-	๐.๐๐	๑.๑๖*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๖๗	-	-	-	๑.๑๖*
ไม่มีวุฒินักธรรม	๒.๕๔	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านพัฒนาจิตมากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม และพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโท มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี มากกว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเช่นกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์อหิณิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑ - ๕ รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๘ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหิณิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๕

สถานภาพส่วนบุคคล	ด้านการศึกษา สังเคราะห์		ด้านสาธารณ สังเคราะห์		ด้านการเผยแพร่ ศาสนธรรม		ด้านการส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม		ด้านการพัฒนาจิต	
	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน
	๑. สถานภาพ	✓		✓		✓		✓		✓
๒. เพศ		✓		✓		✓		✓		✓
๓. อายุ	✓		✓		✓		✓		✓	
๔. วุฒิการศึกษาสายสามัญ		✓	✓		✓		✓		✓	
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม	✓		✓		✓		✓		✓	

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านศึกษาสงเคราะห์ (๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์ (๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม (๔) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ (๕) ด้านการพัฒนาจิต ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑) ขาดการร่วมมือในการบริหารปรับปรุงและส่งเสริมในการศึกษาที่จำเป็นร่วมสมัยและสำคัญแก่พระภิกษุและสามเณร ตลอดจนประชาชน</p> <p>๒) ขาดการให้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาแก่ผู้ที่มีเวลาศึกษาน้อย</p> <p>๓) ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการศึกษา ทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่มีคุณภาพและสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนงบประมาณในการจัดการศึกษา</p> <p>๔) ปัจจุบันกุลบุตรผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา และช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาน้อยลง</p> <p>๕) ขาดศูนย์การปฏิบัติงานด้านศาสนศึกษาและการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในแต่ละตำบลหรืออำเภอ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษา</p>	<p>๑) คณะสงฆ์ควรจะร่วมมือกับบริหารการศึกษาในงาน ๙ งาน คือ ๑. งานนโยบาย ๒. งานเอกสาร ๓. งานนันทกรรมและธรรมศึกษา ๔. งานบาลี ๕. งานปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๖. งานมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๗. งานศึกษาพิเศษ ๘. งานปริยัตินิเทศ และ ๙. งานการเงินและสวัสดิการ</p> <p>๒) คณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุนการศึกษาสำหรับผู้ที่มีเวลาน้อยหรือบวชในเวลาช่วงสั้น ช่วยจัดทำหลักสูตรพิเศษที่จำเป็นและเหมาะสม และควรมีแนวทางการเรียนการสอนที่เป็นแบบเดียวกันทั้งจังหวัด</p> <p>๓) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่องานด้านการศาสนศึกษาให้มากขึ้น ทั้งพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และควรมีการติดตามผลประเมินผล</p> <p>๔) คณะสงฆ์จะต้องตระหนักในการดูแลปลูกศรัทธากุลบุตรด้านการศาสนศึกษา ให้ผู้บวชรู้คุณค่าของพระพุทธศาสนา และเพิ่มบุคลากรที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป</p> <p>๕) คณะสงฆ์ควรมีการตั้งศูนย์และสร้างเครือข่ายการปฏิบัติการประจำอำเภอด้านการจัดศาสนศึกษาขึ้นโดยเฉพาะทำหน้าที่ติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษาโดยเฉพาะ</p>

ตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอณัมภิกาย
ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. คณะสงฆ์ขาดการสมัครสมานสามัคคีในการให้ความช่วยเหลือต่อพุทธศาสนิกชน</p> <p>๒. พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนมาก แต่มีพระสงฆ์อณัมภิกายจำนวนน้อย ทำให้งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์น้อยและไม่ทั่วถึง</p>	<p>๑. คณะสงฆ์ควรวางนโยบายหรือจัดตั้งมูลนิธิเพื่อให้ความช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนในทุกเรื่อง เช่น เรื่องของการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ ศพไร้ญาติ หรือแม้กระทั่งให้ความช่วยเหลือเรื่องทรัพย์สินต่างๆ ที่มูลนิธิเห็นสมควรว่าต้องการให้ช่วย</p>

ตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอณัมภิกาย
ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ขาดนโยบายและแผนงาน ตลอดจนวิธีการในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึงแก่ทุก ๆ ฝ่ายทั้งพระภิกษุและสามเณร เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป</p>	<p>๑. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและแผนงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดกับศาสนาธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้</p> <p>๒. สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการเผยแผ่ในวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๕ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของพุทธศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต</p> <p>๓. วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด และพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ</p> <p>๔. คณะสงฆ์ควรมีมาตรการให้ความดูแลพระสงฆ์ที่ออกนอกแถว อันเป็นการลดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น</p> <p>๕. ฝ่ายปกครอง คณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทการเผยแผ่ให้การเสริม สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชน และพุทธศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์</p>

ตารางที่ ๔.๓๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัดอำนวยการ
ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของพุทธศาสนิกชนที่นับถืออำนวยการและขาดการเอาใจใส่ของคณะสงฆ์	๑. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือหรือกำหนดนโยบายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ให้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์อำนวยการ

ตารางที่ ๔.๓๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทพระสงฆ์สังกัด
อำนวยการที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านพัฒนาจิต

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดการวางแผนในการออกสั่งสอนพุทธศาสนิกชนในด้านการพัฒนาจิต	๑. คณะสงฆ์ควรปรับปรุงสภาวะแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้มีความร่มรื่นสวยงาม เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่หลังไหลเข้ามา เพื่อทำบุญและกราบสักการะ ทั้งนี้รวมถึงการบริจาคทรัพย์เพื่อการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนและความมั่นคงของพระพุทธรูปศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยสืบไป ๒. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกาย และประชาชนที่มาทำบุญภายในวัดอนัมนิกายในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน จำนวน ๒๓๐ รูป/คน การวิจัยครั้งนี้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-end questions) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ได้แก่บทบาทพระสงฆ์อนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านพัฒนาจิต วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีโดยจำแนกตาม สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙๐ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔๐ มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖๐ ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒินักธรรม จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙๐

๕.๑.๒ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม ให้มีขวัญกำลังใจ ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สถานภาพ พบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

เพศ พบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

อายุ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า บทบาทพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันในด้านภาพรวม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน

วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วุฒิการศึกษาทางธรรมมีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายในจังหวัดกาญจนบุรีในทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้

๑. การพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ส่วนใหญ่คิดว่าตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในระดับชั้นต่างๆ เพราะยังมีเด็กหลายคนที่ต้องการความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษาอยู่มาก รองลงมาคิดว่ามีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และสิ่งที่ต้องร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์และชุมชนคือ การให้การสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียนภายในวัดหรือที่อื่นๆของชุมชนให้มากกว่านี้

๒. การพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสงเคราะห์ ส่วนใหญ่คิดว่ามีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแก่ประชาชน ในชุมชนหรือหมู่บ้าน เพราะวัดจะได้เป็นศูนย์ร่วมใจของประชาชนในหมู่บ้าน รองลงมาคิดว่า อำนาจความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ชุมชน หรือมีการร่วมมือกันจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนต่าง ๆ และตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหรือศูนย์ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เป็นต้น สิ่งที่ต้องร่วมมือกันพัฒนาต่อไปคือ การเป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักร้อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชนมากขึ้น

๓. การพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่วนใหญ่คิดว่า มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ ๆ เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป รองลงมาคิดว่า การจัดกิจกรรมรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ หรือในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษาเพื่อในสมัยนี้ประชาชนเริ่มห่างจากวัดมากขึ้นทำให้ทางคณะสงฆ์และชุมชนต้องหันมาให้ความร่วมมือในเรื่องนี้มากขึ้น สิ่งที่ควรให้ความร่วมมืออีกเรื่องหนึ่งคือ ถ้าภายในวัดมีของเก่าควรที่จัดให้มีที่เก็บโบราณวัตถุหรือศิลปะวัตถุ เพื่อไว้ให้ลูกหลานในชุมชนได้ดูกันสืบไป

๔. การพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการจัดให้ความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชน เพื่อเป็นการถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังและทำให้ศิลปวัฒนธรรมนั้นคงอยู่ต่อไป รองลงมาคิดว่า วัดเป็นศูนย์กลางของการรักษาศิลปวัฒนธรรม เพราะสมัยก่อนนั้นชุมชนต้องพึ่งพาวัดไม่ว่าจะเป็นการเรียน การแพทย์ ฯลฯ เสมอมา สิ่งควรร่วมมือกันระหว่างชุมชนคือ มีการรวบรวมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้ศึกษา หรือมีการพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับเรื่องราวต่างของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไป

๕. การพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิต ส่วนใหญ่คิดว่า มีการสร้างจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนรักบ้านเกิด และช่วยกันพัฒนาให้ดีขึ้น รองลงมาคิดว่า มีการจัดค่ายอบรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ สิ่งที่ควรร่วมมือ คือ มีการจัดฝึกอบรมด้วยวิธีการทางมหายานแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน

อย่างไรก็ดีไม่ว่าจะเป็นอดีตถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามหรือมีความซับซ้อนทางสังคมมากขึ้น หากทางคณะสงฆ์และชุมชนมีความมุ่งมั่นที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือยุคสมัยแล้ว ก็สามารถที่จะดำเนินบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้โดยการให้การศึกษ การแก้ปัญหายาเสพติดโดยมีศูนย์ให้ความรู้และบำบัดผู้ติดยา การแก้ปัญหาความยากจนโดยมีการตั้งกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มการฝึกอาชีพขึ้น การแก้ปัญหาการเจ็บป่วยโดยการตั้งสถานพยาบาลหรือให้ความในโรคต่างๆ ภายในวัดหรือชุมชน ตลอดจนมีการพัฒนาเกี่ยวกับทางด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ด้วย จากข้อมูลที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นได้

ว่าคณะสงฆ์และชุมชนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยพัฒนาชุมชนตั้งอดีตจนถึงปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

(๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๙๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญกับงานคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลที่อยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประยุต บุญญากร (กวีวิโส) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$)^๑

(๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญกับงานคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผลที่อยู่ใน

^๑พระครูประยุต บุญญากร (กวีวิโส), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ ชุมพล โฆสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสงเคราะห์ทางวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๑ ส่วนในด้านการสงเคราะห์ทางจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง^๒

(๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรมให้มีขวัญกำลังใจ ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญกับงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผลที่อยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมณูญ จารุณโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$)^๓

(๔) ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญกับงานคณะสงฆ์ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผลที่

^๒พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยาลัยพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๓พระมณูญ จารุณโณ, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยาลัยพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

อยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาจิตใจประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑) ส่วนในด้านการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๙) และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๖)^๕

(๕) ด้านการพัฒนาจิต

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๙๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญกับงานคณะสงฆ์ด้านการพัฒนาจิต ผลที่อยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิตให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสงเคราะห์ทางวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๑ ส่วนในด้านการสงเคราะห์ทางจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง^๕

^๕พระครูชินวรานุวัตร, “บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๕พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(๑) สถานภาพ

สถานภาพ พบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานภาพมีผลต่อความคิดเห็น เนื่องจากสถานภาพที่แตกต่างกันย่อมทำให้พระสงฆ์และประชาชนมองบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายแตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูธรรมธรรสายัณห์ จิตปุณฺณโม ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพที่แตกต่างกัน คือ ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๒) เพศ

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เพศที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อความคิดเห็น เนื่องจากว่าพระสงฆ์สังกัดอหัมมิกายมีบทบาทด้านการพัฒนาชุมชน โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือไม่จำกัดว่าเป็นเพศใด จึงทำให้ผู้ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ไชยสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า เพศ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ของประชาชน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^๖พระครูธรรมธรรสายัณห์ จิตปุณฺณโม, “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^๗พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ไชยสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

(๓) อายุ

อายุ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า บทบาทพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันในด้านภาพรวม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อายุมีผลต่อความคิดเห็น เนื่องจากว่าผู้ที่มีอายุต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์และทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายแตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหานพพล กนฺตสีโล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานสภาพส่วนบุคคลโดยรวม ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่ต่างกันได้ มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๔) วุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วุฒิการศึกษาสามัญมีผลต่อความคิดเห็น เนื่องจากว่าผู้ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์และทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายแตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระชาติรี จุกวโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้าน

พระมหานพพล กนฺตสีโล, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

พระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ผลการเรียนรู้ และอาชีพผู้ปกครอง พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา และผลการเรียนรู้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๕

(๕) วุฒิกการศึกษาทางธรรม

วุฒิกการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายที่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วุฒิกการศึกษาทางธรรมมีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายในจังหวัดกาญจนบุรีในทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วุฒิกการศึกษาทางธรรมมีผลต่อความคิดเห็น เนื่องจากว่าผู้ที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์และทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิกายแตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามณเฑียร วรธมฺโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิกทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิกทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิกทางการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิกทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิกทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิกทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^๖

^๕พระชาตรี จุกวโร, “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๖พระมหามณเฑียร วรธมฺโม, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่องานด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น ทั้งพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และควรมีการติดตามประเมินผล

๒. คณะสงฆ์ควรวางนโยบายหรือจัดตั้งมูลนิธิเพื่อให้ความช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนในทุกเรื่อง เช่น เรื่องของการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ ศพไร้ญาติ หรือแม้กระทั่งให้ความช่วยเหลือเรื่องทรัพย์สินต่างๆ ที่มูลนิธิเห็นสมควรว่าต้องการให้ช่วย

๓. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและแผนงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดกับศาสนธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

๔. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือหรือกำหนดนโยบายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ให้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์อนัมนิกาย

๕. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงกันด้วย ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร

๒. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดนิกายอื่นๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างทั่วประเทศ

๓. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดนิกายอื่นๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างทั่วประเทศ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันว่ามีความคิดเห็นอย่างไร

๔. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของพระสงฆ์สังกัดนิกายต่างๆ มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

๕. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบบต่อบทบาทของคณะสงฆ์สังกัดอนัมนิกายในการบริหารจัดการในการพัฒนาชุมชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กรมการศาสนา. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____ . วิทยานิพนธ์ศึกษาระดับปริญญาตรี. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๕.

กองแผนงาน. กรมการศาสนา. รายงานการศาสนา ประจำปี ๒๕๓๘. กรุงเทพมหานคร : การ
ศาสนา, ๒๕๓๘.

คุณ โทจันทร์. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕.

โฆสิต ปันเปี่ยมรัษฎ์. การพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา] ๒๕๓๘.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

จิรพรรณ กาญจนจิตรา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๒๓.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง
แห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๔๑.

ทิตยา สุวรรณชฎ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.

เดโช สวนานนท์. การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทย และ
แนวใหม่การเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๒๙.

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๒๓.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. มองอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗.

เนตรนภิศ นาควัชระ. ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน. พิมพ์ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง
“บ้านและวัด” พื้นฐานสำคัญของสังคมไทย ๑๕-๑๖ กันยายน ๒๕๒๙. สถาบันไทย
ศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

บุญศรี พาณะจิตต์ และคณะ. “ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัด
สวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕, หน้า ๒๔-๒๕

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประดิษฐ์ เหลืองอร่าม. วัดบันไดทองเพชรบุรี : รูปลักษณ์แห่งความที่น้าสัมผัส”. เดลินิวส์. ๑๗
พฤษภาคม ๒๕๒๔ : หน้า๒๔.

ประเวศ วะสี. “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม” ใน หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.

_____. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๙.

ปวย อังภากรณ์. ศาสนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง,
๒๕๓๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของ
วัด. กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๓๕.

พระราชวรมูณี (ประยูร ปยุตฺโต). ลักษณะของสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีม
ทอง, ๒๕๒๗.

_____. ทางสายกลางของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗.

พัฒน์ บุญยรัตน์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทย
วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

พัฒนีย์ สุจ้านง และคณะ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดิน

ธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการ

พิมพ์, ๒๕๑๖.

ปิฎก ธาร. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

มานิช ต้นชวนิช. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทย

อนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.

_____. การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕.

รัชนีกร เศรษฐ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ลือชา ธรรมวินัยสถิต. มนุษย์กับสังคม. เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี] ๒๕๓๙.

วิทยากร เขียงกุล. พัฒนาชุมชนพัฒนาสังคม. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗.

สนธยา พลศรี. กระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

_____. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สบายใจ,

๒๕๔๘.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โรงเรียนกุลสตรีสมภารวิทยาลัย,

ตำนานพระญาณและวิญญวนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : วินดาต้า

โปรดักส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑ - ๒๗

สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย

จำกัด, ๒๕๓๐.

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สมพร เทพสิทธิ์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สภาผู้

พุทธิกสมาคมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **พุทธสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔.

สุเทพ ชาวลิต. **หลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **ศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : พาสโก, ๒๕๒๔.

สุวีย์ ศิริโกคาภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

อนันท์ วิริยะพินิจ. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

อภิชัย พันธเสน. **พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.

อรุณ รัชธรรม. **พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

กรรณิกา ขวัญอารีย์. “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

จรินทร์ ยังสังข์. “บทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

ประกอบมี โศตรกอง. “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

พระครูชินวราณวัตร. “บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูธรรมธรสายัณห์ จิตปัญโญ. “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินุชโร. “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ไชยสวโร. “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสุนทรวัชรการ. “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระชาติรี จุกกวโร. “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดผดุงศักดิ์ ทุมมาทีโป. “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดสิริชัย สิริชโย. “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

- พระมณูญ จารุวณฺโณ. “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหากฤษฏา นันทเพชร. “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.
- พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์. “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.
- พระมหานพพล กนฺตสีโล. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาไพสิทธิ์ สัตยารุช. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีพระเทพสีมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- พระมหามณเฑียร วรธมฺโม. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาสุวิทย์ คงช่วย. “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓.
- พระวิเชียร สีหาบุตร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานุวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๓๖.
- พระสนธยา มงคลโก. “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแคและเขตหนองแขม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

- พินิจ ลาภานานนท์. “พระสงฆ์ในภาคอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง”. **วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- มณีวรรณ ผิวนิม. “ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน
ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ต.ตลิ่งชัน อ.ด่านลานหอย และ ต.บ้านเก่า อ.
เมือง จ.สุโขทัย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.
- รุ่งโรจน์ คำแน่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษา
เฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.
- สมคิด เฟื่องอุดม. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของ
พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครี
นทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.
- สมคิด โชติกวนิชย์. “บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียน:
ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคเหนือและภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
๒๕๒๗.
- สุรียน จันทรนคร. “บทบาท “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี
บ้านโหรา อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. “บทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมไทย”. **รายงานการวิจัย**.
สำนักงานตำราเอกสารและการพิมพ์กลาง : วิทยาลัยครูเชียงใหม่, ๒๕๒๕.
- อำนาจ บัวศิริ. “คุณสมบัติและบทบาทเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท
ยากจนในภาคเหนือ”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา,
๒๕๔๓.

๒. ภาคภาษาอังกฤษ

Best, J. W. **Research in Education**. New Jersey : Prentice Hall Inc, 1977.

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4 th ed. New York: Harper & Row, 1971.

Engle, T. L. and L. Snellgrove. **Psychology : Principle and Application**. Boston : Houghton Mifflin Company, 1969.

Fled M.P. Man. **Psychology in the Industrial Environment**. London Butlerworth and Co.Ltd, 1971.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.

Hertzberg. **Motivation Moral and Money**. New York : Psychology Co., 1968.

Hurlok E. **Adolescent Development**. New York : McGraw – Hill Book, 1995.

Issaak, A.C. **Scope and Methods of Political Science : An Introduction to the Me Theology of Political Inquiry**. Illinois : The Dorsey Press, 1981.

Kartz and Kahn. **The Social Psychology of Organization**. New York : John Wiley & Sons. 1987.

Nunally Jum C. **Test and Measurements Assessment and Prediction**. New York McGraw Hill Co. Inc, 1950.

William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๔๕๓

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโณ,Ph.D.

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอณัมนิทายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.สุรพล

ดร.สุรพล

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๔๕๕

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนันนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้อนุเคราะห์ของแก้ไขเครื่องมือแล้ว

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
(ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)
๒๐ มีนาคม ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๔๕๑

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดคณะภิกษุสงฆ์ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจทบทวนวันที่ ๑๖/๒/๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๔๕๖

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๓๐๑/๓๖๑๕๓๐๐
Jim + Am
11 are sup

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๔๕๐

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ สหสพร ทัยรัตน์

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกื่อนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนันนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เห็นชอบใช้แก้ไขแล้ว
อ.นพ.
(ศาสตราจารย์ สหสพร ทัยรัตน์)

8 กพ. ๕๔

ภาคผนวก ข

ผลของการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของ
พระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

ลำดับ ที่	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ /คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑. การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา สงเคราะห์								
๑	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนใน ระดับชั้นต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของ วัดในพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่ สนองความต้องการของชุมชน	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕	ร่วมมือให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรม ทางจริยธรรมภายในสถานศึกษา และภายใน ชุมชน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖	ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคาร เรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์ การศึกษาแก่โรงเรียนภายในวัดหรือที่อื่นๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็ก นักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี แต่มีฐานะ ยากจน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	มีการชักชวนประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการ พัฒนาการศึกษาในชุมชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	สอนวิชาพระพุทธศาสนามหายานแก่ พุทธศาสนิกชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้ง ของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๒. การพัฒนาชุมชนด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์								
๑๑	มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแก่ ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น มูลนิธิ กองทุน ศูนย์ฯลฯ	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๓	เป็นผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนา ชุมชนในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน นั้นๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ช่วยจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือ บรรเทาทุกข์ที่เกิดแก่ชุมชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๕	เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสาธารณประโยชน์ ต่างๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักผ่อน เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๖	เกื้อกูลอุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนา คุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพแก่ชุมชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๘	มีการชักชวนประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการ พัฒนาชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาค ทรัพย์ สิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐	อำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการ บำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓. การพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ ศาสนาธรรม								
๒๑	มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวัน สำคัญ ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	จัดให้ภิกษุสามเณรสอนสมถกรรมฐานและ วิปัสสนากรรมฐานให้แก่พุทธศาสนิกชนผู้ มาประพฤติปฏิบัติธรรมในวัด	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๓	จัดกิจกรรมรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ หรือ ในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	มีการจัดกิจกรรมเมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๕	มีการบริจาคปัจจัยในการบูรณโบราณ สถานโบราณวัตถุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	มีการประเมินผลงานการเผยแผ่ที่ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ภายในวัดจัดให้มีที่เก็บโบราณวัตถุหรือ ศิลปวัตถุ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๘	มีการรวบรวมเอกสาร ตำราทางวัฒนธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	วัดเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงาน ทางศิลปวัฒนธรรม	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๐	มีการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนา วัฒนธรรม	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. การพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม								
๓๑	มีการจัดให้ความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรม แก่ชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการ รักษาวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๓	ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญๆในชุมชนให้มั่นคง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	วัดเป็นศูนย์กลางของการรักษาศิลปะ วัฒนธรรม	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๕	ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมี ความรักภายในชุมชน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๖	มีการรวบรวมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของ ชุมชนไว้ให้ศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	มีการรักษาผู้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็น ที่ศึกษาของคนในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนรักษา วัฒนธรรมพื้นฐาน	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๙	มีการร่วมมือกันในชุมชนในการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๐	แนะนำหรือส่งเสริมกิจกรรมสำหรับ เสริมสร้างวัฒนธรรมในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มี ผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด กาญจนบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕. การพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนา จิต								
๔๑	มีการสร้างจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนรัก บ้านเกิด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒	มีการจัดค่ายอบรมเพื่อสร้างความมั่นคง ทางด้านจิตใจ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๓	มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการเสริมสร้าง จิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๔	ให้ความรู้แก่ชุมชนในการพัฒนาจิตใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๕	มีการสั่งสอนให้คนในชุมชนให้มีจิตใจที่ เข้มแข็งต่อสภาพแวดล้อมที่เปราะบางได้ อย่างมีสติตามวิถีของมหายาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๖	มีการออกให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกจิตด้วย วิธีการของมหายานอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๗	ร่วมกับองค์กรในชุมชนช่วยกันรณรงค์ให้ เยาวชนมีจิตใจที่เข้มแข็งห่างไกลจากยา เสพติด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๘	เป็นผู้นำชุมชนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับ ชุมชนในทุกด้าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๙	เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตใจแก่พุทธ ศาสนิกชนในชุมชน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕๐	มีการจัดฝึกอบรมด้วยวิธีการทางมหายาน แก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม
เพื่อหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try – Out)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ ภายใน (๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๔๒๐

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร. วัดหลวงพอสถธรรมกายารามฯ

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทคณะสงฆ์สังกัดคอนันนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนิสิตที่ศึกษาในสังกัดของท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.สุรพล
ร.สุรพล
(ดร.พิเชษฐพงษ์)
ผอ. นวัตกรรม
๓๐ พ.๕ - ๕๕

ภาคผนวก ง.

ผลของการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

ผลของการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Intraclass Correlation Coefficients Two-Way Mixed Effects Model (Consistency Definition)

Measure	ICC Value	95% Confidence Interval		F-Value	Sig.
		Lower Bound	Upper Bound		
Single Rater	.3933	.2847	.5469	33.4103	.0000
Average of Raters*	.9701	.9522	.9837	33.4103	.0000

Degrees of freedom for F-tests are 28 and 1372. Test Value = 0.

* Assumes absence of People*Rater interaction.

Reliability Coefficients

N of Cases = 29.0 N of Items = 50

Alpha = .9701

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๕๖๐

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์ เกื้อนถึก รองเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกาย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกื้อนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด
กาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในการปกครองของพระ
พระเดชพระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้พระนิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๖๕๘

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐

โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑

โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์ รองเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกาย
ลิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิติ ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓
นิติปริญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดหน้มนิกายที่มีผลต่อการพัฒนา
ชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์
จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

สนง.พธ.ม.สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยา วัดหลวงพ่อดุสิต

โทร/โทรสาร ๐๘๑-๐๔๑๓๙๔๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๖๕๘

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.วีรศักดิ์ ปิ๋ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย องปตฺถติทิสักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.วีรศักดิ์ ปิ๋ว
เป็นมรค.ชคค.

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สุรพล สุขะพรหม)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

สนง.พธ.ม.สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยา วัดหลวงพ่อดง
โทร/โทรสาร ๐๘๑-๐๔๑๓๙๔๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๖๕๘

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ้อสุวรรณกษาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๑๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓๓

๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมเกียรติ ธงศรี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย องปตฺถสิทฺธิศักดิ์ ฉายา เกียนนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(นายสมเกียรติ ธงศรี)

ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

สง.พ.ม.สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยา วัดหลวงพ้อสดา
โทร/โทรสาร ๐๘๑-๐๔๓๓๔๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๖๕๘

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายธงชัย บุญน่วม รองผู้อำนวยการฝ่ายบุคคล โรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย อดิศักดิ์ ธิติศักดิ์ ฉายา เกียนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังฆคือนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

สนง.พธ.ม.สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยาฯ วัดหลวงพ่อดงฯ
โทร/โทรสาร ๐๘๑-๐๔๑๓๙๔๖

(นายธงชัย บุญน่วม)
รองผู้อำนวยการฝ่ายบุคคล

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๖๕๘

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.คำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายประจวบ ภูษา อาจารย์ประจำโรงเรียนถาวรวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย องปถลตสิทิสักดิ์ ฉายา เกียนนยา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๓
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนันนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

สนง.พธ.ม.สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยาฯ วัดหลวงพ่อดง
โทร/โทรสาร ๐๘๑-๐๔๑๓๙๔๖

(นพช/ร.ร.จอม ชูมา)

ภาคผนวก ช.
แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่องบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน
ในจังหวัดกาญจนบุรี

~~~~~

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี อันจะเป็นประโยชน์สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแก้ไขปัญหา อุปสรรค ตลอดจนประยุกต์พัฒนาระบบการบริหารคณะสงฆ์ ให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข และแนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี
 (เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้วหรือยัง แบบสอบถามของท่านที่ตอบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เป็นประโยชน์และใช้ได้กับงานวิจัยนี้)

ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

องปลัดสิทธิศักดิ์ เกียนยา

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม

วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน
ในจังหวัดกาญจนบุรี

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับ
ผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

พระภิกษุ

คฤหัสถ์

๒. เพศ

ชาย

หญิง

๓. อายุ

๒๐- ๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ - ๕๐ ปี

๕๑ - ๖๐ ปี

๖๑ ปีขึ้นไป

๔. วุฒิทางการศึกษายสายสามัญ

ระดับประถมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา

ระดับ ปวช.- ปวส.

ปริญญาตรีขึ้นไป

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

นักธรรมชั้นตรี

นักธรรมชั้นโท

นักธรรมชั้นเอก

ไม่มีวุฒิต่างนักรธรรม

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอหัมมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง ในตอนที่ ๒ นี้ แบบสอบถามมีทั้งหมด ๕ ด้าน ขอให้ตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับระดับของการปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนในกาญจนบุรี

ข้อที่ / คำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.การพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๑.ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในระดับชั้นต่างๆ					
๒.มีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา					
๓.จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน					
๔.ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน					
๕.ร่วมมือให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมภายในสถานศึกษา และภายในชุมชน					
๖.ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียนภายในวัดหรือที่อื่นๆ					
๗.จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็กนักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี แต่มีฐานะยากจน					
๘.มีการชักชวนประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการพัฒนาการศึกษาในชุมชน					
๙. สอนวิชาพระพุทธศาสนามหายานแก่พุทธศาสนิกชน					
๑๐. มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส					

ข้อที่ / คำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒.การพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์					
๑.มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแก่ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน					
๒.มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น มูลนิธิ กองทุน ศูนย์ฯลฯ					
๓.เป็นผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนนั้นๆ					
๔.ช่วยจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือบรรเทาทุกข์ที่เกิดแก่ชุมชน					
๕.เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักผ่อน เป็นต้น					
๖.เกื้อกูลอุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท					
๗.บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ชุมชน					
๘.มีการชักชวนประชาชนให้รวมพลังเพื่อการพัฒนาชุมชน					
๙.ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์สินของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ					
๑๐.อำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ชุมชน					

ข้อที่ / คำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓.การพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม					
๑.มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ ๆ					
๒.จัดให้ภิกษุสามเณรสอนสมถกรรมฐานและ วิปัสสนากรรมฐานให้แก่พุทธศาสนิกชนผู้มา ประพฤติปฏิบัติธรรมในวัด					
๓.จัดกิจกรรมรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ หรือใน ช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา					
๔.มีการจัดกิจกรรมเมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระ พุทธศาสนา					
๕.มีการบริจาคปัจจัยในการบูรณะโบราณสถาน โบราณวัตถุ					
๖.มีการประเมินผลงานการเผยแผ่ที่ผ่านมาเพื่อ เป็นแนวทางการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น					
๗.ภายในวัดจัดให้มีที่เก็บโบราณวัตถุหรือ ศิลปะวัตถุ					
๘.มีการรวบรวมเอกสาร ตำราทางวัฒนธรรม					
๙.วัดเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานทาง ศิลปวัฒนธรรม					
๑๐.มีการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนา วัฒนธรรม					

ข้อที่ / คำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔.การพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม					
๑. มีการจัดให้ความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชน					
๒. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน					
๓. ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ ในชุมชนให้มั่นคง					
๔. วัดเป็นศูนย์กลางของการรักษาศิลปวัฒนธรรม					
๕. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรักภายในชุมชน					
๖. มีการรวบรวมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้ศึกษา					
๗. มีการรักษาส่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่ศึกษาของคนในชุมชน					
๘. มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนรักษาวัฒนธรรมพื้นฐาน					
๙. มีการร่วมมือกันในชุมชนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมในชุมชน					
๑๐. แนะนำหรือส่งเสริมกิจกรรมสำหรับเสริมสร้างวัฒนธรรมในชุมชน					

ข้อที่ / คำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๕.การพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิต					
๑.มีการสร้างจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนรักบ้านเกิด					
๒.มีการจัดค่ายอบรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ					
๓.มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน					
๔.ให้ความรู้แก่ชุมชนในการพัฒนาจิตใจ					
๕.มีการสั่งสอนให้คนในชุมชนให้มีจิตใจที่เข้มแข็งต่อสภาพแวดล้อมที่เปราะบางได้อย่างมีสติตามวิถีของมหายาน					
๖.มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกจิตด้วยวิธีการของมหายานอย่างสม่ำเสมอ					
๗.ร่วมกับองค์กรในชุมชนช่วยกันรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชน มีจิตใจที่เข้มแข็งห่างไกลจากยาเสพติด					
๘.เป็นผู้นำด้านจิตใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนในทุกด้าน					
๙.เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตใจแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน					
๑๐.มีการจัดฝึกอบรมด้วยวิธีการทางมหายานแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน					

**ตอนที่ ๓ ปัญหา / อุปสรรค ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ สังกัด
อัครมุขมณฑลที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี**

๑. การพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษาสงเคราะห์

๑.๑ ปัญหา / อุปสรรค.....

.....
.....
.....

๑.๒ ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข .....

.....
.....
.....

๒. การพัฒนาชุมชนด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

๒.๑ ปัญหา / อุปสรรค.....

.....
.....
.....

๒.๒ ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข.....

.....
.....
.....

๓. การพัฒนาชุมชนในด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม

๓.๑ ปัญหา / อุปสรรค.....

.....
.....
.....

๓.๒ ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข.....

.....
.....
.....

๔. การพัฒนาชุมชนในด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

๔.๑ ปัญหา / อุปสรรค.....

.....
.....
.....

๔.๒ ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข.....

.....
.....
.....

๕. การพัฒนาชุมชนในด้านการพัฒนาจิต

๕.๑ ปัญหา / อุปสรรค.....

.....
.....
.....

๕.๒ ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข.....

.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

องปรัตติยศิริศักดิ์ เกียนยา

(ผู้จัดทำแบบสอบถาม)

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด
กาญจนบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ คณะสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์ .....

สถานที่ .....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์.

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง
๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ใน “ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ใน “ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง? และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนัมนิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ใน “ด้านการพัฒนาจิต” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริหารกิจการ
คณะ

บทบาทของพระสงฆ์ สังกัดอนันมิกายที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี
ในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นใน
ทิศทางใด

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ

: ชื่อ องปลัดสิทธิศักดิ์ ฉายา เกียนยา อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๒๓
 วัดถ้ำเขาน้อย เลขที่ ๑๘/๑ หมู่ ๕ ตำบลม่วงชุม อำเภอท่าม่วง
 จังหวัดกาญจนบุรี

ปัจจุบันตำแหน่ง เป็น รองเจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาน้อย

๒. สถานะเดิม

: ชื่อ นาย สิทธิศักดิ์ นามสกุล แซ่ไคว้ เกิดวัน ๑๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๙ ปี วอก

๓. อุปสมบท

: วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ณ พัทธสีมา วัดมงคลสมาคม
 เขตสัมพันธวงศ์ แขวงสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

๔. วิทยฐานะ

: ประถมศึกษา – โรงเรียนป้วยฮั่ว จังหวัดสมุทรปราการ
 : มัธยมศึกษาตอนต้น – กศน. อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
 : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มจร.
 : พุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๖ พ.ศ. ๒๕๕๓
 : นักรธรรมชั้นเอก

๕. ได้รับการแต่งตั้ง

: วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๙ ได้รับการแต่งตั้ง เป็น องสมุห์
 : วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ได้รับการแต่งตั้ง เป็น องปลัด
 : วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับการแต่งตั้ง เป็น รองเจ้าอาวาส